

20 maj

Debatter m. m.

Onsdagen den 20 maj

	Sid.
Protokollsjustering	3
Svar på interpellation av herr Nestrup ang. tillgodoseendet av kommunala önskemål i fråga om bibehållande av existerande real-skoleorganisation, m. m.	3
Om ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.	5
Anslag till nybyggnad för biblioteksdepå	16
Anordnande av skyddsrum för vissa delar av Uppsala universitetsbiblioteks samlingar, m. m.	17
Vissa pensionsfrågor för statsanställda	32
Statstjänstemännens löner under år 1959, m. m.	34
Ändring i bagerilagen	47
Viss höjning av folkpensionsavgiften	53
Bestämmelserna om maximihastighet för bil med tillkopplad släpvagn	56
Atgärder för ökad användning av flis såsom bränsle	58

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 20 maj

Andra lagutskottets utlåtande nr 35, ang. vissa ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.	5
Statsutskottets utlåtande nr 109, ang. anslag till inrättande av en biblioteksdepå samt till byggnadsarbeten vid universitetet i Uppsala	16
— nr 110, ang. vissa pensionsfrågor för statsanställda m. fl.	32
— nr 111, ang. statstjänstemännens löner under år 1959 m. m.	34
— nr 112, ang. vissa tjänster vid kommunikationsverken	47

	Sid.
Bevillningsutskottets betänkande nr 46, ang. ändrad lydelse av 3 och 7 §§ förordningen angående stämpelavgiften	47
— nr 47, ang. godkännande av överenskommelse med Schweiz rörande tullmedgivanden, m. m.	47
Bankoutskottets utlåtande nr 32, om en översyn av de administrativa reglerna för riksdagens verk	47
— nr 33, beträffande överlåtande av beredskapsanläggning	47
Andra lagutskottets utlåtande nr 32, ang. ändring i bagerilagen	47
— nr 36, om viss höjning av folkpensionsavgiften	53
— nr 37, ang. ändring i vägtrafikförordningen	56
— memorial nr 38, ang. kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om visst tillägg till 7 § sjukförsäkringslagen	58
Jordbruksutskottets utlåtande nr 28, ang. åtgärder för ökad användning av flis såsom bränsle	58

Onsdagen den 20 maj

Kammaren sammanträdde kl. 11.00.

Justerades protokollet för kammarens sammanträde den 13 innevarande månad på förmiddagen.

Protokollsjustering

Upplästes för justering kammarens protokoll för aftonsammanträdet den 13 maj.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Jag nödgas begära ordet vid denna punkt med anledning av att ett par anföranden som jag höll i slutet av kammarens debatt den 13 maj i den utformning det stenografiska protokollet har fått enligt snabbprotokollet har kommit att alldeles hänga i luften.

Man kan där i anförande nr 48 av herr Sundin läsa följande avsnitt:

»Skulle inte statsministern ha kunnat bli inte bara socialdemokratiens partiledare utan också något av en landsfader, om han i den ekonomiska situation som nu råder hade väntat med såväl princip- som med ikraftträdandebeslutet tills man hade sett, hur utvecklingen blir ekonomiskt i vårt samhälle?»

Det uttalande som jag enligt den stenografiska originalutskriften vände mig emot hade följande lydelse:

»Skulle inte statsministern kunnat bli inte bara socialdemokratiens partiledare utan också något av en landsfader, om han i denna situation, som nu råder, hade nöjt sig med ett principiellt beslut och sedan väntat med ikraftträdandet tills man sett, hur utvecklingen blir rent ekonomiskt i vårt samhälle?»

Herr talman! Jag har velat meddela detta för att inte framtiden skall finna mina uttalanden i denna kammare alldeles obegripliga.

Efter härmed slutad överläggning godkändes det upplästa protokollet.

Ang. tillgodoseendet av kommunala önskemål i fråga om bibehållande av existerande realskoleorganisation, m. m.

Herr statsrådet och chefen för eklestistikdepartementet EDENMAN, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Nestrups interpellation angående tillgodoseendet av kommunala önskemål i fråga om bibehållande av existerande realskoleorganisation, m. m., erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Nestrup frågat, i vilken mån genom Kungl. Maj:ts olika beslut i frågor om realskolans organisation under övergångstiden före enhetsskolans genomförande de kommunala önskemålen tillgodosetts och förutsättningar skapats för den jämförelse mellan olika skolformer, som berördes i 1956 års riksdagsbeslut i ämnet.

Budgetåret 1956/57 hade 88 allmänna läroverk 5-åriga realskollinjer, av vilka dock några inte upprätthölls. Av dessa 5-åriga realskollinjer skall enligt hittills meddelade beslut 9 kvarstå. Vid ett antal mindre realskolor har dessutom hittillsvarande organisation med enbart 4-årig linje bibehållits.

De fall, där Kungl. Maj:t i strid mot kommunens önskan ersatt 5-årig realskollinje med 3-årig, inskränker sig till 3. Den stora minskningen av antalet 5-åriga realskollinjer beror alltså nästan helt på att kommunerna själva önskat övergå till den kortare realskolan eller till enhetsskola. Vid de läroverk, som skall ha kvar 5-årig linje, finns nu sammanlagt 35 avdelningar av klass 1°. Även om detta antal skulle komma att minska något, synes antalet kvarblivande 5-åriga realskollinjer vara tillräckligt stort för att under de närmaste årens utredningsarbete möjligheter skall finnas att — såsom statsutskottet vid 1956 års riksdag uttryckte det — »bättre be-

Ang. tillgodoseendet av kommunala önskemål i fråga om bibehållande av existerande realskoleorganisation, m. m.

lysa den äldre organisationens funktionssätt och arbetsresultat.»

Herr NESTRUP (fp):

Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till undervisningsministern för svaret på mina frågor. Det var ju så att riksdagsbeslutet 1956 om realskolestadiets organisation under övergångstiden skulle klaras upp, för att man skulle få bättre plats för de inträdessökande och göra det möjligt att flera elever skulle få realskolutbildning samt dessutom i någon mån avhjälpa lärarbristen. De kommunala önskemålen skulle tillgodoses. Nu har det blivit på det sättet, att de allra flesta kommunerna har gått in för 3- och 4-årigt realstadium och 5-årig flickskola. Man har tydligen haft eller väntar sig få så många sökande till realskolutbildningen, att man har måst gå in för de kortare linjerna.

Ecklesiastikministern säger att de 5-åriga realskollinjerna enligt hittills meddelade beslut skall bibehållas på nio orter. »Hittills meddelade beslut» — kan man tyda detta så att det möjligen skall bli ytterligare några orter som får behålla den 5-åriga linjen? Jag skulle vilja framställa den frågan. Vad beträffar de 4-åriga realskolorna har man, såvitt jag kan bedöma, konsekvent gått in för att dessa 4-åriga linjer utökas med 3-åriga linjer, om antalet inträdessökande skulle bli så stort, att man behöver en utökning av den lokala organisationen, detta så gott som hundra procentigt i enlighet med kommunernas önskan. Däremot är det svårt att se, varför de tre kommuner som begärt att få behålla sin 5- och 4-åriga realskola inte också fått Kungl. Maj:ts tillstånd härtill. Det kunde vara intressant att få reda på, vilka principer Kungl. Maj:t följt i dessa fall.

Som jag tidigare nämnde har kommunerna i regel själva önskat övergång till en kortare realskola eller till försök med enhetsskolan, men det finns enligt ecklesiastikministerns svar här nio orter med sammanlagt 35 avdelningar av klass

15, där den 5-åriga linjen skall kvarstå. Av dessa orter finns åtta i Götaland och en i Svealand. Fördelningen kan tyckas godtycklig, men det beror väl på vilka kommuner som sökt. Visserligen är det en kommun i Norrland som önskat behålla den 5-åriga linjen, men den har fått avslag. Det hade kanske varit en trevligare fördelning, om även Norrland hade kunnat komma med på ett litet hörn.

Det skulle säkert vara av intresse att veta, hur skolberedningen tänkt sig göra sina jämförelser mellan de 3-, 4- och 5-åriga realskollinjerna och enhetsskolans högstadium. Skall det bli något slags standardprov i t. ex. 4⁵, 3⁴, 2³ och 8⁰, och skall man då välja ut vissa skolor eller skall man ta standardprov över hela linjen? Skall man kanske ta jämförelsen som examensprov i avslutningsklasserna? Detta är säkert frågor som intresserar både målsmän, lärare och elever, och det skulle vara mycket intressant, om ecklesiastikministern skulle vilja säga något om den saken.

Än en gång skall jag be att få tacka för svaret på mina frågor.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag tror säkert att herr Nestrup respekterar, om jag inte i dag tar upp en diskussion om hela försöksverksamheten, när första kammaren om några dagar kommer att få behandla propositionen om försöksverksamheten med nioårig enhetsskola. Då får vi tillfälle till en principiell debatt över hela fältet, om det är lämpligt.

När det däremot gäller själva interpellationen, kan det nu kanske vara intressant att höra, vilka städer det är som har kvar den femåriga realskolan. Det är Eksjö, Kalmar, Karlskrona, Landskrona, Oskarshamn, Strängnäs, Visby, Vänersborg och Västervik. De tre fall där Kungl. Maj:t gick emot majoriteten — det var delade meningar i kommunen — är Härnösand, Alingsås och Ängelholm. Det är tänkbart, att det kan finnas en och annan kommun som kom-

Om ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

mit på sladden och ännu inte tagit ställning till frågan om realskolans organisation under övergångstiden. Jag kan inte på rak arm påstå, att avgörande träffats för alla landets kommuner.

Herr NESTRUP (fp):

Herr talman! Jag skall be att få tacka för de ytterligare upplysningar jag fått.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 113—118 och bevillningsutskottets betänkande nr 45.

Om ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft fyra inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna nr 167 i första kammaren av herrar *Birke* och *Sveningsson* samt nr 218 i andra kammaren av herr *Edlund*,

dels ock de likalydande motionerna nr 319 i första kammaren av herr *Sundelin* och nr 391 i andra kammaren av herr *Ståhl m. fl.*

I motionerna I: 167 och II: 218 hade hemställts, att riksdagen måtte antaga i motionerna framlagda förslag till

1) lag angående ändrad lydelse av lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring;

2) lag angående ändrad lydelse av 11 § lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkesskadeförsäkring; och

3) förordning angående ändrad lydelse av Kungl. Maj:ts förordning den 4 juni 1954 (nr 519) angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel.

De i motionerna intagna författningsförslagen avsågo, att karenstiden i fråga om sjukpenningförsäkringen skulle förlängas från tre till sju dagar. Samtidigt hade föreslagits att samordningen mellan yrkesskadeförsäkringen och sjukförsäkringen skulle brytas så till vida, att de yrkesskadeförsäkrade skulle — där sannolika skäl föreläge för att det vore fråga om yrkesskada — vara berättigade till sjukpenning fr. o. m. dagen för insjuknandet (skadefallet eller skadefallets yppande), därest sjukdomen varade mer än tre dagar (tre dagars relativ karens). I de fall där sjukpenning skulle komma att utbetalas på grund av att man felaktigt antagit, att det varit fråga om yrkesskada, skulle det i princip icke komma i fråga att återkräva vad som utbetalats för mycket. Vidare hade föreslagits att karensbeloppet i fråga om läkemedelsrabatteringen skulle höjas från tre till fem kronor. Denna höjning skulle kombineras med ett borttagande av statsbidraget till läkemedelsrabatteringen. I motionerna hade därjämte yrkats, att det statliga bidraget till grundsjukpenning och grundhempening skulle sänkas från nuvarande 50 % till 30 % samt att statsbidraget i form av medlemsbidrag skulle borttagas.

I motionerna I: 319 och II: 391 hade hemställts att riksdagen måtte för sin del besluta, att med giltighet fr. o. m. den 1 juli 1959

a) statsbidraget till grundsjukpenning samt till läkarvård och tandvård skulle bestämmas till 40 procent av kostnaderna,

b) det särskilda statsbidraget till läkemedelsersättning skulle slopas och

c) karensbeloppet för prisnedsatta läkemedel skulle bestämmas till fem kronor.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner,

1) I: 167 och II: 218; samt

2) I: 319 och II: 391,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Om ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

Reservationer hade avgivits

I. av herrar *Sunne, Mannerskantz, Eric Carlsson, Edström* och *Jacobsson* i Tobo, fröken *Wetterström*, herr *Carlsson* i Bakeröd samt fru *Sandström*, vilka beträffande 41 § lagen om allmän sjukförsäkring ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa att riksdagen i anledning av förevarande motioner,

- 1) I: 167 och II: 218; samt
- 2) I: 319 och II: 391,

måtte för sin del antaga i reservationen infört förslag till lag angående ändrad lydelse av 41 § lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring;

II. av herrar *Sunne, Mannerskantz, Edström* och *Jacobsson* i Tobo, fröken *Wetterström* samt fru *Sandström*, vilka beträffande förordningen angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motioner,

- 1) I: 167 och II: 218; samt
- 2) I: 319 och II: 391,

måtte för sin del antaga i reservationen intaget förslag till förordning angående ändrad lydelse av 3 och 5 §§ förordningen den 4 juni 1954 (nr 519) angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel;

III. av herrar *Sunne, Mannerskantz, Edström* och *Jacobsson* i Tobo, fröken *Wetterström* samt fru *Sandström*, vilka beträffande 40 och 42 §§ lagen om allmän sjukförsäkring ansett, att utskottets yttrande bort hava den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 167 och II: 218 måtte för sin del antaga i denna reservation infört förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring; samt

IV. av herr *Mannerskantz* och fröken *Wetterström*, vilka beträffande 26 § lagen om allmän sjukförsäkring och 11 §

lagen om yrkesskadeförsäkring ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 167 och II: 218 måtte för sin del antaga i reservationen införda förslag till

1) lag angående ändrad lydelse av 26 § lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring; och

2) lag angående ändrad lydelse av 11 § lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkesskadeförsäkring.

Det lagförslag, som framlagts i den med I betecknade reservationen, avsåg, att statsbidraget till grundsjukpenning, läkarvård och tandläkarvård skulle sänkas från nuvarande 50 % till 35 %.

De i reservationerna II—IV förordade författningsförslagen överensstämde med de förslag, som framlagts i motsvarande delar av motionerna. Reservationen II avsåg sålunda statsbidraget och karenobeloppet i fråga om läkemedelsrabatteringen, reservationen III gällde medlemsbidraget till sjukkassorna, reservationen IV slutligen rörde karenstidens längd samt samordningen mellan sjuk- och yrkesskadeförsäkringarna.

Herr **EDSTRÖM** (fp):

Herr talman! I dagens statsfinansiella situation är det nödvändigt att minska statens utgifter på de punkter där så kan ske utan att samtidigt medborgarnas utgifter på annat sätt ökas. Främst bör man inrikta sig på sådana punkter, där de nu utgående statsanslagen visat sig vara för stora och därför medfört, att reservationer eller fonderingar uppstått. Så är fallet i fråga om sjukförsäkringen, där en betydande fondering kommit till stånd under de år den verkat — fonderna uppgår nu till cirka 750 miljoner kronor. Uppkommande överskott har hittills överförts dels till den allmänna sjukförsäkringsfonden, dels till fonderingar inom de lokala läns- och stadscentralsjukkassorna.

Den allmänna sjukförsäkringsfonden är en för hela riket central fond, till vilken överförts främst överskott av ar-

Om ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

betsgivarbidragen. Denna fond, som vid utgången av 1958 beräknades ha en behållning av cirka 230 miljoner kronor, torde i fortsättningen icke erhålla nämnda värda tillskott efter de höjningar av vissa sjukvårdsförmåner för främst pensionärer som beslöts av 1958 års riksdag. Å andra sidan synes dock den hittills uppkomna fonderingen komma att kvarstå och något öka. I det följande resonemanget bortses dock helt från denna fond utom i ett avseende: den är fortfarande en god och tillräcklig buffert, om en epidemi eller annan osedvanligt kraftig tillfällig belastning på sjukförsäkringen skulle uppstå.

De fonderade överskotten i de lokala centralsjukkassorna har från den 1 januari 1955 — då befintliga fonder i de erkända centralsjukkassorna överfördes till den allmänna sjukförsäkringens fonder — stigit från 196 miljoner kronor till den 1 januari 1958 398 miljoner kronor, alltså på tre år en stegring med 202 miljoner kronor. Visserligen har avsättningarna minskat under åren, men de är dock fortfarande avsevärda. Vid 1959 års slut torde dessa fonder komma att uppgå till grovt approximativt 500 miljoner kronor.

Detta är situationen i dagens statsfinansiellt mycket bekymmersamma läge. Här kan man utan svårighet minska på statsbidragen, utan att därför sjukförsäkringsavgifterna behöver höjas. De förslag som innefattas i reservationerna I—III rymms därinom.

1. Nedsättning av statsbidraget till grundsjukpenning från 50 till 35 procent medför en besparing för statsverket av cirka 22,5 miljoner kronor.

2. Nedsättning av statsbidraget till läkavård på analogt sätt från 50 till 35 procent medför en besparing för statsverket på ungefär 21 miljoner kronor.

3. Borttagandet av statsbidraget till läkemedlen medför en besparing av ungefär 6,5 miljoner kronor. Å andra sidan kan i detta fall sjukkassorna kompenseras genom att man höjer karensbeloppet för de rabatterade läkemedlen från 3 till 5 kronor.

4. Slopandet av det s. k. statliga med-

lemsbidraget medför en besparing för staten med 24,8 miljoner kronor.

Det föreligger alltså besparingsmöjligheter i statsbudgeten på icke mindre än 74,8 miljoner kronor. Vad beträffar förslaget om höjt karensbelopp för de rabatterade läkemedlen bör man lägga märke till att de fria läkemedlen, som ur humanitär synpunkt är de viktigaste, då de framför allt är avsedda för långvariga och svåra sjukdomstillstånd, icke alls berörs av den föreslagna ändringen. Förslaget gäller alltså blott de rabatterade läkemedlen och medför för de sjuka högst en prishöjning å varje läkemedel med en krona, i vanliga fall mindre, men för sjukkassornas del medför höjningen en besparing med cirka 13,5 miljoner kronor. Jag skall strax återkomma till hur en så stor besparing kan åstadkommas.

Totalt sett skulle de förslag, som innefattas i reservationerna I—III, betyda ökade kostnader för sjukkassorna med ungefär 61 miljoner kronor. Om man nu betänker att blott räntan på de inestående fondmedlen hos de lokala sjukkassorna efter 5 procent uppgår till cirka 25 miljoner kronor och för den centrala fonden till 12 miljoner kronor — ränteinkomsterna uppgår sålunda till 37 miljoner kronor — samt vidare överskottet å sjukkassornas verksamhet aldrig under något år varit mindre än 30 miljoner kronor, finner vi att någon allmän höjning av sjukförsäkringsavgifterna icke är påkallad av denna stora besparing för staten.

Att det ökade karensbeloppet för de rabatterade läkemedlen medför så stora besparingar, beror främst på det faktum, att inte mindre än 12 miljoner delposter — vardera om blott öresbelopp — försvinner i bokföringen och förvaltningskostnaderna.

Att en så stor besparing för statsverket som 75 miljoner kronor kan vinnas, måste betraktas som så önskvärt, att man får ta den nackdelen, att vissa enstaka sjukkassor kan nödgas obetydligt höja avgifterna. Men även inom dessa sjukkassor har man möjligheter att undvika avgiftshöjningar genom rationalisering-

Om ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

ar, ty det torde huvudsakligen bero på bristfällig rationalisering, om man på något håll har en sämre ekonomi än bland sjukkassorna i allmänhet.

Vad gäller den fjärde diskussionspunkten i detta utlåtande, nämligen förslaget från högern om upphävande av samordningen mellan sjukförsäkringen och yrkesskadeförsäkringen samt en ökning av karenstiden från 3 till 7 dagar, vill jag på det bestämdaste motsätta mig ett bifall härtill. Bland de största fördelarna av den nya sjukförsäkringen är den goda samordningen mellan sjukförsäkring och yrkesskadeförsäkring. Vi har på grund av vetenskapens framsteg i flera fall fått allt svårare att avgöra, huruvida ett sjukdomstillstånd beror på en skada eller på annat. Under senare år har vi tack vare främst upptäckterna beträffande binjurebarkhormonernas funktion kommit till klarhet om att sjukdomstillstånd stundom blir likartade, oberoende av om det utlösande momentet är en infektion, skada eller annan störning utifrån. För läkaren är därför problemet, om ett sjukligt tillstånd är att hänföra till yrkesskadeförsäkringen eller till sjukförsäkringen, i dag betydligt svårare att ta ställning till än tidigare. Nyligen har utkommit en handbok om detta problem av Moritz och Helberg. Den är visserligen inte lika tjock som bibeln men inte långt ifrån; den omfattar mer än 1 000 sidor och behandlar då enbart de mest elementära problemen.

Det har alltså blivit mycket svårare att avgöra om en skada varit orsak till en sjukdom eller ej, och det kommer att bli än svårare att lösa sådana problem i framtiden. Det förslag, som högern lagt fram, är ur medicinsk synpunkt förkastligt.

Jag vill således sluta med att yrka bifall till utskottets förslag beträffande reservation IV, som avser ökad karenstid inom sjukförsäkringen, men bifall till reservationerna I, II och III.

Herr **MANNERSKANTZ** (h):

Herr talman! Jag skall be att få instämma i den föregående talarens yr-

kande beträffande reservationerna nr I, II och III. Han har ju motiverat, varför vi reservanter har ansett oss böra förorda en nedsättning av statsbidragen på olika punkter och även en ändring av karensbeloppet.

Som ett tillägg härtill skulle jag för min del beträffande karensbeloppet för läkemedel vilja nämna, att sedan lagen om allmän sjukförsäkring kom till, har ju inflationen fortskridit så, att det som då var 3 kronor svarar väl nu mot 5 kronor eller kanske ett ännu högre belopp. Det gäller alltså här bara att återställa beloppet till det värde, det hade vid den tidpunkt, då statsmakterna beslöt genomföra sjukkassereformen. Vi vet ju alla, hur önskvärt det är att vi inte i onödan låter statsmedel flöda ut, och sjukkassorna har ju fått en mycket god ställning. Jag befärar emellertid, att även om det som herr Edström här sagt — nämligen att sjukkassorna i varje fall inte under det närmaste året kommer att behöva göra några förluster, så att de behöver ta själva fondmedlen i anspråk — i allmänhet kan anses hålla, kan det kanske för vissa sjukkassor — även om det inte gäller de flesta — uppstå besvärligheter. Vidare är det också på det sättet, att det i framtiden inte kan beräknas med säkerhet vara möjligt för sjukkassorna att klara en sådan nedsättning av statsbidragen, om man inte på annat sätt, exempelvis genom läkemedelsrabatternas bestämmande, ger sjukkassorna någon kompensation.

Detta har varit huvudskälet till det i reservation nr 4 framförda yrkandet, att man skall förändra karenstiden för sjukpenningen från tre till sju dagar. Genom att göra detta gör man så att säga denna nedsättning av statsbidragen reellt hållbarare, även om jag inte tror att det under några förhållanden blir några fallissemang under det närmaste året — däri vill jag ge herr Edström rätt. Om det inte var så, att denna samordning mellan sjuk- och olycksförsäkringen behövde brytas vid en sådan ändring av karenstiden, undrar jag om det hade uppstått så mycken diskussion om detta. I varje fall har vid utskotts-

Om ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

behandlingen både i år och i fjol frågan om brytandet av samordningen mera varit föremål för diskussion än själva den omständigheten, att en patient skulle få klara en sjukdom, som varar under sex dagar, med egna medel. Det är ju också på det sättet, att det finns en mängd sjukdomar som inte varar mer än tre, fyra, fem dagar — det är alltså fråga om typiska småkrämpor. Vi anser att de enskilda människorna rent sakligt sett bör klara t. ex. en vanlig förkylningssjukdom utan att behöva anlita sjukkassa. Då skulle också sjukkasornas administrativa besvärigheter i mycket hög grad minskas, eftersom just antalet sådana där kortvariga sjukdomsfall är så stort.

Samtidigt som vi framlagt förslag om att öka karenstiden till sju dagar har vi föreslagit att helt och hållet slopa karenstiden när det gäller olycksfall i arbete. Vi anser nämligen att ett olycksfall, som sker i arbete, civilrättsligt är av en helt annan natur än en vanlig sjukdom. Det är arbetsgivarna som skall svara för att deras anställda verkligen blir soulagerade, om det skulle ske ett olycksfall under den tid, den anställde arbetar i respektive företags tjänst. Det finns nog företagare, som betalar ersättning från första dagen, även om de alltså inte enligt lagen är skyldiga därtill.

Vi har utformat förslaget på det sättet, att ersättning vid olycksfall i arbete skall utgå från första dagen, om det blir så, att olycksfallet föranleder sjukdom under mer än tre dagar. Är det bara fråga om en enda dags sjukdom, skulle detta inte gälla. Men i och med att sjukdomen tar i anspråk mer än tre dagar, skall den anställde få ersättning från första dagen. Det måste sägas, att däri ligger en vinning. Vi anser att det är arbetsgivarens sak att klara detta, men med de arbetsgivaravgifter, som erlagges med anledning av olycksfallsförsäkringen, blir det ständiga överskott, och de nuvarande arbetsgivaravgifterna räcker därför väl till för att täcka merkostnaderna.

Sedan gäller det den av herr Edström

påtalade nackdelen med att bryta samordningen mellan sjuk- och olycksfallsförsäkringarna. Han har förklarat att det ur medicinsk synpunkt många gånger är besvärligt att redan från början konstatera, om det gäller en sjukdom, orsakad av olycksfall i arbete, eller en annan sjukdom. Jag vill inte bestrida, att det kan vara på det sättet i ett relativt stort antal fall, men av de fall, som sammanlagt inträffar inom sjukförsäkringens och olycksfallsförsäkringens områden, är det faktiskt inte i procent räknat så många sjukdomsfall som det här gäller. Reservanterna och motionärerna har emellertid insett, att det kan bli en olägenhet om man bryter denna samordning. Vi har därför ansett att i samband med denna ändring skulle den anordningen vidtas, att sjukkassorna skall kunna få redan från början betala ut ersättning till dem som anses ha drabbats av olycksfall. Skulle det efteråt visa sig, att sjukdomen inte berodde på olycksfall utan att t. ex. en ryggskada uppkommit av andra orsaker — det är ofta tveksamt att avgöra, om ryggskadorna skall hänföras till olycksfall eller inte — anser vi att detta inte skall behöva rättas till, utan då skall den, som råkat ut för denna sjukdom — som man först trodde vara orsakad av ett olycksfall men sedan enligt läkarvetenskapen visat sig inte vara det — inte krävas av sjukkassan på den ersättning som han fått för de första dagarna. Vi räknar med att även om det i absoluta tal är rätt många fall, blir det ändå en så relativt obetydlig utgift, att det inte spelar någon ekonomisk roll för sjukkassorna om de på några tusen fall om året råkar betala ut några kronor mera för de första sju dagarna, utan då får udda vara jämnt. I och med att man lägger in denna generösa tolkning faller den väsentligaste olägenheten bort vid denna anordning.

För att ge sjukkassorna större säkerhet att kunna klara sina affärer, för att vara säker på att det inte behöver ske några höjningar av avgifterna till sjukförsäkringen och för att faktiskt ge en möjlighet för åtminstone många sjuk-

Om ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

kassor att kunna sänka sina avgifter har vi föreslagit att de försäkrade skall avstå från ersättning under de första sju dagarna i stället för under de nuvarande tre dagarna. Man kommer in på en riktigare linje för framtiden, om man vidtar denna ändring.

Herr talman! Det finns inte så mycket mera att tillägga. Det anförda tillsammans med det allmänna statsfinansiella läget utgör skälen till att vi utöver de tre övriga reservationerna även har avgivit reservation nr IV, och jag ber att få yrka bifall till samtliga fyra reservationer.

Herr SVENSSON, AXEL, (s):

Herr talman! Jag vill först erinra kammarens ledamöter om att de frågor, som är framförda motionsledes och varom det föreligger reservationer, ju har behandlats under föregående års båda riksdagar och fallit genom de beslut riksdagen fattade. Det finns kanske därför inte så mycket att säga i detta sammanhang, men eftersom det ändå föreligger fyra reservationer är några kommentarer kanske nödvändiga.

Reservanterna har framhållit att vi har avsevärda fonderingar i vår sjukförsäkring, och det är ju riktigt. De avgifter, som fastställdes när sjukförsäkringen infördes, grundar sig på de fakta som då förelåg beträffande hälsotillstånd och mycket annat som är avgörande för avgifternas höjd. Om vi nu har fått ett bättre hälsotillstånd och det har fört med sig ett mindre antal sjukdomsfall och därmed mindre uttag ur sjukförsäkringen, bör vi vara tacksamma för att vi har nått ett sådant gott tillstånd. Detta får emellertid inte tas som intäkt för att nagga i kanten på dessa fonder, då ju ingen har garanti för att hälsotillståndet kan förbli lika gott vid alla tillfällen i vårt land. Det kan mycket snart inträffa en epidemi eller andra ting, som rubbar grundvalarna för det hälsotillstånd vi har i dag. Därigenom skulle det kunna ske en kraftig åderlätning av sjukförsäkringens fonder.

I en reservation har det yrkats att

statsbidraget skulle sänkas från nuvarande 50 till 35 procent. Jag vill erinra om att i ett av motionsparen yrkades en sänkning till 40 procent. Nu har man på den borgerliga sidan gått ned till 35 procent för att vara fullständigt enig på den punkten. Det skulle se märkligt ut om riksdagen bifölle ett sådant yrkande, när det framgår av utskottets utlåtande att det i dessa frågor väntas en utredning som beräknas bli klar innevarande år. Det skulle vara att föregripa hela utredningens resultat, om vi nu fattade ett beslut om ändrad statsbidragsprocent, innan vi känner till vad utredningen har kommit fram till. En prövning i den vägen får väl anstå tills vi har utredningens förslag liggande på bordet.

Om höjning av karensbeloppet för läkemedel från tre till fem kronor har det talats åtskilliga gånger. Det låter så enkelt och smärtfritt och bestickande, när man säger att standarden i dag är så mycket högre än vad den var, när vi beslutade de tre kronorna, och att ett tillägg av två kronor inte betyder mer än en krona för den enskilde. Men det är inte det, som är avgörande. Det avgörande är att flera hundra tusen människor i detta land, som tillhörde de frivilliga sjukkassorna, aldrig betalat en enda krona för läkemedel, eftersom de före införandet av den obligatoriska sjukförsäkringen hade fria läkemedel. Genom införandet av den obligatoriska sjukförsäkringen fick de således en pålaga av tre kronor. Detta får vi inte glömma bort när vi nu diskuterar en höjning till fem kronor. För att få den obligatoriska sjukförsäkringen satsade människorna dessa tre kronor för läkemedlen mot att de fick allt annat, som följde med sjukförsäkringen. Det kan således inte finnas någon anledning att nu öka till 5 kronor av de skäl reservanterna anført. Det är nämligen här fråga om en grundprincip, som vi slog fast när vi införde den allmänna sjukförsäkringen.

Den tredje reservationen går ut på att det statliga medlemsbidraget till sjukkassorna skulle falla bort. Vi får

Om ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

kanske även här erinra oss vad som hände, när vi en gång bestämde sjukförsäkringen i denna del. Jag erinrar om att samhället då hade två huvudlinjer - att välja emellan, antingen att utnyttja den gamla sjukkasserörelsens organisation och erfarenheter, eller att bygga upp ett statligt ämbetsverk för den nya sjukförsäkringen. Ett sådant ämbetsverk hade kommit att kosta samhället betydligt större summor i administration än de medlemsbidrag som sjukkassorna får i dag för att sköta samhällets angelägenhet. Detta är således inte bara en matematisk fråga. Medlemsbidraget är samhällets stöd till den gamla frivilliga sjukkasserörelsen för att den skall sköta denna samhällets uppgift.

Enligt reservanternas skulle de tre karensdagarna ökas till sju. Herr Manner-skantz har här försökt förklara vad detta skulle innebära, och det förefaller ju inte att leda till några större rubbningar. Men nu förhåller det sig så, att de gamla sjukkassorna hade tre karensdagar, medan man i den gamla olycksfallsförsäkringen inte hade någon karenstid alls. Vid samordningen av sjukförsäkringen och yrkesskadeförsäkringen skedde en kompromiss på den punkten, så att alla måste ta tre karensdagar för att man skulle få en helhetslinje. Jag tycker därför att man inte skall rubba på denna samordning i första taget.

Högern har föreslagit, att om någon inregistreras för ett olycksfall och det senare visar sig vara ett sjukdomsfall, skall han ändå få behålla ersättningen för de sju karensdagarna. Men en sådan bestämmelse löser inte problemet, ty det är ju samordningen som är grundvalen för sjukförsäkringen i båda dessa delar, och det går inte att slå sönder samordningen med så enkla motiv, som herr Mannerskantz här har anfört.

Det finns väl inte mycket mer att tillägga, herr talman. Det är klart att alla de miljoner man här säger sig kunna spara är ett sparande bara på papperet. Vi kommer nämligen aldrig förbi det faktum, att om vi skulle reducera någon

förmån i sjukförsäkringen eller yrkesskadeförsäkringen, måste det till sist sluta med att den enskilde medlemmen får fylla ut den lucka som uppstår genom ökade avgifter. Detta gäller även om vi nu stöder oss på att pengarna skulle tas ur fonderingen. Den saken skall vi aldrig glömma bort och inte blunda för.

Med utgångspunkt från detta, som utskottet tryckt särskilt på, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Herr Axel Svensson säger, att frågan om minskning av statsbidragen till sjukförsäkringen har behandlats förut och avslagits samt att inte så mycket mer har tillkommit. Det nya, som tillkommit, är det statsfinansiella läget, som lett till att vi måste i görligaste mån spara statsbidrag, där så verkligen kan ske på grund av gjorda reservationer och fonderingar.

Herr Axel Svensson säger, att detta är att spara på papperet. Visst inte! Om vi minskar 12 miljoner delposter och öresbelopp när det gäller bidragen till de rabatterade läkemedlen, spar vi en massa förvaltningskostnader och bokföringsutgifter.

Det är här inte meningen att öka medlemmarnas avgifter och inte heller att minska fonderna, som herr Axel Svensson säger, det är fråga om att inte tillåta fonderna att växa så mycket som hittills.

Det är alldeles riktigt att det framför allt är det bättre hälsotillståndet som medfört mindre kostnader för sjukkas-sorna. Då kan man diskutera om man skall ha mindre avgifter eller mindre statsbidrag. I dagens situation, när vi har så ont om pengar i statskassan, anser jag det är riktigare att statsbidragen minskas.

Anledningen till att folkpartiet i reservationen föreslagit en sänkning av statsbidraget till 35 procent mot 40 pro-

Om ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

cent i motionen är helt enkelt det under tiden alltmer försämrade statsfinansiella läget.

Herr Axel Svensson säger vidare att det pågår utredning. Ja, det pågår utredning om vissa delar av de problem som berörs i motionerna och dessutom om åtskilligt som inte berörs i dem, men ej om hela detta komplex.

När vi vill höja grundbeloppet för rabatterade läkemedel från 3 till 5 kronor, är detta blott en höjning som motsvarar penningvärdeförsämringen. Herr Axel Svensson säger, att det tidigare var fria läkemedel i vissa frivilliga sjukkassor. Jag vill då framhålla, att det var ett mycket begränsat antal sjukkassor som gav fria läkemedel, och att ett mycket större antal sjukkassor hade inga fria läkemedel alls. Det var därför som man från början införde detta belopp av 3 kronor såsom en kompromiss mellan de olika bestämmelser som tillämpades. I dag är det enligt min mening motiverat att på grund av penningvärdets fall höja detta belopp till 5 kronor.

Vad sedan gäller medlemsbidraget, så var ju detta statens ursprungliga bidrag till sjukkassorna. Men sjukkassorna har nu faktiskt så många olika bidrag som grundar sig på de tidigare understöden till de fria sjukkassorna, att det inte finns någon anledning numera att speciellt slå vakt om detta bidrag. Gör man inte det, så stimulerar man även sjuk-kassorna till rationaliseringar, vilket väl måste anses vara lämpligt.

Slutligen, herr talman, förklarade herr Mannerskantz, att det bara är i ett procentuellt sett mycket lågt antal fall, där det kan vara tveksamt huruvida skadan faller under yrkesskadeförsäkringen eller sjukförsäkringen. Jag medger att procentsiffran kanske inte är så hög, men just dessa fall kräver ofta mycket långvarig vård och blir ofta ur yrkesskadeförsäkringens synpunkt mycket dyrbara. Det blir därför ofta besvärliga tvister, som man bör försöka undvika. Det måste vara en fördel att komma ifrån dem. Samordningen av sjukförsäkring och yrkesskadeförsäkring är därför något, som vi bör slå vakt om.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! Då utskottets ärade talesman säger, att vi först bör avvakta resultatet av den utredning som pågår om statsbidragen till sjukkassorna, har han naturligtvis rätt, sett från gammal god och stadgad riksdagspraxis. Men nu är det, herr talman, ont om pengar. Läget i fråga om vår ekonomi är så akut, att vi måste handla snabbt och t. o. m. tvingas nonchalera tidigare tillämpad riksdagspraxis. Vi måste faktiskt i detta läge handla efter omständigheterna, även om vi tvingas göra avsteg från vad som annars brukar vara vanligt. Att vi nu tvingas handla så är rent ut sagt förorsakat av det sätt, på vilket våra finanser här i landet sköts under många år. Vi har ansett det angeläget att snabbt söka förbättra det finansiella läget för staten, även om vi därmed skulle utsätta oss för risken att nonchalera gammal praxis, att man först bör avvakta en pågående utredning.

Herr Axel Svensson säger, att det var fria läkemedel i de gamla erkända sjuk-kassorna men att det sedan blivit en försämring, varför man nu inte kan höja beloppet. Jag bestrider inte den saken, men jag kan samtidigt inte underlåta att göra en reflexion. Jag har träffat många människor av alla kategorier, som förklarar sig sakna de gamla erkända sjukkassorna, och detta av flera skäl än denna förmån med fria läkemedel. Jag har under mitt arbete i landstingets förvaltningsutskott ofta råkat på fall, då sjukkassorna numera vägrar att betala reseersättning eller det ena eller det andra under hänvisning till instruktioner från tillsynsmyndigheten eller till den praxis som utbildat sig inom de allmänna sjukkassorna och som är olika den praxis som gällde inom de erkända sjukkassorna. Många människor säger sig faktiskt, att det vore bättre att återgå till det gamla systemet, och jag tror faktiskt att jag måste hålla med dem därom. Om man bara gav sjukkassorna litet mer statsbidrag än vad de hade på den tiden, så skulle det ändå bli billigare för staten, och dessutom skulle människorna bli bättre betjänade. Med den nuvaran-

Om ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

de ordningen har det, hur man skall förklara det, bara blivit stelare och snörpigare, och det har blivit fler missnöjda människor än på de gamla erkända sjuk-kassornas tid. Jag har faktiskt funderat på att komma med en motion om att återställa det hela till den ordning som tidigare rådde och som tydligen de flesta människor anser var bättre än det nuvarande systemet.

Herr Edström förklarar, att han kan erkänna att det procentuellt inte är så många fall, där det är svårt att bedöma, om det är fråga om olycksfall eller yrkesskada, men att det ofta blir långvariga och besvärliga sjukdomstillstånd. Men vårt förslag påverkar ju inte den samlade kostnaden för sjukhuserna, ty här är det bara fråga om de första 7 eller 3 dagarna. Hur lång tid de skadade sedan behöver vårdas påverkar ju inte denna återbetalning.

Sedan måste jag be herr Axel Svensson, utskottsmajoriteten och kammarens ledamöter i övrigt att betänka, vilka alternativen här är i fråga om statsfinanserna och vår ekonomi över huvud taget. Läget är ju att vi för dagen har kommit i den fullkomligt anarkiska situationen, att man inte ens upprättar någon verklig statsbudget emedan hålet är så stort att man inte vågar tala om för folket, varifrån pengarna skall tas, fastän man ju redan antytt att det måste bli fråga om en allmän omsättningsskatt. Det är ju den som är alternativet. Vilket tycker människorna är bäst, att ha en något längre karenstid när de blir sjuka eller att slippa en allmän omsättningsskatt, som hela tiden skulle komma att öka och öka? Man måste väl alltid ställa de föreslagna besparingarna emot det som man annars råkar ut för, nämligen en allt mer fortskridande beskattningshöjning eller/ock en fortsatt inflationsutveckling, som pressar människornas ekonomi och som kommer att göra deras villkor hårdare på ett helt annat sätt än de mycket obetydliga saker som det här ärendet gäller. Och om man genom en samlad, ändrad politik på det ekonomiska området kan få en sund och god utveckling, inte bara av våra stats-

finanser utan av hela vårt lands ekonomi, höja dess konkurrenskraft gentemot utlandet och nå allt som därmed följer i fråga om chanser till fortsatt välståndsutveckling, då har vi väl vunnit mera än vi på kort sikt kan göra genom att rasera grundförutsättningarna för vår fortsatta utveckling.

Sett i detta sammanhang är det väl inte så farligt, att man skall få betala högst en krona mer för läkemedel eller få bära kostnaden för en fyra dagars förkylning själv. Jag har ansett, herr talman, att även denna sista synpunkt borde finnas med i dagens debatt.

Herr SVENSSON, AXEL, (s):

Herr talman! Jag förstår den oro som vännen Mannerskantz känner inför det ekonomiska läget, och det är väl vår syn på detta som skiljer oss åt. Det förslag som kommer ifrån herr Mannerskantz' parti är ju präglad just av denna oro, medan vi som har en motsatt uppfattning, nämligen att det ekonomiska läget inte är så dåligt, ser mera kallt realistiskt på framtiden. Om det nu skulle bli allvarligt med ekonomin, så att det verkligen skulle bli nödvändigt att diskutera sparsamhetsåtgärder, så går jag ut ifrån att Sveriges riksdag inte annat än som ett sista steg skulle diskutera försämrade förmåner för de medborgare som drabbas av sjukdom eller olycksfall. Det bör väl vara den sista skansen, som man inte tillåter några bräckor i.

Herr Mannerskantz säger att han har träffat många som önskar sig tillbaka till den gamla sjukasserörelsen. Ja, det är mycket troligt att herr Mannerskantz träffar åtskilliga sådana, ty det finns gott om folk som aldrig tillhörde sjukhuserna. Jag erinrar om att vi inte var stort mer än 20 procent av landets befolkning, som var frivilligt anslutna till sjukasserörelsen. Det finns således en bred marginal av människor som aldrig lärde känna de gamla sjukhuserna med allt det principiellt värdefulla som låg i denna frivilliga rörelse. Dessa människor kan heller aldrig se den nya sjukförsäkringen på samma sätt som en gammal

Om ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

sjukkasemedlem gör. Det finns säkert åtskilliga människor i dag som tycker att den obligatoriska sjukförsäkringen är ett påfund därför att de kanske aldrig har råkat ut för att bli sjuka, aldrig har känt något behov av denna försäkring. Det gör vi inte förrän vi drabbas av sjukdom. Då först förstår vi hur värdefull försäkringen är. Jag tycker att vi skall ta vara på det värde som sjukförsäkringen utgör och inte vidtaga några ändringar som medför försämringar utan snarare försöka införa förbättringar där det finns brister i försäkringsformen.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag kan instämma i det sista uttrycket, att vi inte skall försämrans utan i stället försöka förbättra vår sjukförsäkring. Det är också reservanternas mening. När herr Axel Svensson säger att det är han som ser kallt och realistiskt på den ekonomiska situationen, får man väl sätta dessa ord inom citations-tecken. Ser man kallt och realistiskt på den ekonomiska situationen, måste man bedöma utgifterna mot bakgrunden av inkomsterna.

Herr Axel Svensson säger att en försämring av förmånerna för medborgarna vid sjukdom och olycksfall är det sista steg man skulle ta. Jag vill erinra om att det inte här är fråga om någon försämring av förmånerna. Behovet av att följa med penningvärdets fall när det gäller karensbeloppet beror ju på regeringens politik, som gör att penningvärdet har fallit. Vi måste ju följa med, och i den mån penningvärdet faller måste vi naturligtvis reglera beloppen i proportion till vad det innebär i realvärde. Det är inte fråga om försämrade förmåner för de sjuka, utan vad det gäller är att, i den mån sjukkasorna har fonderingar och reservationer och därför icke behöver så stora statsbidrag, sänka dessa.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av därunder förekomna yrkanden propositioner komme att framställas först särskilt i fråga om vad

utskottet i förevarande utlåtande hemställt såvitt anginge 41 § lagen om allmän sjukförsäkring, därefter särskilt beträffande utskottets hemställan i vad den gällde förordningen angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel, vidare särskilt avseende utskottets hemställan i vad anginge 40 och 42 §§ lagen om allmän sjukförsäkring, samt slutligen särskilt angående utskottets hemställan såvitt rörde 26 § lagen om allmän sjukförsäkring och 11 § lagen om yrkesskadeförsäkring.

I fråga om utskottets hemställan såvitt gällde 41 § lagen om allmän sjukförsäkring, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet härutinnan hemställt, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Sunne m. fl. vid utlåtandet avgivna, med I betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del vara med övervägande ja besvarad.

Herrarna *Mannerskantz* och *Edström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 35 såvitt gäller 41 § lagen om allmän sjukförsäkring, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Sunne m. fl. vid utlåtandet avgivna, med I betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Om ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

Då emellertid herr *Mannerskantz* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 78;
Nej — 66.

Beträffande utskottets hemställan såvitt rörde förordningen angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att denna hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Sunne m. fl. vid utlåtandet avgivna, med II betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan i förvarande del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 35 såvitt gäller förordningen angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Sunne m. fl. vid utlåtandet avgivna, med II betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Mannerskantz* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 91;
Nej — 49.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Med avseende på utskottets hemställan i vad gällde 40 och 42 §§ lagen om allmän sjukförsäkring, yttrade nu herr talmannen, hade yrkats dels att densamma skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Sunne m. fl. vid utlåtandet avgivna, med III betecknade reservationen.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 35 såvitt gäller 40 och 42 §§ lagen om allmän sjukförsäkring, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Sunne m. fl. vid utlåtandet avgivna, med III betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Mannerskantz* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 93;
Nej — 47.

Anslag till nybyggnad för biblioteksdepå

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Rörande utskottets hemställan i avseende å 26 § lagen om allmän sjukförsäkring och 11 § lagen om yrkesskadeförsäkring, anförde herr talmannen, hade yrkats dels bifall till denna hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Mannerskantz och fröken Wetterström vid utlåtandet avgivna, med IV betecknade reservationen.

Härpå gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan i förevarande del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 35 såvitt gäller 26 § lagen om allmän sjukförsäkring och 11 § lagen om yrkesskadeförsäkring, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Mannerskantz och fröken Wetterström vid utlåtandet avgivna, med IV betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Svensson, Axel*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat, och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 125;

Nej — 16.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr *Andersson, Axel Emanuel*, anmälde, att han vid den nu företagna voteringen avsett att rösta ja men av misslag röstat för nej-propositionen.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1959/60 till inrättande av en biblioteksdepå samt till byggnadsarbeten vid universitetet i Uppsala jämte i sistnämnda ämne väckta motioner.

Punkten 1**Anslag till nybyggnad för biblioteksdepå**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 111, angående inrättande av en biblioteksdepå, föreslagit riksdagen att dels godkänna vad departementschefen förordat om inrättande av en biblioteksdepå, dels ock till Nybyggnad för biblioteksdepå för budgetåret 1959/60 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 800 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

a) godkänna vad departementschefen förordat om inrättande av en biblioteksdepå;

b) till Nybyggnad för biblioteksdepå för budgetåret 1959/60 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 800 000 kronor.

Vid punkten hade reservation anförts av herrar *Ragnar Bergh* och *Skoglund* i Doverstorp, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av en biblioteksdepå och anvisande av medel till nybyggnad för sådan depå.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Vid denna punkt finns fogad en reservation, som innehåller ett yrkande om att riksdagen skulle avslå Kungl. Maj:ts förslag i fråga om inrättande av en biblioteksdepå. Innebörden

Ang. anordnande av skyddsrum för vissa delar av Uppsala universitetsbiblioteks samlingar, m. m.

av avslagsyrkandet är egentligen, att vi vill ställa denna fråga på framtiden. Skälet är uteslutande det statsfinansiella läge, som vi befinner oss i. I själva sakfrågan har jag närmast den mening, att tillkomsten av en sådan depå förefaller vara väl motiverad, och jag håller inte för uteslutet att på längre sikt en besparing också skulle kunna vinnas genom att en depå av detta slag kommer till stånd. Avslagsyrkandet är som sagt uteslutande motiverat av det ekonomiska läge, vi befinner oss i.

Denna riksdagssession har ju varit unik så till vida att kamrarna inbjudits att besluta om den ena utgiften efter den andra utan att de får reda på hur utgifterna skall betalas. Vi har nu redan hunnit så långt i utgiftsbesluten att vi, ifall Kungl. Maj:ts återstående förslag blir bifallna, har att räkna med ett hål på omkring en miljard kronor på driftbudgeten och ett så stort hål på kapitalbudgeten att nysparandet under ett helt år knappast räcker till.

Detta är motiveringen, herr talman, för mitt bifallsyrkande till reservationen.

Herr NÄSTRÖM (s):

Herr talman! Med hänvisning till utskottets skrivning på s. 8 i detta utlåtande vill jag erinra om att det här har väckts ett förslag att för en relativt billig penning lösa problemet beträffande biblioteksutrymmet för en rad olika inrättningar, och när utskottet behandlade denna punkt var vi nog tämligen överens om att detta är ett bra sätt att söka förbilliga det hela. Det är dessutom ett bra sätt att lägga denna depå på en plats som anses vara relativt säker om vi skulle komma i ett olyckligt krigsläge. Här har man alltså försökt att för ena två olika synpunkter. Enligt utskottets mening har departementschefen lyckats mycket bra med den saken, och detta har gjort att utskottet tillstyrkt departementschefens förslag.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergh, Ragnar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 109 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bergh, Ragnar*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 128;

Nej — 14.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 2

Ang. anordnande av skyddsrum för vissa delar av Uppsala universitetsbiblioteks samlingar, m. m.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 beträffande kapitalbudgeten föreslagit riksdagen att till Byggnadsarbeten vid

Ang. anordnande av skyddsrum för vissa delar av Uppsala universitetsbiblioteks samlingar, m. m.

universitetet i Uppsala för budgetåret 1959/60 anvisa ett investeringsanslag av 2 915 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels en inom första kammaren av herr *Osvald* väckt motion (I: 78), vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1959/60 anvisa ett belopp av 500 000 kronor för nybyggnaden för växtbiologiska institutionen vid Uppsala universitet;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sandler* (I: 128) och den andra inom andra kammaren av herr *Håstad m. fl.* (II: 165), i vilka hemstälts, att riksdagen, samtidigt som den i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag anvisade ett investeringsanslag för budgetåret 1959/60 å 500 000 kronor till byggnadsarbeten vid universitetsbiblioteket i Uppsala, måtte besluta, att ett speciellt skyddsrum skulle inrättas för bibliotekets oersättligaste samlingar i enlighet med byggnadsstyrelsens förslag och att kostnaderna härför skulle täckas genom investeringsanslag, som riksdagen anvisade för efterföljande budgetår samtidigt med medel för byggnadsarbetenas fortsättande och slutförande.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt,

a) att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 128 och II: 165, besluta, att ett speciellt skyddsrum skulle inrättas för universitetsbibliotekets i Uppsala oersättligaste samlingar i huvudsaklig överensstämmelse med av byggnadsstyrelsen framlagt förslag;

b) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen I: 78, till Byggnadsarbeten vid universitetet i Uppsala för budgetåret 1959/60 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 2 915 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Näsström*, *Gillström*, *Einar Persson*, *Holmqvist*, *Rikard Svensson*, *Ragnar*

Bergh, *Skoglund* i Doverstorp, *Åkerström*, *Pelterson* i Degerfors, *Jansson* i Kalix, *Persson* i Växjö och *Karlsson* i Olofström samt fru *Lewén-Eliasson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under a hemställa, att motionerna I: 128 och II: 165 icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr **NÄSSTRÖM** (s):

Herr talman! Denna punkt kan man i viss mån se i samband med den punkt vi nyss beslutade om. Departementschefen har ansett att man vid den depå om vilken denna kammare nyss fattat beslut skulle kunna anordna även de biblioteksutrymmen som universitetet i Uppsala har behov av. Det framgår av utskottets skrivning att samtliga de verk och inrättningar det här är fråga om har stort behov av åtskilliga hundratal hyllmeter, och det torde väl ingen kunna bestrida. Departementschefen har dock ansett att när man nu inrättar denna depå, så skall man också kunna förbilliga universitetsbibliotekets utbyggnad genom att vid depån placera nödvändigt antal böcker och skrifter från universitetet i Uppsala.

Vi som står för reservationen på denna punkt har ansett att vi, inte minst i denna tid när det rätt ofta talas om besparingar, bör begagna denna möjlighet att utan större olägenhet spara in 300 000 kronor. Jag vill bara erinra om följande rader i reservanternas förslag till utskottets skrivning på denna punkt: »Utskottet har funnit övervägande skäl tala för att byggnadsföretaget kommer till stånd i enlighet med de av departementschefen angivna riktlinjerna. Utskottet får i detta sammanhang även hänvisa till att utskottet ovan under punkten 1 tillstyrkt anvisande av medel för nybyggnad för biblioteksdepå, avsedd att stå till förfogande jämväl för universitetsbiblioteket i Uppsala.» Reservanterna biträder alltså Kungl. Maj:ts förevarande förslag och avstyrker bifall till motionerna.

Ang. anordnande av skyddsrum för vissa delar av Uppsala universitetsbiblioteks samlingar, m. m.

Jag vet mycket väl att de, som här står för utskottets förslag, kommer att anföra att vissa olägenheter uppstår, om ifrågasvarande bokbestånd förlägges till en depå i stället för till det hus, som kan komma i fråga i Uppsala för ändamålet. Vi å vår sida tror att den olägenheten inte behöver vara så stor, att den inte uppväges av förslagets förtjänster, nämligen dels minskningen av anläggningskostnaderna, dels det förhållandet att denna depå vid krigstillfälle inte skulle bli ett lika eftersökt mål t. ex. vid luftangrepp som den centrala delen av Uppsala.

Vi har alltså ansett att Kungl. Maj:ts förslag är väl avvägt och tillstyrker därför i reservationen till alla delar Kungl. Maj:ts förslag.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Låt mig först säga några ord om den första byggnadsfrågan under denna punkt, nämligen om skyddsrummet till universitetsbiblioteket i Uppsala. Reservanterna hänvisar därvidlag till biblioteksdepån vid Bålsta, som de anser skulle kunna fylla en del av de uppgifter som skyddsrummet var avsett för. Såvitt jag förstår kan emellertid biblioteksdepån vid Bålsta inte ersätta skyddsrummet, och detta framför allt av två skäl.

För det första ligger depån alldeles för långt ifrån Uppsala. Bibliotekets bokbestånd måste vara lätt tillgängligt. Även många av de värdefullaste böckerna måste finnas tillgängliga för forskare vid biblioteket. Det verkar onödigt fördyrande och fördröjande på arbetet om man nödgas skaffa in sådana arbeten, som forskarna behöver, från en depå som ligger på stort avstånd från universitetsbiblioteket.

Därtill kommer det andra skälet, nämligen att biblioteksdepån icke kan sägas utgöra ett fullt tillförlitligt skydd för den värdefulla del av bibliotekets bokbestånd som det här är fråga om. Man

har uppskattat värdet av de böcker, som det närmast gäller att skydda, till ungefär en miljard kronor. Att ha böcker av detta värde förvarade i en depå tillsammans med ett så eldfarligt material som tidningar är ytterligt riskabelt.

För närvarande har ju Uppsala universitetsbibliotek ett skyddsrum i berg som ligger ungefär sju kilometer från Uppsala, men utrymmet där är inte på långt när tillräckligt. Det förhåller sig också på det sättet att kostnaderna för det skyddsrum, som nu skulle kunna utföras i samband med tillbyggnaden av universitetet, inte helt behöver belasta det närmast kommande budgetåret.

Jag ber därför, herr talman, att i fråga om utskottets yrkande under punkten a få yrka bifall till utskottets hemställan.

Jag skulle sedan gärna vilja säga några ord om en annan byggnadsfråga som behandlas under samma punkt, nämligen frågan om ett nybygge för växtbiologiska institutionen.

I en motion har jag framlagt ett yrkande om ett anslag på 500 000 kronor till växtbiologiska institutionens nybyggnad. Här nöjer sig nu utskottet med att utan någon motivering helt kort avstyrka motionen. Jag vill därför med några ord motivera det av mig framlagda förslaget.

Byggnadsfrågan för växtbiologiska institutionen är den kanske mest trängande vid Uppsala universitet och har så varit i flera årtionden. Redan för 30 år sedan framhöll dåvarande prefekten att det var nödvändigt med en nybyggnad inom en nära framtid. Behovet har också understrukits från flera håll, från universitetet, från byggnadsstyrelsen och från kommittéer och utredningar som arbetat med Uppsala universitets byggnadsfrågor. Gång på gång har emellertid växtbiologiska institutionens byggnadsfråga skjutits i bakgrunden och andra byggen kommit i förgrunden. År 1956 uttalade statsutskottet med anledning av en motion, »att starka skäl synas utskottet tala för att jämväl växtbiologiska och limnologiska institutio-

Ang. anordnande av skyddsrum för vissa delar av Uppsala universitetsbiblioteks samlingar, m. m.

nernas nybyggnadsbehov beaktas och att denna fråga snarast möjligt vinner sin lösning. Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på detta spörsmål». Följande år beviljades också ett anslag på 100 000 kronor till förberedande arbeten för en institutionsbyggnad, gemensam för växtbiologi och limnologi.

Sedermera har emellertid limnologiens byggnadsfråga, av skäl som bl. a. redovisats av ecklesiastikministern i årets statsverksproposition, kommit i förgrunden. Medan man tidigare räknade med en gemensam byggnad, i främsta rummet kanske avsedd för växtbiologien och med rätt stora utrymmen även för limnologien, har ecklesiastikministern nu räknat med en nybyggnad för limnologien, där under någon tid vissa lokaler skulle kunna ställas till förfogande för växtbiologien. En sådan lösning är emellertid mycket otillfredsställande. Det lokalbehov som här föreligger för växtbiologien är mycket stort.

Jag har sett många institutioner i olika delar av världen, och jag tror jag kan säga att jag inte sett någon där behovet av vidgade lokaler är så trängande som för närvarande vid växtbiologiska institutionen i Uppsala. Man har där faktiskt inte den plats som skulle behövas. Samlingar och bibliotek får lagras på skilda håll i staden, och ändå är institutionens lokaler fyllda till trängsel. Det blir naturligtvis lätt så i en institution, där det bedrivs en mycket intensiv vetenskaplig verksamhet och där man alltjämt måste arbeta i lokaler, som redan för 30 år sedan ansågs vara för trånga.

Fastän utskottet i år endast helt kort har avstyrkt bifall till motionen om ett anslag för byggnad till växtbiologiska institutionen, tillåter jag mig utgå från att utskottet inte har ändrat uppfattning i fråga om den mycket höga angelägenhetsgraden. Det skulle emellertid vara av allra största värde att få någon kännedom om hur man inom ecklesiastikdepartementet tänker sig den framtida utvecklingen av universitets byggnads-

frågor. Jag begär naturligtvis ingalunda att herr statsrådet skulle göra några bindande uttalanden, men jag tror att det för planläggningen av många arbeten inom växtbiologien skulle vara av stort intresse att åtminstone få reda på hur man inom departementet för närvarande ser på denna fråga och vilken uppfattning herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet närmast har.

I förhoppning att statsrådets inställning är positiv till en lösning av denna mycket gamla och alltjämt synnerligen aktuella byggnadsfråga, skall jag, herr talman, inte framställa något yrkande om bifall till motionen, utan jag nöjer mig med att göra dessa erinringar.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! När man hörde herr Näsström kunde man lätt få den uppfattningen att genom det beslut som kammarerna fattat under punkt 1 hade alla problem för universitetsbiblioteket i Uppsala klarats av. Men det är ändå inte på det sättet, utan under punkt 2 föreligger ett av departementschefen tillstyrkt förslag som gäller en nybyggnad för universitetsbiblioteket i Uppsala för 5 200 000 kronor. Vad som skiljer utskottet från reservanterna är att vi inom utskottet ansett att man också borde räkna med ett skyddsrum för en kostnad av 300 000 kronor. Frågan gäller alltså, om vi skall anslå 5 500 000 kronor eller 5 200 000 kronor.

Tidigare har universitetsbiblioteket i Lund fått ett särskilt skyddsrum för sina samlingar. Det är likadant med stadsbiblioteket i Göteborg och kungl. biblioteket i Stockholm, och riksdagen har fattat beslut om permanent placering av riksarkivet i fullträffsäkra skyddsrum. Men när man så kommer till de allra värdefullaste samlingar som vårt land äger — de som tillhör universitetsbiblioteket i Uppsala — då säger man plötsligt nej, då vill man inte vara med om något skyddsrum. Det måste alltså vara någon ny giv i denna fråga. Den nya giv-

Ang. anordnande av skyddsrum för vissa delar av Uppsala universitetsbiblioteks samlingar, m. m.

ven lär bestå däri, att man resonerar som så, att om vi bygger ett skyddsrum i dag, som skall vara fullträffsäkert för de vapen som nu kan användas, är det inte alldeles klart att det är fullträffsäkert om några år, då ännu mera förödande vapen uppfunnits. Tillämpas det resonemanget borde vi ju i alla sammanhang avstå från att skaffa skyddsrum, ty vi vet ju inte heller, när det gäller skyddsrum för människor etc., om vi kan skapa säkerhet för all framtid. Jag tycker därför inte att man bör ta någon större hänsyn till denna motivering.

Som redan sagts rör det sig om oerhört värdefulla samlingar. Herr Osvald nämnde att man kunde räkna med värden kring miljarden. Man kunde lika gärna säga två miljarder, ty det är fullständigt oersättliga värden det gäller. Då tycker jag att det måste vara en relativt billig försäkringspremie, om vi offrade 300 000 kronor för att skapa ett skyddsrum, när vi samtidigt ändå skall bygga. Om de som nu inte vill ha skyddsrum kanske senare kommer underfund med att det hade varit klokt om man ändå gjort det och om man vid den senare tidpunkten skall bygga ett skyddsrum, kommer detta säkert att bli mångdubbelt dyrare än om man byggt det nu. Man måste säga att det ändå inte kan vara oss värdigt — eller hur jag skall uttrycka mig — att vi utsätter dessa värdefulla arbeten, dessa handlingar, handskrifter etc. för risken att förstöras. Även om man skapar den omnämnda depån och om man skall överflytta materialet dit så snart det börjar bli fara å färde, är detta ingen lycklig lösning, ty det rör sig om ett material som knappast kan kallas för tåligt utan tvärtom är ytterst ömtåligt. Det far inte väl av att skaka fram och tillbaka mellan universitetet och den avlägsna depån. Därtill kommer att sådana transporter också kostar pengar.

Om vi inte anser att vi har råd att sköta om dessa dyrbarheter och verkligen se till att de bevaras åt eftervärlden, tycker jag ändå inte att vi skulle

kunna göra som kyrkostämman i herr Näsströms grannkommun för exakt 50 år sedan. Man hade byggt en ny kyrka, och då beslöt man på kyrkostämman att man skulle flytta över en del gamla värdefulla saker från den gamla kyrkan till den nya, där de skulle kunna förvaras på ett betryggande sätt. Kyrkostämmans deltagare var emellertid på det klara med att man inte kunde ta reda på allting. Man hade inte resurser att skydda alla de dyrbarheter som fanns i den gamla kyrkan. Därför beslöt man helt enkelt att man skulle sälja en del av dem till någon som kände ansvaret och hade möjligheter att förvara dessa föremål på sådant sätt att de skulle kunna räddas åt framtiden. Jag tror dock inte att någon medlem av denna kammarare skulle vara villig att följa exemplet från kyrkostämman för 50 år sedan, när det gäller dessa värden. Jag tror, som jag tidigare sagt, att 300 000 kronor är en mycket billig försäkring, som vi kan offra på detta skyddsrum, vilket dessutom blir till nytta i framtiden även under rent normala förhållanden. Detta skyddsrum möjliggör också, att om en orosperiod inträder kan forskningen obehindrat fortsätta, enär det nödvändiga materialet finns nära till hands i skyddsrummet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Principfrågan här gäller huruvida man nu skall bestämma sig för att bygga ett skyddsrum eller icke. Bestämmer man sig nu för att bygga ett skyddsrum går det att göra det för en kostnad av 300 000 kronor inom ramen för det stora byggnadsprogram som är uppgjort. Bestämmer man sig för att inte göra något nu, får man, om man inte vill lägga ner betydligt större kostnader i framtiden, avstå från att bygga skyddsrum. Det är inte fråga om att man skall satsa några stora summor just nu. För myndigheterna vid biblioteket är det så väsentligt att man får ett

Ang. anordnande av skyddsrum för vissa delar av Uppsala universitetsbiblioteks samlingar, m. m.

skyddsrum, att man i princip inte har något direkt emot att en motsvarande förskjutning av programmet framåt i tiden inträder, så att de 300 000 kronor som man ytterligare behöver kan tänkas komma att bli täckta under loppet av relativt många år.

Jag yttrade mig som suppleant i utskottsavdelningen i denna fråga men hade inte tillfälle att ta till orda vid utskottsplenium, och därför vill jag göra det nu.

Det är tre skäl, som kommit mig att ansluta mig till utskottets förslag på denna punkt. Jag skall inte tala om det som behöver eller som skall skyddas. Att det gäller värdefulla ting har vi hört förut. För mig är det inte fråga om värden som mätes i pengar. Det är klart att man delvis kan göra det, men för mig gäller det främst ett kulturvärde som är ytterligt väsentligt.

Jag skall inte heller nämna att en hel del av de ting det här gäller måste vara tillgängliga även under krig och under krigshot för den forskning, som då måste äga rum.

Inte heller, att med det skyddsrum, som nu finns och som ligger sju kilometer från Uppsala, och med den biblioteksdepå, som skall tillkomma ungefär fem mil från Uppsala, en avsevärd tid åtgår för att kunna evakuera de föremål som behöver skyddas. En evakuering måste därför företagas i god tid, och det var detta jag ville antyda, när jag nyss yttrade att böcker och arkivalier måste vara tillgängliga för forskningen även vid ett krigshot.

Jag kommer sedan till det första skälet: frågan om skyddet. Från min synpunkt sett — och mina synpunkter bygger ju inte enbart på erfarenheter från skrivbordet — förefaller det helt naturligt att skyddet i depån i Bålsta inte på något sätt kan jämföras med skyddet i ett skyddsrum invid universitetsbiblioteket. Biblioteksdepån i Bålsta skulle komma att ligga nära den väg som går mot nordväst från Stockholm i riktning mot Enköping och Västerås. Det är en väg på vilken det skulle komma

att företagas betydande transporter av personal, som skall evakueras. Men därtill kommer att också transporter av militära förnödenheter och militära förband kommer att gå fram på den vägen, varför denna säkert skulle komma att bli utsatt för krigshandlingar, om det händer någonting. Invid denna väg skulle alltså biblioteksdepån komma att ligga. Den blir där det största huset i trakten och skulle nog komma att bli ett eftertraktat mål vid de krigshandlingar, som där kommer att äga rum. Ett skyddsrum intill biblioteket, med två meter tjocka väggar och tak av armerad betong och nersänkt i marken, kan beräknas motstå alla konventionella vapen och såvitt man kan bedöma även luftkreverande atombomber. Jag tror alltså att det är en väsentlig skillnad ur säkerhets synpunkt mellan den föreslagna depån och ett skyddsrum.

Det har redan påpekats att det i och för sig är ganska oroande att tänka sig att man skall placera dessa dyrbarheter i en depå som huvudsakligen är avsedd för att förvara tidningstryck, vilket är det eldfarligaste tryck som finns. Jag har gjort den reflexionen att depån ligger på landet, där det inte ens finns en väl utrustad brandkår, medan biblioteket i Uppsala har en god brandkår i närheten. Men jag har sedan blivit upplyst om att om det tar eld i ett förråd med tidningstryck så hjälper det inte om brandkår finns tillgänglig. Den motiveringen är således tyvärr ingenting att dra fram nu; jag hade annars tänkt anföra den som en ytterligare synpunkt.

Det första skälet för min ståndpunkt var alltså skyddet, som jag ansåg så mycket bättre i ett skyddsrum. Det andra skälet är kostnaderna. Eftersom man vid ett eventuellt hotande krig måste börja i god tid med att tömma biblioteket på de största dyrbarheterna, kommer det nog inte att dröja så särskilt lång tid förrän de ökade kostnaderna, som ett skyddsrum medför, blir täckta. Det är skrämmande att man skall behöva betrakta situationen i världen på

Ang. anordnande av skyddsrum för vissa delar av Uppsala universitetsbiblioteks samlingar, m. m.

ett sådant sätt, men åtminstone hittills har det inte funnits skäl att ändra den uppfattningen, och på biblioteket har man praktisk erfarenhet av vad detta kan innebära.

Sedan skulle jag vilja anföra ett tredje skäl, nämligen den psykologiska effekten. De personer som har hand om dessa skatter känner det som ett mycket stort ansvar att se till att de skyddas på ett betryggande sätt. Denna personal kan behöva det principiella stödet från riksdagen, att när den verkligen anser sig behöva ett skyddsrum för att känna full trygghet, den också får det. Jag är t. ex. övertygad om att det var ett motiv för herr Håstad, när han skrev den motion det här gäller. Han kände sig väl starkt förpliktad därtill som landshövding i Uppsala.

För mig framstår denna fråga som något av en hjärteangelägenhet. Jag tror inte att hjärtat har dragit i väg med förståndet, ty jag har allvarligt försökt tänka igenom frågan. Jag tror alltså att utskottets förslag på denna punkt betyder den riktiga lösningen.

Herr **BERGH, RAGNAR**, (h):

Herr talman! Eftersom mitt namn finns med bland reservanternas får jag kanske börja med en liten formell anmärkning. I reservationen vid denna punkt hänvisas till att utskottet har tillstyrkt anvisandet av medel till en nybyggnad för biblioteksdepå, och i motiveringen pekar man på att tillkomsten av denna biblioteksdepå skulle göra det speciella skyddsrum det här gäller överflödigt. Eftersom jag har deltagit i ett yrkande om avslag på förslaget om inrättande av en biblioteksdepå kan jag givetvis inte ansluta mig till denna del av reservationens motivering.

Jag har förvissat mig om att det närmast tycks bero på något missöde att motiveringen blivit sådan att den inte täcker samtliga reservanternas ståndpunkt. Uppenbart är ju då också att i den mån som herr Näsström har motiverat på det sätt han gjort, talar han inte å alla reservanternas vägnar.

Att jag för min del har varit med på denna reservation beror, liksom vid en föregående punkt, uteslutande på ekonomiska skäl eller — om jag får uttrycka det så — på de ekonomiska skäl som för ögonblicket existerar. Men liksom i förra fallet är jag nog övertygad om att det vore värdefullt om detta skyddsrum komme till.

Nu är emellertid problemet: kan vi ordna det så, att Carolina så småningom får sitt skyddsrum, men att vi ställer det hela på framtiden, eftersom vi för närvarande inte har pengar för ändamålet? Departementschefen har räknat med att hela byggnadsprojektet när det gäller universitetsbiblioteket skulle dra en kostnad av 5,2 miljoner kronor, om skyddsrummet uteslutes. Vad det skulle kosta med ett skyddsrum är väl inte möjligt att säga för ögonblicket. Byggnadsstyrelsen har inte sagt att det skulle bli en kostnad på 300 000 kronor, utan byggnadsstyrelsen säger att kostnaden för skyddsrummet skulle bli 300 000 kronor mer än för motsvarande förvaringsutrymmen i en normal källarvåning — vilket ju är någonting annat.

Eftersom vi för närvarande inte har pengar för detta ändamål men då det för projekteringen och de eventuellt begynnande byggnadsarbetena skulle vara värdefullt att detta program på något sätt sammankopplades med skyddsrumsfrågan, undrar jag om man inte skulle kunna lösa problemet på det sättet att man, om nu riksdagen ställer 500 000 kronor till förfogande för nästa budgetår för projektering och begynnande byggnadsarbeten, uppsköte detta arbete till dess att vi möjligen kunde orka med även skyddsrummet. Man finge, såvitt jag begriper, skjuta det hela inte bara över nästa budgetår, 1959/60, utan — då ju alla de, som sysslat litet grand med statsutskottets arbete vid det här laget vet att det för budgetåret 1960/61 blir om möjligt ännu svårare — ännu längre framåt, så att ett uppskov förmodligen finge sträcka sig över mer än ett budgetår. Men eftersom jag nog tycker att det vore värdefullt om man kunde få råd

Ang. anordnande av skyddsrum för vissa delar av Uppsala universitetsbiblioteks samlingar, m. m.

med detta skyddsrum och man möjligen skulle kunna lösa problemet genom att inte under nästa budgetår använda dessa 500 000 kronor till annat ändamål än projektering, skulle man genom att ställa frågan på framtiden kunna åstadkomma en lösning, som tillfredsställer båda parter.

Jag har velat framkomma med detta uppslag.

Herr SANDLER (s):

Herr talman! Mycket har redan sagts i denna fråga, och jag tror att det mesta som kan behöva sägas redan blivit sagt.

Men jag har anledning att uttrycka min erkänsla till statsutskottets majoritet för det stöd som har givits motionen. Den har nu kommit att tryckas enbart i första kammaren under mitt namn, och det kan möjligen ge kammaren den föreställningen att det är jag som är den egentlige initiativtagaren till denna motion. I den mån det nu kan vara någon förtjänst att denna fråga om skyddsrum för Carolinas oersättliga samlingar har motionsvägen bringats under riksdagens prövning, tillkommer den förtjänsten ingalunda mig. Den verkliga initiativtagaren var Elis Håstad. Han presenterade mig ett motionsförslag, som jag fann innehålla en så övertygande argumentering till förmån för detta skyddsrumshyge att jag utan någon tvekan bestämde mig att föra fram motionen i denna kammare.

Men det finns anledning för mig att uppehålla mig ett ögonblick till vid Håstads auktorskap i denna angelägenhet, därför att det belyser innebörden i de argument som reservanterna har anfört emot skyddsrumshyget, nämligen att det hela skall klaras genom den biblioteksdepå som på ännu obestämd plats skall komma att uppföras på den uppländska landsbygden.

Jag erinrar om det förhållandet att hela frågan om denna biblioteksdepå har aktualiserats ifrån riksdagsbibliotekets sida under herr Håstads ordförandeskap. Det var ifrån begynnelsen riksdagsbibliotekets stora behov av utrymme som

föranledde en kommitté att lägga fram detta förslag, och depån har från början och till nu motiverats med att den behövdes för sällan efterfrågade biblioteksaker. Detta gäller sannnerligen inte om de oersättliga handskriftssamlingarna i Carolina-biblioteket, ty de är i mycket stor utsträckning efterfrågade av forskare. För Elis Håstad skulle det ha varit en ren orimlighet att tänka sig att denna biblioteksdepå, som han varit en initiativtagare till, skulle skjutas fram såsom ett hinder för att förse Carolina-biblioteket med ett erforderligt skyddsrum.

Det blir ju inget skydd alls för dessa samlingar om de överförs till denna biblioteksdepå. Efter vad jag kan förstå är det fråga om ett oskyddat magasin, och något annat skydd än att det befinner sig på landsbygden kan det inte vara tal om. Bortser man från krigsfarans har redan erinrats om en annan sak. För mig går det kalla kårar över ryggen vid tanken på att handskriftssamlingarna uti Carolina-biblioteket skulle stuvvas in tillsammans med tidningspackarna i detta oskyddade magasin. Det har från början varit klart — säkerligen också för Elis Håstad — att det intresse som universitetsbiblioteket har anmält för denna biblioteksdepå har berott på att man velat få sina tidningar överförda dit. Man får väl ändå anta biblioteksmyndigheterna vet någonting om vad de talar om. De har aldrig ett ögonblick tänkt sig att deras stora handskriftssamling skulle kunna överföras till den depån.

Detta gör att jag har mycket svårt att förstå den argumenteringen att frågan skulle ha kommit i ett helt nytt läge genom att den i och för sig förträffliga biblioteksdepån kommer att bli upprättad.

Inom parentes sagt måste var och en bli mycket förvånad över att finna att herrar Skoglund i Doverstorp och Ragnar Bergh i denna kammare anslutit sig till reservationens motivering. Alldeles nyss har ju herr Bergh klargjort för oss att detta är ett misstag. Det har tydligen gått alldeles för fort i statsutskottet i

Ang. anordnande av skyddsrum för vissa delar av Uppsala universitetsbiblioteks samlingar, m. m.

detta avseende. Om jag förstod honom rätt var han i själva verket mera intresserad av skyddsrummet än av biblioteksdepån, eftersom han antydde möjligheten att man skulle kunna skjuta på denna sak och tänka på skyddsrumfrågan en annan gång. Jag är inte alls fackman på detta område. Men om nu byggnadsstyrelsen sätter i gång en projektering utifrån den av Kungl. Maj:t intagna ståndpunkten att det inte skall vara något skyddsrum, förefaller det även för en lekman svårt att se hur man då efteråt, sedan man disponerat hela byggen-skapen på ett visst sätt, skall kunna montera in det där skyddsrummet. Jag har mycket svårt att tro att det kan ligga någonting i den tanken. Jag tror nog man får bestämma sig nu hur man vill ha i detta stycke.

Under detta ärendes behandling har det kommit fram bl. a. att under Suez- och Ungernkrisen fann sig universitetsmyndigheterna föranlåtna att föra över en del av sina samlingar till det bergskyddsrum som varit på tal i det föregående. Det tog mycket lång tid, men det är inte detta jag nu fäste mig vid utan själva det märkliga förhållandet att en biblioteksmyndighet skall ha den delikata uppgiften sig förelagd, eller i varje fall trott sig ha den sig förelagd, att bedöma huruvida en internationell kris är av den betydelsen att den nödvändiggör en sådan undanförel. Man skulle möjligen kunnat komma till samma tanke under Libanonkrisen, som faktiskt framkallade ett slags kaffepanik i detta land. Om det nu under sommaren vid någon tidpunkt artar sig mycket kritiskt i Berlinfrågan, skall man då tänka sig att biblioteksmyndigheterna bör sitta och fundera över om krisen är av den betydenheten att de måste företa en temporär undanförel? Detta behövs ju inte gälla bara Carolina, det kan också gälla biblioteket i Lund och andra bibliotek. Skall dessa behöva sitta och fundera: Är krisen av den beskaffenheten att vi måste företa en temporär undanförel?

Jag räknar med att ekklesiastikmi-

nistern har möjligheter att tala med vederbörande i det stycket. Om det över huvud taget skall vara fråga om sådana temporära undanförelslar bör dessa ske i rimlig kontakt med utrikesdepartementet, så att inte universitetsmyndigheterna på eget bevåg skall behöva fatta sådana beslut.

Men, ärade kammarledamöter, den konklusion som jag framför allt drar av detta förhållande är: Vilken belysning ger detta inte av det förhållandet att Carolina-biblioteket inte som de andra biblioteken har i sin omedelbara närhet ett skyddsrum, där dessa oersättliga ting kan få vara förvarade redan under fredstid, så att det alltså aldrig blir något problem om en sådan temporär undanförel? Det är för mig ett utomordentligt starkt skäl för att man här bör följa statsutskottets linje.

Universitetsberedningen av år 1955 har mycket klart sagt ifrån, att universitetsbiblioteket bör erhålla goda skyddsrum av betydande omfattning i omedelbar anslutning till biblioteksbyggnaderna. Vad det nu är som gjort att man ser denna sak på ett helt annat sätt ifrån ekklesiastikministerns sida vet jag inte, men vi får kanske veta det om en liten stund.

För min del har jag känt mig starkt övertygad av vad som förekommit i denna angelägenhet, och jag tror att kammararen har skäl att beakta den mycket allvarliga varning som universitets- och biblioteksmyndigheterna har kommit med i detta ärende. Personligen tror jag att det vore ett allvarligt missgrepp att inte nu förse Carolina-biblioteket med det erforderliga skyddsrummet. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Thun* (s), *Ferdinand Nilsson* (cp) och *Boman* (fp), fru *Hamrin-Thorell* (fp) samt herr *Nils Theodor Larsson* (cp).

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Om detta endast hade varit fråga om ett anslag till ett skydds-

Ang. anordnande av skyddsrum för vissa delar av Uppsala universitetsbiblioteks samlingar, m. m.

rum för universitetsbiblioteket i Uppsala, tror jag inte att frågan hade vållat mig och min medarbetare inom departementet så särdeles mycket huvudbry när vi skulle göra upp årets kapitalbudget. Det är ju alldeles självfallet att de 300 000 kronor som här har nämnts — i realiteten gäller det säkerligen mera — inte har varit utgångspunkten för det resonemang som har varit avgörande för mitt och regeringens ställningstagande. Det avgörande är helt enkelt den större principfrågan, nämligen om vi redan nu skall inrätta oss för ett liv under jorden, om vi över huvud taget inte skall våga oss på att bygga några offentliga byggnader ovan jord. Det gäller inte bara bibliotek, det gäller också museer, det gäller arkiv, det gäller över huvud taget vår inställning till hela livsföringen i den s. k. atomåldern.

När byggnadsstyrelsen lade fram ett förslag på hur en tillbyggnad till universitetsbiblioteket skulle se ut, hade den också ritat in och räknat med skyddsrum på universitetets uttryckliga önskan. Det är fullt i sin ordning. Under höstens lopp tog emellertid byggnadsstyrelsen nya kontakter med departementet, och innan budgetarbetet var avslutat kom en officiell framställning, där man med utgångspunkt från det då aktuella fallet, Carolina-biblioteket, ville ha ett klart besked från regeringen — det är samma klara besked riksdagen i dag kommer att få lämna — om vi i princip skall räkna med skyddsrum och ingalunda vilka skyddsrum som helst utan atombombsäkra skyddsrum för våra offentliga institutioner. Detta är utgångspunkten för hela diskussionen.

Det har sagts i motionen att man har svårt att förstå varför Carolina Rediviva i Uppsala inte har fått skyddsrum när andra bibliotek har fått det. Ja, det enda fallet är Lund, där biblioteket under det stora boktornet har ett skyddsrum av ungefär den kaliber som man har räknat med i Uppsala. Kungl. biblioteket här i Stockholm har icke något skyddsrum i sin byggnad i Humlegården. Också där får man evakuera, även om evakue-

ringslokalerna och de s. k. skyddsrummen ligger på betydligt närmare håll än vad de gör i Uppsala.

Uppsalabiblioteket har redan nu, det kan vi inte komma ifrån, två bergskyddsrum, det ena på fem kilometers och det andra på sju kilometers avstånd från biblioteket. Det är inte några större utrymmen, men de skyddsrum som redan finns kan ändå härbärgera ungefär 5 500 hyllmeter, och dessutom har biblioteksdepån kommit till.

Jag ger herr Sandler rätt i att man inte uteslutande kan argumentera med utgångspunkt ifrån biblioteksdepån. Det är alldeles självfallet att den under fredstid, herr Sandler, är till för att ta emot mindre aktuellt material såsom gamla tidningsårgångar och annat som jag föreställer mig är mindre efterfrågat. Men vad vi i första hand borde diskutera är hur biblioteken och över huvud taget hur myndigheterna skulle komma att under ett krigsfall utnyttja de skyddsrum vi har och hur man bör lägga upp en evakuering. Om jag tillspetsar min polemik mot herr Sandler skulle jag, ärade kammarledamöter, vilja säga att en lada på landet utgör lika fullgott skydd som ett s. k. skyddsrum i en källare i en stad, vilken mycket lätt kan bli utsatt för ett atombombanfall. Nu är biblioteksdepån ingen lada utan ett betongrum. Det måste väl ändå göra stor skillnad var depån eller skyddsrummet ligger, om det är i en stad, som är åtråvärd för eventuella fiender, eller om det är ute på rena landsbygden. Det är därför som reservanternas i likhet med mig och byggnadsstyrelsen i sina resonemang numera har lagt in biblioteksdepån i bilden. Jag tolkade herr Näsström på det sättet att det snarast skulle ha varit detta som hade varit avgörande för reservanternas ståndpunktstagande och som kommit dem att i likhet med departementschefen definitivt stanna för att icke nu göra några investeringar i skyddsrum för biblioteket.

Om det blir ett längre varsel före ett krigshot anser jag, som jag nyss har sagt, att en evakuering är det lämpligast-

Ang. anordnande av skyddsrum för vissa delar av Uppsala universitetsbiblioteks samlingar, m. m.

te och det effektivaste, även om den blir svår att genomföra. Då blir det besvärligt för forskarna, säger man. Ja, men även forskarna får väl finna sig i att ha det litet besvärligt om det står ett krig för dörren. Jag är för min del lika häpen som herr Sandler och andra över att man nu efteråt får höra att ledningen för universitetsbiblioteket i Uppsala evakuerade stora delar av samlingarna under Ungern- och Suezkriserna. Det finns ju möjligheter att i ett sådant fall låta utrikesdepartementet göra den bedömning som erfordras. På den punkten är vi helt överens. Jag talar om ett verkligt allvarligt krigshot, då hela nationen mobiliseras och evakueringsproblemet står i förgrunden. Allt annat får därvid maka åt sig, och detta gäller även den forskare som just då vill ha en handskrift vilken är stationerad på en plats några mil från forskarbordet.

Men med kort varsel — och dess värre måste man ju räkna även med ett sådant fall — hinner man inte ens flytta ned utställningen från hallen i Uppsala till de tänkta skyddsrummen. Det är där uppe silverbibeln ligger, och det är självfallet att, om det skall vara någon mening med en utställning, denna under fredstid skall vara tillgänglig för den stora allmänheten. Däremot — det är också riktigt — har man möjlighet att tillämpa en permanent förläggning, om jag får använda det uttrycket, av stora delar av samlingarna i skyddsrum även under fredstid. Nu är vi alltså tillbaka till utgångspunkten, nämligen frågan, om vi skall bygga våra institutioner så att man i fredstid skall gå under jorden.

Det tilltänkta skyddsrummet skulle inte erbjuda skydd mot markkrevander, atombomber och inte heller mot luftkrevander, vätebomber. Vem vet över huvud taget vad det är för förstörelsevapen man kommer att sätta in i ett framtida krig? De pengar man skulle lägga ned på ett skyddsrum av denna art är kanske bortkastade redan när man börjar bygga det.

Det är mot den bakgrunden, ärafe

kammarledamöter, som jag har fått ta ställning till denna fråga, och jag måste avslutningsvis, herr talman, stryka under att ett bifall till utskottets yrkande måste få den konsekvensen att man nästan automatiskt vid liknande institutionsbyggen räknar med utrusta dessa med bastanta och kostnadskrävande skyddsrum. Och det är ju inte bara böcker och handskrifter som ingår i de oersättliga värden vi har här i landet. Även konstverk och många andra föremål måste skyddas, t. ex. de som finns på Nationalmuseum. Vi har även museer av annan typ vilka helt enkelt måste lita till evakuering och hittills har gjort så, men det är självfallet att man efter ett beslut i positiv riktning på denna punkt måste lägga om politiken på hela detta område, och det är riksdagens sak att göra detta, inte min.

Men som uppsalabo måste jag ändå till sist erinra om att Uppsala är utan skyddsrum. Hur skulle det vara att även lägga en civilförsvarsaspekt på denna fråga? Man skulle kunna få ett fint skyddsrum i den sandås som Carolina står på. Varför inte vidga blicken från enbart handskrifterna till människorna? Man skulle kanske kunna göra någonting som förutom biblioteket hela samhället skulle kunna få nytta av.

Herr talman! Jag har inga fler argument att anföra i denna fråga.

Till herr Osvald vill jag bara säga att jag delar hans uppfattning att växtbiologiska institutionen bör få ökade utrymmen. Jag kan vitsorda mycket av vad han sade när det gäller forskningsintensiteten i denna gamla institution. Jag vill nämna för honom att byggnadsstyrelsen har fått i uppdrag att utarbeta en generalplan och att jag räknar med att om några månader — troligen i september — ha ett nytt förslag från Uppsala universitet när det gäller växtbiologiska institutionens lokalfråga.

Herr KAIJSER (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste protestera mot påståendet att en lada — eller rent

Ang. anordnande av skyddsrum för vissa delar av Uppsala universitetsbiblioteks samlingar, m. m.

av ett betonghus — ute på landsbygden i skyddshänseende kan jämföras med ett skyddsrum av den art som man avser att bygga här. Som jag redan i mitt första anförande sade betyder depåbeslutet att man uppför en byggnad som kommer att ligga helt nära en av de stora transportlederna till och från Stockholm. Man kan vara övertygad om att, om det blir krig, stridshandlingar kommer att försiggå här, och den oskyddade byggnaden kommer att bli ett mål som löper mycket stor risk att bli träffat.

Beträffande skyddsrummet påpekades det att det inte håller för markkrevrande atombomber, varför man inte heller bör bygga det. Detta resonemang rimmar enligt min uppfattning dåligt med det faktum att vi över huvud taget bygger skyddsrum för t. ex. sjukhus och andra viktiga byggnader. Dessa skyddsrum är naturligtvis inte alls på samma sätt fullträffsäkra, men de erbjuder ändå ett väsentligt skydd. Det är inte bara skydd mot atombomber som man här behöver utan även skydd mot konventionella vapen.

Carolina kan ju inte heller jämföras med vilka andra institutioner som helst. I Carolina finns mycket värdefulla samlingar, som vi på allt sätt måste försöka skydda.

Slutligen vill jag säga att det här ju inte bara är fråga om att en forskare under ett krig kanske kan få vänta en tid på att få tillgång till vissa handskrifter. Det kan även vara fråga om tidskriftsserier som är av betydelse för den forskning som måste hållas i gång också under krigsförhållanden, om man över huvud taget skall kunna hålla samhällsverksamheten i gång.

Herr SANDLER (s) kort genmäle:

Herr talman! Då motionen väcktes visste man ingenting om vilken motive-ring ecklesiastikministern hade. En departementschef har det obestriddliga privilegiet att han kan nöja sig med att säga »jag anser», »jag finner» eller »jag finner icke». I detta fall har departementschefen »funnit icke». Det är naturligtvis

en olägenhet för en motionär att inte veta vad det egentligen är för skäl som ligger bakom departementschefens ställningstagande. Motionären själv är tvungen att ge skäl för sin uppfattning, vilket motionärerna i detta fall också försökt att göra.

Nu vet jag faktiskt inte efter att ha hört ecklesiastikministern vad meningen riktigt är. Skall — jag bara ställer frågan — handskriftsamlingen flyttas till Bålsta eller vilken plats det nu är, skall den placeras i bergskyddsrummet, eller skall den, som jag närmast tyckte framgick av ecklesiastikministerns anförande, vid tillfälle evakueras? Om det är det sista bland dessa tre alternativ man har att följa, då kan vi inte bortse från vad universitetsmyndigheterna har fått höra av civilförsvaret i Uppsala, nämligen att på 14 dagars tid får de inte disponera ett enda fordon för en sådan undanförelse.

Det som emellertid frapperade mig mest i ecklesiastikministerns anförande var vad han sade först av principiell art. Han yttrade att här gällde det att ge byggnadsstyrelsen ett principiellt besked om man i fortsättningen över huvud taget skall bygga skyddsrum. Herr ecklesiastikministern demonstrerade med ett frågetecken: Skall vi leva under jorden i fortsättningen? Ja, ärade kammarledamöter, en dylik principiell inställning innebär ju en radikal förändring av hela vår tidigare ståndpunkt i fråga om skyddsrumbyggandet, och det blir en ännu allvarligare sak än enbart frågan om carolinaskyddsrummet.

Herr talman! Med alla de framgångar som vår ärade ecklesiastikminister, och det med all rätt, haft med sina äskanden till riksdagen, vartill jag inte bara lyckönskar honom utan framför allt den vetenskapliga forskningen, tycker jag att herr statsrådet med jämmod skulle bära om vi anser att Carolina-biblioteket bör få detta skyddsrum.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber först att få säga några ord till herr Bergh.

Ang. anordnande av skyddsrum för vissa delar av Uppsala universitetsbiblioteks samlingar, m. m.

Jag måste erkänna att jag inte riktigt förstod honom. Han förklarade att han ansåg det värdefullt att man fick ett skyddsrum, men han undrade om vi inte kunde ställa frågan på framtiden, eftersom det nu gällde att spara pengar för staten. Men det skulle ju vara det allra sämsta sättet att spara pengar om man ställde denna fråga på framtiden. Om vi skulle bygga detta skyddsrum någon gång i framtiden i direkt anslutning till biblioteket — om det nu över huvud taget blir möjligt att då få till stånd det — kommer det nämligen att bli mångdubbelt dyrare än vad det nu skulle bli.

Herr Bergh vill inte erkänna riktigheten av den siffra på 300 000 kronor som här anförts, men såvitt jag läser rätt vad byggnadsstyrelsen anfört står det att kostnaden för anordnande av skyddsrummet har beräknats uppgå till cirka 300 000 kronor mer än kostnaden för motsvarande förvaringsutrymmen i en normal källarvåning. De förstärkningsanordningar som behövs för att det skall bli ett skyddsrum beräknar byggnadsstyrelsen alltså kosta 300 000 kronor. Även ecklesiastikministern nämnde den siffran, men han tillade att det kan kosta något mer. Ja, vi vet ju att det ofta händer att kostnaden blir något större än vad man beräknat. Men om detta är riktigt får vi väl också utgå ifrån att de 5,2 miljoner kronor, som ecklesiastikministern har anslagit för byggnadsföretaget i övrigt, inte heller kommer att räcka till utan kanske måste överskridas.

Sedan bekräftade ecklesiastikministern min förmodan om vad som här är den nya given, nämligen att man räknar med att ett skyddsrum, som vi bygger i dag och som stoppar mot de konventionella vapnen eller de vapen som i dag förekommer, kanske inte kommer att stoppa för de vapen som konstrueras i framtiden, varför det inte skulle vara någon uträkning att nu bygga dylika skyddsrum. Jag har redan tidigare sagt, att jag har svårt att förstå ett sådant resonemang. Vi skulle ju aldrig våga oss på att bygga några skyddsrum över huvud taget om vi på detta sätt skulle be-

höva räkna med vad som kan komma att hända någon gång i en avlägsen framtid och vilka vapen människorna då kanske kan ha hittat på.

Ecklesiastikministern sade, att vi kanske får lov att ändra vår livsföring i atomåldern, och herr Sandler citerade uttrycket, att vi måste »inrätta oss för ett liv under jorden».

Ja, det är klart att man kan resonera på det sättet, men man kan ju då fråga sig, varför inte ecklesiastikministerns företrädare har tänkt på dessa saker. Det är ju i alla fall ett faktum, att åtminstone Lunds universitet har fått ett skyddsrum. Varför betraktade man inte det såsom en fingervisning om att alla universitet, alla museer och liknande inrättningar i fortsättningen måste förses med skyddsrum?

Det måste väl ändå bli så, att vi när det gäller dessa frågor får lov att pröva från fall till fall och ta ståndpunkt till frågorna när de blir aktuella. Nu är det aktuellt för Uppsala universitet att få en ny biblioteksbyggnad, och då finns det anledning att ta ställning till om den inte också bör förses med ett skyddsrum. När samma spörsmål dyker upp beträffande de andra institutionerna, blir det tillfälle att ta ställning till dem.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Herr Kaijser har onekligen rätt i att ett skyddsrum ger bättre skydd än en lada, under den förutsättningen att bägge föremålen träffas av en bomb. Jag trodde emellertid inte att vad jag sade skulle uppfattas så bokstavigt. Det är min allmänna uppfattning att det bästa skyddet är evakuering, både när det gäller människor och kulturföremål. Jag tror inte att man kan tillåta sig att leva under den illusionen, att vi har skyddat de samlingar, som vi nu så länge har diskuterat, genom att bygga ett två meter tjockt tak på källaren. Det utgör ett relativt gott skydd, men det finns också andra möjligheter till skydd, nämligen evakuering.

Till herr Sandler vill jag säga, att den diskussion, som har förts mellan

Ang. anordnande av skyddsrum för vissa delar av Uppsala universitetsbiblioteks samlingar. m. m.

departementet och byggnadsstyrelsen och som jag vet att byggnadsstyrelsen även har givit statsutskottets andra avdelning del av, inte har gällt skyddsrumshygen över huvud taget utan skyddsrumshygen för vad vi kan kalla kulturskydd. Och där kommer vi, ärade kammarledamöter i en konfliktsituation, nämligen i ett sådant läge att vi måste erkänna för oss, att vi icke har tillräckliga resurser för att klara skyddet för civilbefolkningen. Då blir frågan för mig: Skall jag kasta mig ut på den marknaden och kräva att kulturinstitutioner, där man vill skydda värdefulla och oersättliga konstverk, handskrifter och andra ting, skall när det gäller byggandet av skyddsrum i vissa fall ha prioritet eller i andra fall bedömas minst likvärdiga ur angelägenhetsgrad som skyddsrum för civilbefolkningen?

Jag beklagar att mitt gamla bibliotek har dragits in i denna besvärliga situation, men det råkade bli universitetsbiblioteket i Uppsala som kom att få utgöra upptakten för dessa resone-mang.

När det gäller riksarkivet ligger frågan på ett något annat plan. På mariebergssområdet har man ju tillgång till bergsskyddsrum, och som nuvarande riksarkivarien har sagt vid något tillfälle: där kommer Sveriges historia att bevaras. Det är ju inte uteslutet att även andra värdefulla ting — och det finns många sådana vid universitetsbiblioteket i Uppsala — vid ett eventuellt krigsfall, om vi får tid på oss, skulle kunna dela rum med riksarkivet.

Det är ännu en gång i första hand de principiella avvägningarna, som för mig har varit problemet och som har resulterat i att regeringen när det gäller universitetsbiblioteket i Uppsala inte har äskat något anslag till skyddsrum.

Herr BERGH, RAGNAR. (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Andersson har nyss i en replik till mig karakteriserat situationen så som om det för ögonblicket

skulle gälla att spara pengar. Jag tror att han har missuppfattat läget. Vi har, såsom jag har sagt tidigare, beslutat eller är i färd med att besluta om utgifter av en sådan storleksordning, att vi på driftbudgeten får ett hål på cirka en miljard kronor och på kapitalbudgeten ett statligt behov av upplåning, som sannolikt knappast ryms inom ramen för nysparandet under motsvarande period.

Det finns alltså från den utgångspunkten inga pengar att spara. Problemet är inte att spara pengar utan att skaffa pengar, och följaktligen, efter vårt sätt att se, att dröja med utgifter så långt man kan, till dess man skaffat pengarna.

Herr NÄSTRÖM (s):

Herr talman! Avdelningen hade en uppvaktning från Uppsala om dessa angelägenheter, och vid det tillfället fick vi bl. a. höra detsamma som herr Sandler här sade om evakuering. Till vår förvåning uppgavs det, att man skulle behöva 14 dagar för att evakuera ett visst antal människor, detta trots att vi enligt statistiken har en bil för var sjunde invånare och dessutom har tåg, båtar, motorcyklar av alla de slag och en hel del andra fortskaffningsmedel. Jag kan inte avgöra om den till avdelningen lämnade uppgiften är riktig eller inte, men skulle den vara riktig så måste jag säga, att vårt civilförsvar tydligen inte är så effektivt som vi hoppats att det skulle vara.

Sedan skulle jag, herr talman, vilja göra en rent personlig reflexion. Det står i Nordisk familjebok nästan ordagrant, att en rätt stor del av de på universitetsbiblioteket i Uppsala förvarade samlingarna är krigsbyte, och när jag tänker på vad detta innebär så undrar jag, herr talman, om inte vår rättträdighet säger oss att vi borde överväga att skicka tillbaka detta stöldgods. Det var ju framför allt under 1600-talet som krigsbytet togs, och jag hoppas att brottet är preskriberat bara vi skickar det tagna tillbaka.

Ang. anordnande av skyddsrum för vissa delar av Uppsala universitetsbiblioteks samlingar, m. m.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Jag kan inte undgå att tycka, att ecklesiastikministern gör sig litet större bekymmer än som egentligen är nödvändigt. Hans uppgift är väl ändå att tillvarata kulturens intressen här i landet — jag trodde att det var civilförsvaret och andra myndigheter som skall bekymra sig om människorna och deras skydd i händelse av ett krig.

Sedan tror jag ju att en bombkrevad i närheten av en byggnad ute på landet blåser bort den ungefär lika grundligt oberoende av om det är en lada eller en depåbyggnad av betong. Byggnads-sättet har i det fallet knappast någon större betydelse; ehuru jag tror att det i så fall kanske vore enklast med en lada, eftersom den i varje fall inte är något lockande mål för en bombfällare. En stor depåbyggnad drar nog lättare upp-märksamheten till sig.

Jag vidhåller fortfarande att det vore olyckligt att här fatta något slags principbeslut om hur man i fortsättningen skall handla i sådana här frågor. Det är nog riktigast att vi, denna gång och för framtiden, på samma sätt som hittills, bedömer saken från fall till fall.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Jag skulle bara vilja göra två små påpekanden.

En viss kritik har här riktats mot att biblioteksmyndigheterna i samband med Suez- och Ungernkriserna verkställde evakuering av en viss del av de mest värdefulla tingen. Jag skulle vilja se denna evakuering som ett uttryck för den utomordentligt stora ansvarskänslan hos de biblioteksmyndigheter, som har värden om de kolossalt stora värden det här gäller.

Vad sedan beträffar det olyckliga resonemanget om lada och annan byggnad ute på landet, skulle jag vilja säga att det också en liten smula är en fråga om var den ligger. Jag har tidigare påpekat att denna depåbyggnad kommer att ligga invid ett trafikstråk, i varje fall enligt

det nu aktuella förslaget. Först var det ju meningen att den skulle ligga ungefär i anflygningsriktningen mot Arlanda, men nu är det föreslaget att den skall ligga inte långt ifrån en av de stora transportvägarna till och från huvudstaden; och vem som helst kan väl förstå att den transportleden och dess närmaste omgivning kommer att i stor utsträckning bli föremål för krigshandlingar, därest det verkligen skulle bli fråga om ett krig.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, yttrade, att med anledning av vad under överläggningen yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vartdera momentet av utskottets i den nu ifrågavarande punkten gjorda hemställan.

I fråga om mom. a, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle godkänna den vid punkten avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Näsström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 109 punkten 2 mom. a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att en-

Ang. vissa pensionsfrågor för statsanställda

ligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Näsström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 90;

Nej — 47.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. b hemställt.

Ang. vissa pensionsfrågor för statsanställda

Föredrogs ånyo statsutskottets utlå-tande nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa pensionsfrågor för statsanställda m. fl. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 151 hade föreslagits, att den pensionsreglering, som enligt beslut vid 1958 års B-riksdag skulle genomföras den 1 juli 1959 för statsanställda m. fl., skulle omfatta jämväl de grupper av icke-statliga anställningshavare, som nu vore underkastade det s. k. SPA-reglementet. Förslag hade också framlagts angående vissa andra frågor, som sammanhänge med genomförandet av nämnda pensionsreglering och med den förutsatta gemensamma utbetalningen av personalpension och vissa förmåner på grund av socialförsäkring, samt angående pensionsförmåner i vissa individuella fall m. m.

I förevarande sammanhang hade utskottet behandlat åtskilliga motioner.

I två likalydande motioner, den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh* (I: 475) och den andra inom andra kammaren av herrar *Svenungsson* och *Hallén* (II: 581), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att, förutom den emeritilön som tillkomme amiralitetspastorn G. A. Brandt såsom kyrkoherde, av kyrkofondens medel tillerkännas Brandt pension såsom amiralitetspas-

tor med 4 500 kronor årligen eller med annat belopp, som kunde finnas skäligt.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Lindahl* och *Wirmark* (I: 271) och den andra inom andra kammaren av fröken *Sandell m. fl.* (II: 335), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en utredning, som kunde ligga till grund för ett förslag till 1960 års riksdag, innebärande uteslutning av 60-årsregeln i statens allmänna pensionsreglemente, 13 §, 1 mom. a, och införande av andra restriktiva bestämmelser som av en utredning kunde befinnas vara ändamålsenliga.

Utskottet, som tillstyrkt bifall till Kungl. Maj:ts förslag, hade i det nu föreliggande utlåtandet avfattat sin hemställan i sju särskilda, med I A—I D och II—IV betecknade punkter, varjämte punkterna I C och I D hade indelats i ett flertal moment.

I punkten I D mom. c och i punkten III hade utskottet hemställt,

I. att riksdagen måtte

D. medgiva,

c) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt avslag å motionerna I: 475 och II: 581, att ur kyrkofonden finge till amiralitetspastorn G. A. Brandt från den tidpunkt Kungl. Maj:t bestämde utgå emeritilön av 7 128 kronor för år jämte rörligt tillägg;

III. att motionerna I: 271 och II: 335 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av, utom annan, herr *Lundqvist* i Trollhättan, som ansett, att utskottet bort under III hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 271 och II: 335, i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en utredning, som kunde ligga till grund för ett förslag till 1960 års riksdag, innebärande uteslutning av 60-årsregeln i statens allmänna pensionsreglemente, 13 §, 1 mom. a, och införande av andra restriktiva bestämmelser, som av en utredning kunde befinnas vara ändamålsenliga.

Ang. vissa pensionsfrågor för statsanställda

Herr LINDAHL (s):

Herr talman! I anslutning till motionerna nr I: 271 och II: 335 ber jag att få säga några ord.

Det är riktigt som utskottet skriver, att vi här återkommer med samma motioner som behandlades under fjolåret. Vi kan emellertid inte finna att de bestämmelser som gäller i statens allmänna pensionsreglemente, 13 §, 1 mom. a är rättvisa, och vi hade tänkt att våra motioner skulle bli droppen som till sist urholkar berget — berget är i så fall statsutskottet. Det har inte lyckats den här gången, men det återfinns i alla fall en reservation i anslutning till våra motioner och i den yrkas i stort sett att frågan får gå till Kungl. Maj:t för utredning.

Det är klart att det kan anföras invändningar mot vårt förslag, och jag vet att statsutskottet delvis är skrämt av att man tror att statliga befattningshavare, som har fyllt 60 år, skulle på spekulation gifta sig, d. v. s. att de skulle skaffa sig en hustru därför att hon har möjligheter att få pension när mannen avlider. Det är möjligt att det finns sådana fall, men så långt jag känner till förhållandena är det inte på det sättet. Varför vill en man som har fyllt 60 år gifta sig? Han kanske tidigare har varit gift i 30—40 år, och om han vill gifta om sig sammanhänger det väl med att människor i allmänhet inte vill vara ensamma. Det sammanhänger väl också med att de pensionärer, som det här gäller, tycker att de kan behöva någon omvårdnad på ålderns dagar. Åtminstone när det gäller lägre befattningshavare kan det inte ordnas på det sättet att pensionären anställer och avlönar en hushållerska, utan det skulle sålunda bli billigare för pensionären om han gifter sig vid fyllda 60 år.

Som jag sade, är det klart att invändningar här kan göras, men å andra sidan måste man väl säga att det vore ganska rimligt — jag förutsätter att pensionen ändå är någonting som vederbörande har intjänat genom sitt arbete — att familjepensionen utginge, även om vederbörande har råkat gifta sig sedan han fyllt 60 år. Det finns en hel rad skäl som ta-

lar för åtminstone en uppmjukning av de gällande bestämmelserna. Om jag inte har läst alldeles fel i bestämmelserna för den tilläggspension, som vi efter så många kampens dagar nu har genomfört här i riksdagen, så föreligger i dessa en uppmjukning då det gäller änkor efter pensionärer som gift sig sedan de uppnått 60 års ålder.

Vi fordrar inte från motionärernas sida att 13 §, mom. 1 a i pensionsreglementet skall helt strykas, utan vi ansluter oss till vad som sägs i reservationen om att frågan borde kunna utredas och att en uppmjukning av paragrafen borde kunna ske.

Jag tror nu inte att droppen jag talade om i början av mitt anförande ännu har urholkat vare sig berget eller riksdagen. Men jag tror att den här frågan, även om den inte löses nu, ändå kommer att falla framåt.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av att utskottet har avstyrkt motionerna I: 475 och II: 581 angående förbättrad pension åt amiralitetspastorn G. A. Brandt med orden: »Enligt utskottets mening innefattar Kungl. Maj:ts förslag en lämplig lösning av dennes pensionsfråga.»

Saken kan emellertid inte avfärdas på detta relativt lättvindiga sätt. Staten bör vara en föredömlig arbetsgivare, som inte låter formella skäl vara avgörande, utan avväger pensionen med hänsyn till den anställdes arbetsprestation.

Brandt har haft två befattningar. Dels har han varit kyrkoherde i Skeppsholms församling, dels har han varit amiralitetspastor i marinkommando ost och vid flottans förläggning i Stockholm. Den pension som nu enligt propositionen skulle utgå till Brandt utgör pension till honom såsom kyrkoherde. Därutöver har endast föreslagits en förhöjning med 500 kronor av denna pension såsom ersättning för hans arbete under 33 år

Ang. statstjänstemännens löner under år 1959, m. m.

som amiralitetspastor. Man bör härvid komma ihåg att Brandt har fullföljt och slutfört viktiga initiativ beträffande Skeppsholmskyrkan och marinens gamla Galärvarvskyrkogård och även utfört ett gott arbete i fråga om klarläggning av relationerna mellan kronan och församlingen inför flottans utflyttning från Skeppsholmen.

I formellt hänseende torde det vara tveksamt, om pension å amiralitetspastorsbefattningen kan beredas i den föreslagna ordningen. Emeritilönelagen, med stöd av vilken förhöjningen skulle beslutas, är nämligen inte tillämplig på denna befattning. Ur saklig synpunkt är förslaget än betänkligare. Den tänkta höjningen kan inte tillnärmelsevis anses motsvara en skälig pension å denna befattning med därmed förenade arbete och ansvar och står inte heller i rimligt förhållande till de löneförmåner han haft såsom amiralitetspastor. Dessa har uppgått i det närmaste till 8 000 kronor årligen, löneförmåner som han haft i 33 år.

Av dessa skäl ber jag att i fråga om punkt D, underavdelning c, i anledning av ifrågavarande motioner, få yrka en höjning av Brandts av Kungl. Maj:t föreslagna emeritilön med 4 500 kronor årligen jämte rörligt tillägg.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Frågan om 60-årsregeln är såsom herr Lindahl känner till gammal. Det rör sig emellertid här om ett förhandlingsresultat, och sådana brukar vi ju inte gå ifrån. Ändrar man på en punkt i ett förhandlingsresultat, rivs ju det hela upp, och man måste ändra också på andra punkter.

Utskottet menar därför att den riktiga vägen är att man går förhandlingsvägen och att man till förhandlarna framför önskemålet om att de tar upp det här problemet vid förhandlingsbordet.

Jag skall, herr talman, inte gå djupare in på frågan, utan jag nöjer mig med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen,

att med anledning av därunder förekomna yrkanden propositioner komme att framställas särskilt rörande varje punkt av utskottets i det nu förevarande utlåtandet gjorda hemställan, varjämte vid punkten I D propositioner komme att framställas momentvis.

På särskilda propositioner bifölls vad utskottet i punkterna I A—I C samt punkten I D mom. a och b hemställt.

I fråga om punkten I D mom. c, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, av herr Edström att kammaren skulle bestämma Brandts emeritilön till det av utskottet förordade beloppet jämte ytterligare kronor 4 500 för år med rörligt tillägg jämväl därå.

Därefter gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten II hemställt.

Härpå gjordes enligt de med avseende å punkten III förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Lundqvist i Trollhättan vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten IV hemställt.

Ang. statstjänstemännens löner under år 1959, m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statstjänstemännens löner under år 1959 m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 152, hade Kungl. Maj:t, under

Ang. statstjänstemännens löner under år 1959, m. m.

åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för den 10 april 1959, föreslagit riksdagen att fatta beslut på sätt i propositionen närmare angivits. Förevarande proposition innefattade förslag dels angående den allmänna lönenivån för statstjänstemän m. fl., avseende kalenderåret 1959, dels angående ändrad lönegradsplacering av tjänster — s. k. B-frågor — fr. o. m. den 1 juli 1959, dels ock angående ändring av vissa avlöningsförmåner vid sidan av lön m. m., likaledes fr. o. m. den 1 juli 1959. I anslutning till nämnda förslag hade framställts förslag angående den allmänna pensionsnivån fr. o. m. den 1 januari 1959 ävensom angående vissa i sammanhanget aktuella särskilda frågor. Förslagen grundade sig — med få undantag — på förhandlingsöverenskommelser som, under förbehåll för Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande, träffats med statstjänstemännens huvudorganisationer.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått ett flertal motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Ferdinand Nilsson* och *Jonasson* (I: 477) och den andra inom andra kammaren av herrar *Svensson* i Vä och *Börjesson* (II: 616), hade hemställts, att riksdagen i anslutning till vad i motionerna anförts måtte dels bifalla propositionens förslag om löneförbättring i de lägre ortsgrupperna, dels avslå propositionen i den mån den avsåge löneförbättringar i högsta ortsgrupp utanför Norrland, dels ock ompröva de i propositionen avsedda lönegradsuppflyttningarna med beaktande av i motionerna anförda synpunkter.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

A. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 477 och II: 616,

1) godkänna de i statsrådsprotokollet över civilärenden för den 10 april 1959

redovisade överenskommelserna den 9 april 1959 angående statstjänstemännens löner under år 1959 m. m. samt den 24 mars 1959 angående anställnings- och avlöningsvillkor för vissa läkare;

2) godkänna övriga i statsrådsprotokollet berörda förslag;

3) besluta, att till de i statens löneförordning angivna grundlönerna skulle, med de undantag varom Kungl. Maj:t kunde finna gott förordna, under år 1959 läggas särskilda tillägg enligt de grunder, som angäves i förutnämnda överenskommelse den 9 april 1959;

4) besluta, att pensioner och kristilllägg skulle höjas i enlighet med de grunder, som redovisats i statsrådsprotokollet;

5) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen angivna grunder besluta om höjning av arvoden till befattningshavare i statlig eller statsunderstödd verksamhet;

6) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för förslagets genomförande;

7) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av förslagen betingade ändringar i vederbörliga personalförteckningar;

8) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av förslagen betingade ändringar i med stöd av riksdagens beslut utfärdade avlönings- och pensionsförfattningar;

9) bemyndiga Kungl. Maj:t att för budgetåren 1958/59 och 1959/60 i enlighet med vad som i statsrådsprotokollet anförts medgiva överskridanden av maximerade anslag och anslagsposter;

10) till Täckning av beräknade merkostnader för löner och pensioner m. m. å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59 under tolfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 25 000 000 kronor;

11) till Täckning av beräknade merkostnader för löner och pensioner m. m. för budgetåret 1959/60 under tolfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 55 000 000 kronor;

Ang. statstjänstemännens löner under år 1959, m. m.

12) till Täckning av beräknade merkostnader för löner för budgetåret 1959/60 under fjärde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 11 000 000 kronor;

B. att motionen II:617, av herr *Senander m. fl.*, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 276, av fru *Gärde-Widemar*, och II:341, av fröken *Elmén* och fröken *Wetterström*, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört;

D. att motionerna I: 149, av herr *Erik Olsson*, och II:195, av herr *Nilsson* i Östersund, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Ivar Johansson*, *Thorsten Larsson*, *Hansson* i Önnarp och *Larsson* i Hedenäset, vilka ansett, att i utskottets yttrande bort intagas ett stycke av följande lydelse:

»Såsom i de likalydande motionerna I: 477 och II:616 framhålles innebär gällande ortsgruppering inom den statliga lönesättningen, beträffande skatteavdrag och sociala åtgärder, en uppenbar orättvisa mot landsort och landsbygd. Utskottet delar motionärernas uppfattning, att dyrortsgrupperingens avveckling är ett trängande socialt rättvisekrav och att denna avveckling bör ske på den partiella utjämningens väg. Utskottet vill understryka angelägenheten av att vid kommande förhandlingar löneförbättringarna fördelas på sådant sätt, att befattningshavarna i de lägre ortsgrupperna successivt uppnår samma löneläge som befattningshavarna i den högsta ortsgruppen. Vid en sådan avveckling av dyrortsgrupperingen måste emellertid den för Norrland speciella dyrheten beaktas på sätt som förordats i motionerna.»

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! Vid detta utlåtande är fogad en reservation av herrar *Ivar Johansson m. fl.*, vilken jag sympatiserar mycket med. Jag är beredd att rösta i

dess anda. Jag tycker sålunda, att det är alldeles rätt när de påpekar, att den nuvarande dyrortsgrupperingen innebär en orättvisa mot landsbygden. Jag delar också motionärernas uppfattning, att dyrortsgrupperingens avveckling är ett trängande socialt rättvisekrav samt att denna avveckling bör ske på den partiella utjämningens väg. Så långt är jag beredd att ord för ord instämma i vad som finnes anfört i reservationen.

När man emellertid sedan fortsätter i texten är jag icke helt överens med motionärerna. I de två sista meningarnas formuleringar har man gett sig in på detaljer om hur detta skall genomföras, men därvid tycker jag att man känner sig vara ute på ett mera osäkert plan. Jag tycker att det inte är alldeles ostridigt, att det måste gå till på det sätt som här är beskrivet, utan jag skulle vilja föreslå att man gör ett kort tillägg till den mening som slutar med orden »på den partiella utjämningens väg» och där skjuter in en relativsats av följande lydelse: »som närmare bör utformas av arbetsmarknadens parter». Sedan skulle de två sista meningarna i reservationen kunna utgå, då deras innehåll täcks av relativsatsen.

Jag ber, herr talman, att få yrka att reservationen bifalles i den form som jag här föreslagit. Jag hoppas att reservationerna skall kunna tänka sig att forma sitt yrkande på samma sätt.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! På senare år har det skett vissa utjämningar av dyrortssystemets orättvisor. Det är också angeläget att en sådan utjämning sker. Vad reservationerna föreslår går ju endast ut på att riksdagen i sin skrivning skulle ge uttryck åt såsom sin uppfattning, att den nuvarande löneklyftan mellan olika orter skall successivt utjämnas.

Det är klart att man kan förmena, att vi inte bör ge några anvisningar på dessa punkter för framtiden och om hur förhandlarna skall sköta sina överläggningar. Jag tror ändock att vi har en mycket stor anledning att här ge vissa

Ang. statstjänstemännens löner under år 1959, m. m.

riktlinjer för hur utjämningen av orättvisorna skall ske.

Jag skall inte här gå in på alla vådorna av befolkningskoncentrationen och anledningarna därtill. Det förhåller sig måhända på det sättet att vi ändå i stort sett är överens om farorna av en sådan befolkningskoncentration. Jag skulle kanske sakna anledning att närmare i detalj gå in på denna fråga därför att det vid denna riksdag föreligger en motion just i dyrortsproblemet, som vi väl så småningom kommer att få tillfälle att ta ställning till, och då mera i detalj kan diskutera detta. När jag här yrkar bifall till reservationen i dess helhet anser jag mig därför inte ha anledning att i detalj uppehålla mig vid dessa spörsmål.

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Herr Larsson erinrade om att det föreligger särskilda motioner beträffande dyrortsfrågan, och av hans anförande drog jag den slutsatsen att han menade, att det egentligen inte har funnits så särskilt stor anledning att göra den här reservationen, som nu ändå herr Larsson och några andra har gjort.

Det har faktiskt blivit något helt annat i reservationen än vad i varje fall motionärerna hade tänkt sig. Motionen knöt ju an till den avtalsuppgörelse, som vi nu behandlar, och motionärerna ställde yrkandet, att riksdagen skulle godkänna uppgörelsen beträffande de lägre dyrorterna men däremot beträffande ortsgrupp 5, med undantag för Norrland, tillbakavisa uppgörelsen. Riksdagen skulle sålunda säga nej, och därmed skulle det hela leda till — så hade väl motionärerna tänkt sig saken — att man skulle ta upp nya förhandlingar.

Jag tror ju att var och en inser att det är orealistiskt att tänka sig, att man skall godta en del av uppgörelsen och räkna med att man skall inleda nya förhandlingar på vissa punkter. Reservationerna har insett, att man inte kan gå till väga på det sättet. De har där-

för demonstrerat med en egen linje och då gjort uttalandet, att man vid kommande förhandlingar skall beakta angelägenheten av att åstadkomma en utjämning.

Vi kanske också bör hålla i minnet att det lönesystem som vi har ju inte är slaviskt knutet till den officiella dyrortsgrupperingen, utan att spännvidden är olika i olika lönelägen. Det kan erinras om att spännvidden i de högre löneklasserna är mindre än vad den är i den s. k. officiella dyrortsgrupperingen. Därför finns det inte mycken anledning att ta upp dyrortsfrågan till diskussion i anslutning till detta problem.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag ber att få hänvisa till uttalanden, som gjorts i olika sammanhang i olika ekonomiska frågor under dagens debatt av herr Mannerskantz och herr Bergh m. fl. angående önskvärdheten att hålla utgifterna nere. Här är ett tillfälle och det gäller stora pengar.

Det är också rimligt att man, när en stor löne reglering står för dörren, bringar på tal de principer, enligt vilka den skall uppbyggas. Jag finner det ganska egenartat att man, om man har en bestämd uppfattning i principiella spörsmål, inte skall kunna framföra den exempelvis i en motion, även om denna motion — liksom flertalet andra motioner i denna kammare och medkammaren — inte blir bifallen; det är ett öde som inte är något särmärke just för denna motion.

Jag vill också stanna litet inför vad utskottet säger i anknytning till motionerna beträffande dels lönegraderingen dels också de allmänna grunderna för det hela.

I fråga om lönegraderingen har vi i motionen sagt, att den är av två slag: den är dels föga artskild från löneförbättringar, dels i vissa fall betingad av tjänsteförhållandena. Med utgångspunkt

Ang. statstjänstemännens löner under år 1959, m. m.

därifrån har vi menat, att utskottet skulle granska de lönegradsuppflyttningar, som det var fråga om. Nu skriver utskottet: »Vid sin granskning av de framställda förslagen till lönegradsändringar har utskottet inte kunnat undgå att uppmärksamma att desamma är av stor omfattning och i vissa delar tämligen genomgripande. Även om utskottet på vissa punkter hyst en viss tvekan inför de framställda förslagen — bl. a. angående lämpligheten av den för en förste bibliotekarietjänst vid kungl. biblioteket föreslagna ändringen av tjänstebenämningen till biblioteksråd — har utskottet likväl, med hänsyn till att de utgör resultat av en förhandlingsöverenskommelse, inte velat motsätta sig desamma.»

Det var de faktiska lönehöjningar till betydande belopp som förekommer i form av lönegradsuppflyttningar som skulle granskas. Vad som särskilt fallit utskottet i ögonen är däremot att man har ändrat en förste bibliotekarietjänst vid kungl. biblioteket till en biblioteksrådstjänst. Jag måste säga, att det finns saker av större räckvidd än denna att ta ståndpunkt till!

När jag sedan går över till vad som sägs här angående motionerna, måste jag läsa upp det också — det kan inte beskrivas, det måste höras: »Då utskottet sålunda tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt, följer härav, att utskottet inte kan biträda det i de likalydande motionerna I: 477 och II: 616 framställda yrkandet...».

Man tillstyrker propositionen, och därmed slipper man pröva motionen!

Det finns emellertid också en annan utskottspraxis vid behandlingen av sådana ärenden: man går litet närmare in på sakerna. Det har man inte gjort här. Det sammanhänger kanske med förhandlingsöverenskommelsen. Så småningom kommer vi att bli ganska bundna av olika överenskommelser på olika områden om löner, produktpriser i jordbruket o. s. v. på ett sätt som, om riksdagen accepterar systemet, medför att en hel del av de prövningar, som riksdagen grundlagsenligt är skyldig att göra, blir tämligen illusoriska. Jag tror att det på alla

punkter är anledning att vara försiktig och inte dra för långt gående slutsatser.

När vi för någon tid sedan diskuterade frågan om förhandlingarna med de statsanställda, vågade jag fälla det nära på förgräpliga yttrandet, att det blev litet ensidigt, när man hade folk av tjänstemannakategorien på båda sidor om förhandlingsbordet. Jag finner det helt naturligt om förhandlingarna i den högsta ortgruppen vid förhandlingarna med ogillande ser på varje tanke att man bör rätta till den stora sociala orättvisa och den orimliga prissättning på arbetskraften, som sker genom dyrortsgrupperingen. Jag skall inte gå in på detaljerna därvidlag. Denna orättvisa värdering av arbetet på olika orter är en fråga, som har genomgripande betydelse för hela vårt samhälle, och bör enligt min mening åter tas upp när motionerna därom behandlas. Bara en sak skall jag säga nu: när vi ser resultatet av dessa förhandlingar måste vi väl ändå säga oss, att det hade varit bra, om även andra än tjänstemän hade deltagit i förhandlingarna. Skall man röja upp i ett system som det nuvarande, lär det behövas insatser även från annat håll. Jag hänvisar därvid till den diskussion som tidigare förts.

Därutöver ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som har avgivits av herr Thorsten Larsson m. fl. Den innehåller väl ungefär vad man enligt min mening redan här borde kunna komma fram till. Hur det än går så måste dock denna stora principfråga komma att tas upp och behandlas när lönefrågorna avgöres.

Herr ÅMAN (s):

Herr talman! Jag är rädd för att när herr Nilsson skall ägna sig åt sitt upp-
röjningsarbete, så kommer han nog att få många stickor i fingrarna, innan han blir färdig. Det är inte alls så enkelt som han tycks föreställa sig, så att man här i riksdagen bara har att ange de ramar, som statstjänstemännen eller andra skall följa vid förhandlingarna.

Det kan inte vara obekant för herr Nilsson, att vi här i landet har en ar-

Ang. statstjänstemännens löner under år 1959, m. m.

betsmarknad, där den privata sektorn är den dominerande och till vilken man ju är tvingad, antingen man vill eller inte, att ta hänsyn. Hänsynstagandena har ju gått långt i det avseendet, ty det är väl en ganska allmän uppfattning, att man inte på den statliga sektorn liksom kan sitta i ett glashus och reglera löne- och anställningsvillkoren för de anställda till vilket pris som helst.

När herr Nilsson talar om sparsamhet och hänsyn till kostnaderna i samma andedrag, vet han inte vad han talar om, ty resultatet av hans resonemang, om det fullföljes, skulle bli att vi på de orter, där industriarbetare och tjänstemän i allmänhet — alldeles oavsett vad vi beslutar här i riksdagen — har relativt sett lägre löner, skulle få väsentligt mycket högre löner för de offentligt anställda.

Det gäller dock här inte i främsta rummet en jordbrukarangelägenhet utan i främsta rummet hur löntagarna vill bli avlönade med hänsyn till den marknadslön, som finns på olika områden. Om lönerna i de högsta dyrortsgrupperna ligger 25 procent över lönerna i de lägsta, så skall vi inte tro — och här hjälper inga resonemang i världen — att vi med hjälp av den statliga sektorn kan få industriens lönepolitik att ändra karaktär. Det har vi nu försökt i 20 år, men vi märker inga som helst spår av påverkan i det avseendet från den statliga sektorn. Staten har krympt dyrortsmarginalerna, men fortfarande är marginalerna oförändrade på den privata sektorn på grund av ekonomiska faktorer, som vi inte kan besluta om.

Jag skall gärna medge, att det för den enskilde anställda kan synas orättvist att det är på detta sätt inom den statliga sektorn. Men det är precis lika orättvist inom den privata sektorn. Det är nu en gång på det sättet, att har man ett näringsliv, som får verka fritt så får man också finna sig i resultaten. Vi har alltså nått detta resultat på grund av de fria krafternas spel, och vi skall inte inbilla oss, att vi genom beslut här i riksdagen kan åstadkomma en förändring.

Frågan gäller i princip och i långa loppet, om man skall ha en lönepolitik på den statliga sektorn, som är helt och hållet skild från den lönepolitik, som man driver på den privata sektorn. Det möter inga hinder — det är jag övertygad om — att få de i offentlig tjänst anställda i de lägre dyrortsgrupperna att vara med om att höjas upp till en väsentligt högre nivå, men om herr Nilsson inbillar sig, att det skulle finnas möjligheter att sänka lönerna i de högre ortsgrupperna för de i offentlig tjänst anställda under de löner, som gäller på den privata sektorn, så tar han fullkomligt miste. Man bör inte ge sig på det försöket, ty det är dömt att misslyckas.

Jag har ingenting emot att diskutera själva dyrortsgrupperingen. Men jag tycker att de ensidiga och illa underbyggda framställningar, som kommer gång på gång och som vilar på ett önsketänkande, måste förvisas från det sakliga diskussionsplanet, där man har att bedöma förutsättningarna, ekonomiskt, arbetsmarknadsmässigt och lönepolitiskt, att göra någonting åt frågan.

Vi har alltså krympt distansen mellan lönerna i de olika ortsgrupperna på den statliga sektorn, men vi har fortfarande kvar problemet på den privata sektorn. Vi hade ju en diskussion här i riksdagen för tre år sedan, om jag minns rätt — civilministern erinrar sig nog den saken bättre — där vi fick lov att konstatera att det inte gick att rekrytera brevbäraraspirant- och stationskarlsaspiranttjänsterna i Stockholm, Hallsberg och Norrland därför att kontantlönerna var för låga i förhållande till industriarbetarlönerna på dessa platser. Vi tvingades då att lyfta lönerna för dessa grupper liksom för ovanliggande grupper för att över huvud taget skapa rekryteringsmöjligheter beträffande dessa tjänster.

Om man tror att man kan gå den motsatta vägen och få till stånd en likställighet genom att pressa ned den offentliga sektorns löner på dessa platser, så är detta alltså dömt att misslyckas. Den andra vägen, att höja upp lönerna på de lägsta dyrorterna till samma nivå

Ang. statstjänstemännens löner under år 1959, m. m.

som i de högsta dyrorderna, är väl möjlig ur de offentliganställdas synpunkt, men då måste man vara på det klara med att vi kommer att få en markant klyfta mellan den offentliga och den privata sektorn på de lägre dyrorderna. Ett sådant steg bör under alla förhållanden föregås av allvarliga överväganden.

Jag är alltså beredd att ta upp en diskussion i denna fråga, men jag vill bestämt motsätta mig varje resonemang om att tjänstemännen hos stat och kommun på de högre dyrorderna inte skulle ha en lönenivå, som i största allmänhet knyter an till den marknadslönenivå som där finns.

Jag tror alltså, att herr Nilsson bör fundera åtskilliga gånger, innan han åtar sig det röjningsarbete han talade om. Ty det kan hända att han genom god planering och någon omtanke kan undvika en hel del sårnader.

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Jag har kanske inte så mycket att tillägga efter herr Åmans inlägg, men jag vill ändå säga ett ord till herr Ferdinand Nilsson. När han liksom gjorde gällande att utskottet skyggat inför svårigheterna och därför undvikit att behandla hans motion och när han tyckte att det var alltför lättvindigt att avfärda motionen på det sättet, att man godtog propositionen och som en följd härav avvisade motionen, så bör kanske herr Nilsson närmast vara tacksam för att utskottet inte penetrerat hans motion alltför ingående och ägnat alltför mycken skrivning åt den. Jag tror nämligen inte att den är av en sådan beskaffenhet, att en diskussion här om detaljerna i motionen skulle ha kunnat föra så särdeles långt för herr Nilssons vidkommande.

En detalj pekade herr Nilsson på — den där utskottet uttalar vissa betänkligheter mot att bibliotekarien på Kungl. biblioteket skulle benämnas biblioteksråd. Han tyckte, att denna sak inte alls behövde ha nämnts. Jag vill emellertid påpeka, att detta kanske främst visar hur

noggrant utskottet verkligen gått igenom det hela genom att så att säga följa hela uppgörelsen och varje tjänst, som där är intagen. Och när vi kom till ett fall som detta, som gäller frågan om en bibliotekarie skall benämnas biblioteksråd, frågar vi oss, om detta — som normalt brukar ske när det gäller en tjänsteförändring — innebär en organisationsförändring och om det föreligger risk för att det kan bli konsekvenser för andra bibliotek. Vi har därför menat att det på denna punkt är skäl i att göra ett uttalande. Nu har vi förstått att det här i och för sig gäller ett ganska sär eget förhållande och att man inte behöver räkna med att de andra bibliotekarierna kommer efter och begär löneflytning.

I varje fall har utskottet tyckt, när det föreslagits en sådan här tjänst och en sådan benämning, att det var anledning att åtminstone göra ett mycket försiktigt uttalande på denna punkt. Jag tror därför snarast att det förhållande, som herr Nilsson här pekade på, innebär att han får erkänna att utskottet mycket noggrant penetrerat dessa frågor och att vi ingalunda bara har gått förbi det problem, som herr Nilsson tagit upp. Men vi har tyckt att det är lämpligare att behandla det i ett annat sammanhang, nämligen när vi har att pröva frågan om dyrortsgrupperingen.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag vill först säga till herr Holmqvist, att jag inte alls tror att man i utskottet på något sätt var rädd för att ge sig i kast med den motion, som här förelåg. Man hade ju en så betryggande majoritet, att det säkerligen inte fanns någon anledning att vara rädd för att ta itu med problemet — eller, om man så vill, man brydde sig inte om det. Anledningen till att jag tog upp frågan om benämningen av bibliotekarien var att jag hade ett intryck av — och det framgick också av utskottets skrivsätt — att det hela rörde sig om rätt mycket pengar men allra mest att man fäst sig vid en detalj — det var som

Ang. statstjänstemännens löner under år 1959, m. m.

att tala om en mygga, medan man just inte sade så mycket om kamelerna.

Jag vill så ägna mig en liten smula åt herr Åman. Jag skall inte på något sätt tala om hur mer eller mindre underbyggt hans anförande var och hur tvivelaktigt det var upplagt — det var några vändningar, som han adresserade till mig men som inte berör mig. Jag vill säga att vi alla vet att dyrortsgrupperingen en gång kom till såsom en form vid den statliga lönesättningen. Den är inte vanlig i andra länder, utan det är ett nationellt unicum, som våra traditionister i fråga om lönesättningen gärna försvarar. Jag konstaterar emellertid att den kom från den statliga lönesättningen, och den har sedan smittat och bidragit till utformningen av avtalstekniken inom den — mer eller mindre fria — arbetsmarknad som förekommer i vårt land. Men när man sedan skall försvara den statliga dyrortsgrupperingen så gör man volter och försvarar den med att hänvisa till den enskilda löne-marknaden. Det är en kortkonst som inte imponerar så länge.

Till sist vill jag som min bestämda uppfattning säga, att jag inte är så rädd för konsekvenserna när det gäller den ekonomiska utvecklingen på landsbygden, nämligen konsekvenserna av att man värderar och värdesätter landsbygdens arbetskraft på samma sätt som tätorternas. Det bör inte heller göras gällande, att jag på något sätt har velat försämra den ekonomiska ställningen för dem, som här är de bäst ställda. Det var inte detta, det var fråga om, herr Åman, utan det var bara fråga om att ifall man verkligen vill ha rättvisa och utjämning, så skall man inte låta lönerna i den högsta Ortsgruppen springa före hela tiden, ty då hinner de efter-satta aldrig i kapp och får vänta på rättvisa. Jag har till och med tillagt, att om de ekonomiska förhållandena medgäve för alla lönehöjningar därutöver, hade jag ingenting i princip att invända däremot. Detta var en ekonomisk fråga, men vad jag ivrar för är att vi skall få komma fram till ett rättvisare och skäligare bedömande.

Till sist, herr Åman, skulle jag inte vilja att landsbygden på lång sikt köpte det differentierade och det levande näringsliv, som jag önskar och vill att den skall ha, med ett underbetalande av landsbygdens arbetskraft.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Ingen av oss reservanter har sagt någonting om att vi förutsatt en sänkning av lönerna. Tvärtom, vi är kanske inne på samma linje som just herr Åman talade om. Men vad reservanterna här menar är att riksdagen ändå skulle visa ett så pass stort intresse för att ta bort dessa orättvisor, att man åtminstone i skrivningen skulle vilja försöka ange, vad man bör rätta sig efter vid eventuellt kommande förhandlingar.

Det kan kanske sägas att detta är en icke önskvärd pekpinne, men jag tror att statsmakterna här ändå har ett föregående, som kanske i viss mån har bidragit till att skapa detta förhållande. Då bör det väl inte vara fel ifall man här försöker ange vägar som skulle ta bort dessa orättvisor. Det gör man inte med mindre än att man pekar på dessa förhållanden och uttalar att folk i de mindre tätorterna och på landsbygden inte bör ha så låg lön som de har i förhållande till den s. k. högsta dyrorten.

Med detta, herr talman, har jag än en gång velat understryka att reservationen helt enkelt endast innehåller en rekommendation beträffande själva skrivningen.

Herr ÅMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill inte vända mig emot herr Ferdinand Nilssons och andras strävanden att skapa rättvisa. Var helst någon verkar för rättvisa är det vällovligt. I detta fall är det inte så, att dyrortsgrupperingen på den offentliga sektorn har smittat av sig på den andra, såsom herr Nilsson vill göra gällande. Jag har tvärtom med angivande av vissa siffror försökt förklara för herr Nilsson att den privata sektorn utvecklar

Ang. statstjänstemännens löner under år 1959, m. m.

sig alldeles oberoende av vad vi gör på den offentliga. Detta är dilemmat.

Om herrarna ville göra en betydligt effektivare insats för att lyfta lönenivån på landsbygden skulle det vara att höja lantarbetarnas, lantbrukstjänstemännens och de i jordbrukets olika organ verkssamma anställdas löner. Det skulle ha en mycket starkare effekt på utjämningen mellan de högre och de lägre dyrorterna än justering på den lilla sektor, som den offentliga sektorn utgör på de olika platserna i landet. Vad jag alltså vänder mig emot är barnatron att man genom åtgärder på den offentliga sektorn skulle kunna påverka den allmänna lönebildningsstrukturen, vilket man hittills bevisligen inte har gjort.

Herr Nilssons påstående att det inte är så underligt att man vid förhandlingarna har kommit till det resultat som skett på grund av förhandlingsdelegationernas sammansättning röjer en antagonism mot en viss kategori bland löntagare, som jag inte finner motiverad. Den uppfattning jag och en del andra har i denna fråga har intet att göra med missunnsamhet mot den fattiga landsbygden. Vi konstaterar endast att dyrortsgrupperingen är en alltför bräcklig hävstång om man med den skall försöka lyfta det orättviseblock som herr Nilsson förmenar skiljer de olika arterna åt.

Ni har mycket effektivare instrument på er sida att ordna den saken om ni vill använda dem. Använd dem, så kanske resultatet visar sig snabbare än vad det uppenbarligen kan göra genom åtgärder på den offentliga sektorn, där åtgärderna varit verkningslösa i förhållande till den privata sektorn.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall helt kort endast säga, att såvitt jag förstår rätt har herr Åman missförstått vad jag nämnde angående sambandet mellan den allmänna och den enskilda sektorn. Vad jag sade var att ortsgrederingen *historiskt* nog var någonting som den enskil-

da sektorn en gång övertog från den allmänna. Jag har inte påstått att det sedan i fortsättningen har legat till på samma sätt. Avtalsrörelsen inom den enskilda sektorn övertog formen, så att säga, och utvecklade den vidare.

Jag vill understryka att vad vi ur landsbygdens synpunkt gärna vill åstadkomma är likställighet och vad därmed sammanhänger. Därför spelar i de gamla bramstorpska jordbruksavtalen arbetsposten den största rollen både i fråga om företagare och anställda. Vi står inte alls främmande för den saken — men det kan ju inte herr Åman veta.

Herr HOLMQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Larsson beklagade att vi från utskottets sida inte kunde vara med om den skrivning reservanternas föreslagit. Han sade att statsmakterna har ett föregående på den här punkten, som motiverade att man nu markerade en villighet till utjämning.

Jag vet egentligen inte vad herr Larsson syftade på med detta uttalande. Det faktiska förhållandet är ju ändock det, att staten med sin lönesättning med den relativt lilla spännvidd, som föreligger mellan ortsgrupp 2 och 5, ju faktiskt är en föregångare när det gäller att åstadkomma en utjämning, ty spännvidden på den enskilda marknaden är väsentligt mycket större än vad det här rör sig om. Det är ett känt förhållande att en statstjänsteman, som är bosatt i ortsgrupp 2, befinner sig i en ganska god ställning i jämförelse med en motsvarande tjänsteman på den enskilda marknaden i samma ortsgrupp. I ortsgrupp 5 har det däremot många gånger varit svårt att rekrytera den statliga tjänsten därför att lönerna inte har varit konkurrenskraftiga.

Herr Larsson har inte något som helst skäl för det uttalande han gjorde om att staten här hade ett föregående, som förpliktade.

Herr ÅMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Om herr Nilsson menar att själva dyrortsgrupperingen är ett hin-

Ang. statstjänstemännens löner under år 1959, m. m.

der kan jag tala om att det kommit ett förslag — som man visserligen inte kunnat acceptera eftersom det var för komplicerat — att man alldeles skulle gå förbi dyrortsgrupperingen och knyta an till marknadslöner.

Låt oss anta att vi inte har någon dyrortsgruppering. Är det någon som tror att tjänstemännens löner i Stockholm blir billigare för staten av den anledningen? Det blir de naturligtvis inte.

Skall man åstadkomma en rättvisa på det område som herr Nilsson behärskar, kan man visserligen på de lägre dyrorterna höja de statsanställdas löner i förhållande till arbetarnas, men är ni då också beredda att höja lantarbetarlönerna, trots att industriens anställda på de orterna ligger lägre? Jag är inte så säker på att jordbruket som ekonomisk verksamhetsgren är berett att lösa in den växeln och betala utöver den lönenivå som gäller för industriens folk på de lägre dyrorterna. Men detta är problemställningen, herr Nilsson, om vi skall ha en marknadslön som i så måtto avviker från den officiella statliga marknadslönen, att den på högre dyrorter har följsamhet till den privata sektorn men på lägre dyrorter går väsentligt över den privata sektorn för att göra distansen mellan de tidigare högre och lägre dyrorterna så kort som möjligt.

Detta är alltså inte några små problem vare sig för oss eller för jordbruket. Det blir ganska svåra nötter att knäcka, och det är faktiskt svårigheter av teknisk art som här anmäler sig och som inte har bara med dyrortsgrupperingen att göra. Det är inte så enkelt att vi bara behöver avskaffa dyrortsgrupperingen för att bli av med alla problemen. Problemen står kvar, och vi har ingen metod med vilken vi kan lösa dem så att folk får rättvis behandling om vi ort för ort skall fastställa en marknadslön för de i offentlig tjänst anställda.

Herr statsrådet **LINDHOLM:**

Herr talman! Jag hade egentligen inte tänkt säga något i denna diskussion,

men när herr Nilsson nu behagade återupprepa en del av det anförande, som han höll i en tidigare debatt, kände jag mig ändå frestad att säga ett par ord.

Han kritiserade ett förhållande inom organisationerna, som såvitt jag förstår riksdagen som arbetsgivare egentligen inte har med att göra, nämligen delegationernas sammansättning. Organisationerna utser ju själva de män och kvinnor, som skall representera dem i förhandlingsdelegationerna. Såvitt jag är rätt underrättad finns folk från praktiskt taget hela landet med i dessa delegationer. Det är alltså felaktigt när herr Nilsson vill göra gällande, att det enbart är stockholmarna som deltar i förhandlingarna.

Sedan måste jag bekänna, att jag är något förvånad över att det i kammaren uppstått en diskussion om dyrortsgrupperingens vara eller icke vara i anslutning till spörsmålet om man skall godkänna en föreliggande förhandlingsuppgörelse eller ej. Jag är något bekymrad över denna framstöt. Riksdagen har tidigare begärt en utredning om dyrortsgrupperingen, och i anslutning till riksdagens beslut har jag tillsatt en utredningsman, som skall sköta första etappen i den utredningen.

Menar motionären och reservationens förespråkare, att den utredningen nu skall stoppas och icke fullföljas? Menar de, att vi skall flytta över till förhandlingsbordet alla spörsmål som har samband med dyrortsgrupperingen? Tidigare har det förekommit kritik för att begränsade förändringar i dyrortsgrupperingen skett vid förhandlingsbordet.

Jag måste bekänna, att jag är något förvånad över den radikala omsvängning som skett i betraktelsesättet på denna punkt. Men jag skulle tro att det är lämpligast att vi nu liksom förut låter en utredning utföra sitt arbete och sedan tar ställning till utredningens resultat. Det måste väl ändå vara någon mening i att såväl första som andra kammaren begär en utredning, och då bör man väl avvakta utredningsresultatet innan man binder sig för nya principer på detta område.

Ang. statstjänstemännens löner under år 1959, m. m.

Herr LARSSON, SIGFRID, (cp):

Herr talman! Jag kan instamma med herr statsrådet att detta kanske inte är lämpligaste tidpunkten att ta upp dyrortsgrupperingen.

Vad som ändå föranledde mig att begära ordet var ett uttalande av herr Holmqvist — och om jag fattade herr Åman riktigt var han inne på samma tankegång — att spännvidden när det gäller statstjänstemännens löner är liten jämfört med förhållandet på den privata sektorn.

Men ortsgrupperingsutredningen klarade ju, att det visserligen finns privata sektorer, där spännvidden är större än inom den statliga sektorn, men att det också finns sådana där den är betydligt mindre och sådana där det inte är någon skillnad. Beträffande det herr Åman bl. a. talade om, lantarbetarlönerna, gäller, såvitt jag nu erinrar mig saken riktigt, att de *inte* är dyrortsgrupperade.

När det gäller tjänstemän i högre lönegrader inom den privata sektorn är det vidare faktiskt så, att lönen i vissa fall är lägre i Stockholm än ute i glesbygden, beroende på att det är många som inte trivs där och att man för att få befattningarna fyllda är tvungen att betala högre löner.

Det föreligger således, herr talman, inte den skillnad mellan den statliga och privata sektorn i detta avseende, som herr Holmqvist gett uttryck åt.

Jag instämmer i vad statsrådet sade om att vi får avvakta och se vad resultatet blir av dyrhetsundersökningen på olika orter. Vid de bedömanden, som ortsgrupperingsutredningen på sin tid gjorde, kom man fram till att skillnaderna i dyrhet undan för undan minskades. Utredningen kunde inte till fullo klarlägga problemet, men de stickprovsundersökningar som gjordes tydde på att utvecklingen gick i den riktningen. För min del tror jag att vi har en fortgående utjämning i fråga om dyrheten på olika platser, och då bör väl också frågan om dyrortsgrupperingens avskaffande bli aktuell. Men vi får väl, som sagt, avvakta resultatet av denna undersökning.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Först en replik till statsrådet och chefen för civildepartementet.

Herr statsrådet missförstod mig, såvitt jag förstår, ganska kapitalt på en punkt. När jag klagade över urvalet av dem som sitter vid förhandlingsborden, var det i anknytning till den diskussion som förekom här i början av riksdagen. Vi yrkade vid det tillfället från vår sida, och även jag gjorde det, att man borde få även andra än statstjänstemän företrädda som förhandlare på den statliga sidan. Däremot är det naturligtvis groteskt att tänka sig — jag kan över huvud taget inte förstå hur civilministern kan tro någonting sådant — att jag skulle mena, att riksdagen skulle utse förhandlare för den andra parten. Det är ju en fullkomligt orimlig tanke, som vi över huvud taget inte behöve ödsla tid på.

Herr Åman påpekade för mig, att detta är en stor och omfattande fråga etc. I vår motion skriver vi: »En avveckling av detta privilegiesystem, som ger åt människor på landsbygd och i landsort mera likvärdiga villkor i föreliggande hänseenden i jämförelse med storstädernas befolkning, framstår som ett trängande socialt rättvisekrav.» Vi är fullt medvetna om att detta är en stor och omfattande fråga. Vi påpekar också i motionen att denna omläggning är förenad med betydande kostnader, varför man här måste gå de partiella reformernas väg. Den åsiktsriktning som jag tillhör är emellertid fullt på det klara med målsättningen. Dyrortsgrupperingen är orättvis och bör avskaffas. Denna avveckling skall ske successivt. De löneförbättringar, som här har föreslagits i de lägre ortsgrupperna, betraktas av motionärerna som ett steg för att åstadkomma en utjämning. Men det blir ingen utjämning, om hela tiden en del grupper springer före.

Det är, herr talman, detta som är kärnpunkten i motionärernas resonemang.

Herr ÅMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill påpeka för herr Ferdinand Nilsson, att det står i re-

Ang. statstjänstemännens löner under år 1959, m. m.

servationen: »Utskottet vill understryka angelägenheten av att vid kommande förhandlingar löneförbättringarna fördelas på sådant sätt, att befattningshavarna i de lägre ortsgrupperna successivt uppnår samma löneläge som befattningshavarna i den högsta ortgruppen.» Det betyder, om detta skall stå där nakt, att man skall höja på de lägre dyrorterna utan att man — om jag fattade herr Nilsson rätt — skall ta någon som helst hänsyn till att löneläget på de högre dyrorterna bör fastställas att stå i samklang med lönesättningen på den allmänna arbetsmarknaden.

Jag är tacksam för herr Larssons påpekande, därför att han fäste uppmärksamheten på hur krångligt detta är. Det är riktigt som han säger, att en kvalificerad tjänsteman, som tar en anställning ute på landet, t. ex. vid ett bruk, kräver högre kontantlön än i Stockholm. Vi har också det underliga förhållandet, att man i botten — både herr Holmqvist och jag kan stå för vad vi sade om industriarbetarlönerna — har en spännvidd på 25 procent, medan spännvidden för statstjänstemännen är 12 procent. De differenserna har vi redan, men trots att skillnaden för statstjänstemännen har krympt till 12 procent har ingen motsvarande krympning ägt rum för industriarbetarna. När det gäller högre lönegrader är förhållandena omkastade. Man kan förstå vilka problem vi därför ställs inför. I det ögonblick då vi släpper dyrortssystemet måste vi också släppa den bundna hierarkien. Om man för statstjänstemän i de lägre lönegraderna skulle genomföra en höjning som vore kraftigare på de lägre dyrorterna och samtidigt — med hänsyn till marknadslöneläget — öka distanserna till de högre lönegraderna på dessa orter skulle vi få en rubbning i förhållandet mellan dessa högre tjänstemän på nuvarande respektive lägre och högre dyrorter där de bleve bättre ställda på de lägre dyrorterna.

Detta är ett vittnesbörd om hur trassligt problemet är, och jag är övertygad om att den av civilministern igångsatta utredningen i varje fall kommer att bely-

sa för oss att problemet ingalunda är enkelt.

Det har varit mitt enda ärende här, att klargöra att problemet inte är så enkelt, att man kan lösa det enbart genom ett uttalande om inom vilka ramer förhandlingsmännen har att arbeta. Det är så komplicerat att man inte bör ge några sådana fingervisningar, som praktiskt inte kan följas utan som bara för med sig en massa besvärligheter och icke överskådliga konsekvenser. Det är detta, herr talman, som jag har velat framhålla, ty bortsett från de formella synpunkterna på det ställda yrkandet är yrkandet i och för sig sakligt orimligt, så länge man inte har givit sig i kast med att i detalj ange vad som bör sättas i stället. Det är den frågan man måste kunna svara på innan man avskaffar dyrortssystemet.

Herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! Det är mycket möjligt att jag missuppfattade herr Nilsson, när han i ett tidigare anförande beklagade att enbart stockholmare fick delta i förhandlingarna. Om herr Nilsson i det uttalandet inte inrymde personalrepresentanterna, så blir ju uttalandet i och för sig litet klarare på den punkten.

Herr LARSSON, SIGFRID, (cp):

Herr talman! Som herr Åman vet, kom ortsgrupperingsutredningen till den slutsatsen, att de skillnader i dyrhet, som nu kan mätas, är relativt små i jämförelse med de skillnader som finns beträffande en hel del ting som det är svårt eller rent av omöjligt att sätta ett bestämt pris på. Utredningen kunde ju aldrig tänka sig att lönen skulle vara precis densamma på alla platser, men det är tydligt att enbart skillnaden i levnads-kostnader, om man undantar vissa områden i Norrland, inte utgör någon anledning till att upprätthålla någon skillnad i lön. Det är emellertid många andra ting som kommer till. Därför menade också utredningen, att det får vägas från fall till fall, vad som skall anses vara en lämplig lönesättning. Därmed är vi in-

Ang. statstjänstemännens löner under år 1959, m. m.

ne på marknadslönebegreppet. Men som herr Åman säkert minns ville inte arbetsmarknadens parter följa med i det resonemanget. Jag kan i viss grad förstå herr Åmans inställning, ty ett bifall till reservationen skulle i praktiken komma att innebära att hela detta besvärliga problem överflyttas på arbetsmarknadens parter, som får förhandla om hur hög lönen skall vara på olika orter, medan däremot grunden, basen för lönesättningen, skulle vara densamma.

Jag är övertygad om att utredningen kommer att visa att skillnaderna i levnadskostnader är så obetydliga, att det kanske inte blir tal om att grunda några skillnader i lönesättningen på dem. När man nu vet att det förhåller sig på det sättet är det väl inte så märkvärdigt, att reservanterna skriver att det kanske nu vore på tiden att vid kommande löneförhandlingar beakta detta förhållande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende å det nu föredragna utlåtandet yrkats 1:o) att kammaren skulle, med godkännande av utskottets motivering, bifalla vad utskottet hemställt; 2:o), av herr *Larsson, Thorsten*, att utskottets hemställan skulle bifallas med det tillägg till motiveringen, som föreslagits i den vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o), av herr *Mannerskantz*, att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med den ändring i reservationens förslag beträffande motiveringen, att de två sista meningarna i reservationen utginge och ersattes av en relativsats, varvid den sista meningen i reservationen skulle få följande lydelse: »Utskottet delar motionärernas uppfattning, att dyrortsgrupperingens avveckling är ett trängande socialt rättvisekrav och att denna avveckling bör ske på den partiella utjämningens väg, som närmare bör utformas av arbetsmarknadens parter.»

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan med god-

kännande av utskottets motivering vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Thorsten*, begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Thorsen Larssons* yrkande.

Herr *Mannerskantz* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 111 antager godkännande av utskottets hemställan med det tillägg till motiveringen, som föreslagits i den vid utlåtandet avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av utskottets hemställan med det tillägg till motiveringen, som under överläggningen föreslagits av herr *Mannerskantz*.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Mannerskantz* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 31;

Nej — 32.

Ang. ändring i bagerilagen

Därjämte hade 78 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som med godkännande av statsutskottets motivering i dess utlåtande nr 111 bifaller vad utskottet i utlåtandet hemställt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med det tillägg till motiveringen, som under överläggningen föreslagits av herr *Mannerskantz*.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Mannerskantz* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 109;

Nej — 25.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa tjänster vid kommunikationsverken, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 och 7 §§ förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskommelse med Schweiz rörande

tullmedgivanden, m. m. jämte i ämnet väckt motion.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av väckt motion om en översyn av de administrativa reglerna för riksdagens verk; och

nr 33, i anledning av framställning från fullmäktige i riksbanken beträffande överlåtande av beredskapsanläggning.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. ändring i bagerilagen

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 16 maj 1930 (nr 139) om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 3 april 1959 dagtecknad proposition, nr 131, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga i propositionen infört förslag till lag angående ändring i lagen den 16 maj 1930 (nr 139) om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete.

I propositionen hade föreslagits att den särskilda regleringen av arbetstidens förläggning inom bagerinäringen i fortsättningen icke skulle äga tillämpning på tillverkning av spis- eller knäckebröd, käk eller annat därmed jämförligt bakverk. I fråga om tillverkningen av annat bröd hade föreslagits vissa uppmjukningar i nu gällande regler. Sålunda föresloges angående tidpunkten för arbetets början, förutom en viss utvidgning av möjligheten att utföra förberedelsearbeten före påbörjandet av det

Ang. ändring i bagerilagen

egentliga bageriarbetet, att under natten till söckendag, som närmast föreginge sön- eller helgdag, varje slag av bageri- och konditoriarbete skulle få utföras mellan klockan 5 och 6 på morgonen. Beträffande tiden för arbetets slut innebar förslaget, att arbete, som bedreves med regelbunden skiftindelning, på söckendag skulle få utföras till klockan 23. Slutligen hade förelagits en viss utvidgning av arbetarskyddsstyrelsens dispensrätt.

Enligt den internationella arbetsorganisationens konvention nr 20, vilken ratificerats av Sverige, var det i princip förbjudet att tillverka bröd eller konditorivaror med undantag av torkat bröd under en tidrymd av sju timmar innefattande tiden mellan klockan 23 och klockan 5. Denna konvention var tillämplig på såväl arbetsgivare som arbetstagare.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft vissa i anledning därav väckta motioner, nämligen

de likalydande motionerna I: 468, av fru *Gärde-Widemar m. fl.*, och II: 572, av fröken *Elmén m. fl.*, samt

motionen II: 573, av herr *Nilsson* i Gävle *m. fl.*

I motionerna I: 468 och II: 572 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta dels att avslå propositionen nr 131, dels att Sverige skulle uppsäga konventionen nr 20 beträffande arbetstid för bagerier, dels ock att nuvarande bageriarbetstidslagen skulle upphävas.

I motionen II: 573 hade hemställts, att riksdagen måtte avslå propositionen.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med avslag å motionerna I: 468 och II: 572 samt II: 573, bifalla förevarande proposition, nr 131.

Reservation hade avgivits av herr *Sunne*, fru *Svenson*, herrar *Kajser*, *Källqvist*, *Jacobsson* i Tobo och *Lothigius*, fröken *Höjer* samt herr *Wahrendorff*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort

hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition, nr 131;

B. att riksdagen, i anledning av motionerna I: 468 och II: 572, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t

dels som sin mening giva till känna, att Sverige snarast möjligt borde uppsäga Internationella arbetsorganisationens konvention (nr 20) angående nattarbete i bagerier;

dels anhålla, att Kungl. Maj:t ville snarast möjligt förelägga riksdagen förslag till lag angående upphävande av lagen den 16 maj 1930 (nr 139) om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete;

C. att motionen II: 573 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr *SUNNE* (fp):

Herr talman! Sedan 1919 finns särskilda bestämmelser om förläggningen av arbetstiden inom bageribranschen. De nuvarande bestämmelserna är intagna i en särskild lag från 1930 om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete, den s. k. bagerilagen. Enligt denna lag är nattarbete tillåtet i mindre utsträckning än enligt arbetarskyddslagen, beroende på antagandet, att allmänhetens krav på nybakat bröd till morgonmålet eljest skulle tvinga fram regelbundet nattarbete. Bestämmelserna är tillämpliga inte endast på arbetstagarna utan också på företagarna själva. För tillverkning av spis- och knäckebröd gäller i vissa avseenden andra regler än för annat bageriarbete, som får pågå endast till klockan 20, medan knäckebrödstillverkningen får pågå till klockan 22, om arbetet är indelat i skift, och torkning av bröd kan fortgå till klockan 24.

Enligt det nu framlagda lagförslaget, som bygger på ett av arbetstidsutredningen år 1955 framlagt förslag, skall bagerilagen inte vidare vara tillämplig på tillverkning av spis- eller knäckebröd,

Ang. ändring i bagerilagen

kex eller annat därmed jämförligt bakverk. Förslaget har motiverats med att sådan tillverkning försiggår i sedvanliga industriella former med långt driven mekanisering. Man har övervägt motsvarande ändring för mjukbrödstillverkningen, och den skulle innebära att arbetet finge börja klockan fem i stället för nu klockan sex och att företagarna skulle ställas utanför skyddsbestämmelserna. En sådan ändring har emellertid inte föreslagits. Departementschefen har ansett att ändringen skulle innebära risk för en försämring för en kategori arbetstagare, och i fråga om företagarna har han ansett att de mindre företagen sannolikt skulle gynnas i förhållande till de större. Departementschefen vill emellertid inte i detta sammanhang ta ställning till frågan om konkurrensförhållandena inom bagerinäringen.

Arbetstidsutredningens förslag var under remissbehandlingen föremål för mycket delade meningar särskilt när det gällde mjukbrödstillverkningen, konventionen och företagens ställning. Jag skall tillåta mig att citera några av dessa remissvar.

Kommerskollegium yttrar: »Vad beträffar arbetsgivaren jämte familj bör det vara deras obestridliga rätt att likasom inom andra näringsgrenar själva avgöra i vilken omfattning arbete för det egna företaget skall utföras. Vidare synes de konkurrenssynpunkter som tidigare medverkade till att arbetsgivarna inordnades under lagen icke stå i samklang med nutida uppfattning på detta område. Numera inriktade statsmakterna sina strävanden på att söka irämja den fria konkurrensen, och näringslivets utövare biträda dessa strävanden.»

Handelskammaren i Gävle säger: »Det är för bagerilagen unikt, att dess bestämmelser icke allenast avse arbetstagar. Genom lagen hindras även arbetsgivarna att före ett visst klockslag arbeta inom det egna företaget. Utredningen anför såsom skäl för ett bibehållande av lagen på denna punkt dels skyddssynpunkter och dels den omständigheten, att Sverige ratificerat en internationell konvention, vilken äger till-

ämpning på såväl arbetstagare som arbetsgivare, som deltaga i tillverkningen.

Vad det första av dessa argument beträffar, förefaller det handelskammaren minst sagt egendomligt, att en företagare inom bageribranschen icke skall ha rättighet att i likhet med andra företagare efter eget val och bedömande disponera sin tid till eget och företagets gagn. Skulle liknande inskränkningar införas över lag, borde i en uppkonstruerad skyddsavsikt exempelvis en konsulterande ingenjör icke få överskrida en viss tidsram för sina prestationer eller en handlande få möjlighet att efter stängningsdags sköta sin bokföring, lagerinventering etc.

I fråga om den andra invändningen, nämligen Sveriges den 1 december 1939 gjorda ratifikation av den i Genève den 8 juni 1925 träffade konventionen angående nattarbete i bageri kan konstateras, att jämte Sverige endast ett förhållandevis litet antal stater anslutit sig till densamma. Dessa äro med undantag av Spanien andrarangsmakter, nämligen Bulgarien, Chile, Columbia, Cuba, Finland, Irland, Luxemburg, Nicaragua, Israel och Uruguay. — — — Handelskammaren finner därför de av utredningen anförda betänkligheterna beträffande konventionsuppsägning på denna punkt knappast böra tillmätas avgörande betydelse.

En väsentlig invändning mot ett bibehållande av en särskild bagerilag finner handelskammaren också däri, att densamma bl. a. tillkommit i konkurrensbegränsande syfte. — — — Enligt handelskammarens mening måste en på dylik grund byggd lagstiftning stå i uppenbar strid mot de intentioner, som utmynnat i 1946 års lag om övervakning av konkurrensbegränsning inom näringslivet.»

Jag har velat anföra dessa yttranden såsom prov på de remissvar som avgivits. Det finns naturligtvis också en del svar som går i annan riktning.

En del av de uppfattningar, som kommit till synes under remissbehandlingen, har också tagit sig uttryck i de väckta motionerna. Sålunda yrkas i motion nr

Ang. ändring i bagerilagen

468 i denna kammare och 572 i andra kammaren att den nuvarande bageriarbetstidslagen i sin helhet måtte avskaffas. Härvid åberopas dels att arbetet i mjukbrödsbagerierna inte i och för sig är vanskligare än annat arbete, dels att det förhållandet, att bageriarbetstidslagen är tillämplig även på företagarna, innebär ett djupt ingrepp i näringsfriheten. Motionärerna framhåller också att bestämmelserna i lagen är sådana att lagen försvårar de små bageriernas existens. Dessa synpunkter kommer även till uttryck i den vid utlåntandet fogade reservationen.

Nu förhåller det sig så, som jag nyss nämnde, att Sverige har ratificerat konventionen angående nattarbete i bagerier. Den konventionen är tillämplig på både arbetstagen och företagen. Godtagets reservanternas ståndpunkt, vilket jag hoppas, måste Sverige säga upp sin ratifikation av konventionen. Konventionen upphör emellertid att gälla först ett år efter uppsägningen, och därför fordras det att den särskilda regleringen av bageriarbetstidslagen är i kraft ännu något år. Reservanterna vill med hänsyn härtill inte motsätta sig att det framlagda lagförslaget antages av riksdagen. Samtidigt bör emellertid riksdagen enligt reservanternas mening ge till känna, att konventionen bör uppsägas, och anhålla att Kungl. Maj:t snarast möjligt efter uppsägningstidens utgång förelägger riksdagen förslag om upphävande av bagerilagen.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid utlåntandet fogade reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Kajser* (h) och *Källqvist* (fp).

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr SVENSSON, AXEL, (s):

Herr talman! Jag tror att reservanterna i denna del tar saken mera högtidligt än vad som är nödvändigt. Den reform som här föreslås är ju så obetydlig,

att den inte bör föranleda en sådan uppmärksamhet som den fått från reservanternas sida. Jag vill bara i all korthet erinra om att när bagerilagen en gång kom till, skedde det under mer högljudda former än vad vi kan konstatera vid uppmjukningen i dag. Det var ett mycket viktigt krav från bageriarbetarna den gången att få nattarbetet avskaffat. Vi som följt den här frågan på det fackliga avsnittet, förstår ju också varför bageriarbetarna den gången krävde nattarbetets avskaffande, att de ville ha en särskild lag som reglerade arbetstiden vid bagerierna. Både hygieniska skäl och andra talade för att det blev en ändring till det bättre. Nu har denna lag tillämpats under många år. Vi har kunat konstatera hur det sanerats på området och, såvitt jag vet, har det inte hörts några allvarligare klagolåtar under de gångna årtionden sedan lagens tillkomst.

Vad som nu sker är ingenting annat än att man i enlighet med arbetstidsutredningens förslag försökt att uppmjuka den nuvarande lagen så att den korresponderar med vad arbetstidsutredningen hade tänkt sig, och jag erinrar vidare om att man ju redan i samband med avtalsförhandlingarna har inrättat sig efter de förändringar som här föreslås, d. v. s. man har avtalsmässigt tagit hänsyn till de föreslagna ändringarna. Det finns väl därför ingen anledning att följa reservanterna i denna del. De föreslår ju inte att upphäva lagen i dag, utan de föreslår att det senare skall komma fram ett förslag till upphävande av konventionen och av lagen. Vi kan väl förvänta att arbetstidsutredningens förslag några år längre fram, när 45-timmarsveckan är genomförd och har smält in i arbetslivet, kommer att närmare penetreras och de olika arbetsområden som där är berörda att på ett eller annat sätt särbehandlas, så att man så småningom får en arbetstidslag som omfattar hela arbetslivet i ett sammanhang.

Det är med denna syn på tingen som utskottet inte har velat vara med om andra förändringar än vad som framgår av propositionen, och jag ber, herr

Ang. ändring i bagerilagen

talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Det är alldeles riktigt som herr Svensson sade, att då bagerilagen tillkom tillgodosåg den ett viktigt krav från bageriarbetarna. Då fanns det nämligen inte något generellt nattarbetsförbud, och arbetarskyddslagen fanns inte i sitt nuvarande skick. Sedan dess har det sanerats mycket på området, och nu har det gått därhän att vi motionärer inte anser att det längre finns något behov av lagen. Den uppmjukning som nu föreslås i propositionen är givetvis av godo, och den hälsar vi i och för sig med glädje, men steget skulle kunna tagas fullt ut, och man skulle kunna avskaffa hela lagen. Den omständigheten att den uppmjukning på det sätt som nu föreslås visar hur litet behov det finns av lagen i fortsättning. Den sektor som blir över blir så liten så den skulle kunna täckas av det generella nattarbetsförbudet.

Det kan ju inte gärna ur arbetarskyddssynpunkt vara farligare att baka mjukt bröd än att baka hårt bröd, och det kan ju inte heller gärna vara farligare att baka bröd med jäst än utan jäst. Det är sådana skillnader som nu införs i lagen. Den uppmjukning som görs är bl. a. att man skall få baka hårt bröd senare på kvällen än mjukt bröd. Vidare skall man få fortsätta med att baka bröd utan jäst på söndagarna — den bestämmelsen finns redan nu i lagen — däremot inte bröd med jäst.

Både bakning av mjukt bröd och bakning av hårt bröd sker nu i en mera industrialiserad form än tidigare och det tillämpas helt andra arbetsmetoder nu än då bagerilagen tillkom. Hela brödtillverkningen är rationaliserad, och i all synnerhet i de större bagerierna använder man så många tekniska hjälpmedel, att det knappast blir fråga om att det behövs något skydd för den mänskliga arbetskraften utöver vad som finns i den allmänna arbetarskyddslagen.

Departementschefen säger att ett upphävande av lagens tillämpning beträffan-

de företagarna sannolikt skulle komma att gynna de minsta företagen i förhållande till de större. Enligt min uppfattning förhåller det sig tvärtom. Det är nog så att de mindre företagarna kämpar ganska hårt för sin existens för att kunna klara sig gentemot de större företagen, som har råd till alla de maskinella investeringar som behövs för övergång till mekaniserad drift. Detta påpekas också av socialstyrelsen, som i sitt remissyttrande säger att de konkurrenssynpunkter, som tidigare medverkade till att arbetsgivarna inordnades under lagen, numera måste anses ha förlorat i bärkraft. Vad som återstår är alltså skyddssynpunkterna. Det förefaller onekligen en smula omtänksamt i överkant att försöka skydda företagarna från att på detta sätt arbeta på natten i sin egen rörelse. Det är ju dessutom helt unikt i svensk rätt, och det innebär ett mycket djupt intrång i näringsfriheten. Ingenting hindrar en cykel- eller bilreparatör att arbeta på sin egen verkstad, hur sent på natten eller hur tidigt han vill på morgonen. Varför skulle då inte detsamma gälla även för en bagare?

Det är här ofta fråga om företag på mindre orter, små företag, kanske ett hembageri som har sin säsong under en relativt kort del av året. Det kan gälla en turistort, där turistinvasionen är begränsad till en kort tid, och då inställer sig företagaren och hans familj på att klara den ökade efterfrågan som uppkommer. I detta syfte behöver man ta i anspråk även den tid på dygnet, som inte skulle vara tillåten enligt bagerilagen. Denna är ju dessutom så formulerad, att den enligt sin ordalydelse hindrar till och med en husmor från att baka i sitt eget hem efter kl. 8 på kvällen med biträde av extra arbetskraft. Hon får bara baka, om hon använder medlemmar av sitt eget hushåll. Jag tror att folk i allmänhet — kanske som väl är — inte har en aning om hur denna lag verkligen är konstruerad, ty helt säkert sker en mängd överträdelser emot den, vilka aldrig kommer till allmänhetens eller åklagarens kännedom. Skall vi verkligen konservera en lag som har så liten förankring i det allmänna

Ang. ändring i bagerilagen

rättsmedvetandet och som vållat så många tolkningssvårigheter? Det finns så många undantag från den, och det har varit så mycket diskussion om hur den skall tolkas, och vanligtvis dras lagen bara fram vid de tillfällen då något missförhållande eller någon osämja uppstår mellan arbetsgivare och arbetstagarer. Annars kommer man överens om att man skall baka på de tider som behövs för verksamheten.

Jag tycker, att det ur arbetarsynpunkt borde vara alldeles tillräckligt med den allmänna lagen, och det har även flertalet av de hörda remissinstanserna ansett. Bland annat har kooperationens förhandlingsorganisation uttalat sig för att bagerinäringsen i dess helhet borde inordnas under den allmänna arbetstidslagen. Ingen av oss vill väl ha mera nattarbete än nödvändigt. Det finns också sedan 1958 möjlighet att genom kollektivavtal göra lagen dispositiv, och därvidlag kan ju arbetstagarnas organisationer helt bestämma, om man skall arbeta t. ex. den extra timmen mellan kl. 5 och 6 på morgonen eller inte.

Den omständigheten, att Sverige har ratificerat 1940 års konvention har knappast någon betydelse för förhållandena, ty dessa har ändrats avsevärt sedan konventionens tillkomst. Bland annat som jag nyss påpekat har vi fått ett generellt nattarbetsförbud, vilket vi inte hade vid konventionens tillkomst, och dessutom har hela verksamheten inom bagerinäringsen rationaliserats på ett helt annat sätt än man då kunde föreställa sig.

Jag tycker, att utskottets motivering är ganska svag. Samtidigt som man avfärdar våra motioner behandlas en motion från kommunisthåll, där avslag på propositionen föreslås. Utskottet säger, att det bedömer propositionsförslaget såsom en i nuvarande läge lämplig avvägning mellan de vitt skilda ståndpunkter som framkommit i detta lagstiftningsärendet. Det är i och för sig en ganska egendomlig motivering att man bedömer de ståndpunkter, som framkommit i kommunistmotionen och i våra motioner som »vitt skilda ståndpunkter» för att sedan säga, att propositionen är en lämplig

kompromiss mellan dessa båda ståndpunkter. Detta kan knappast vara en tillfredsställande motivering för att tillstyrka en proposition.

Som herr Sunne redan påpekat, tar det ett år att säga upp konventionen. Vi hoppas att den kommer att sägas upp, och att Kungl. Maj:t sedan återkommer till riksdagen med ett förslag om bagerilagens upphävande, samt att man tills vidare tar de uppmjukningar som föreslagits i propositionen. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Sunne begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 32, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Sunne begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 58.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om viss höjning av folkpensionsavgiften

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 36, i anledning av väckta motioner om viss höjning av folkpensionsavgiften.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 321 i första kammaren av herr *Aastrup m. fl.* samt nr 393 i andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen för sin del måtte besluta sådan ändring av folkpensioneringslagen, att folkpensionsavgiften höjdes från 4 till 4,5 procent av den till statlig inkomstskatt taxerade inkomsten upp till 15 000 kronor att gälla fr. o. m. den 1 januari 1960.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 321 och II: 393 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet hade reservation anförts av herrar *Sunne*, *Mannerskantz*, *Edström* och *Jacobsson* i Tobo, fröken *Wetterström* samt fru *Sandström*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 321 och II: 393 måtte för sin del antaga i reservationen infört förslag till lag angående ändrad lydelse av 19 § 2 mom. lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering.

Herr **SUNNE** (fp):

Herr talman! Det har förutsatts ända sedan folkpensioneringslagens tillkomst att varje svensk medborgare mellan 18 och 66 år som regel skall erlagga pen-

Om viss höjning av folkpensionsavgiften sionsavgift. Denna var enligt folkpensioneringslagen 1946 fastställd till 1 procent av det enligt förordningen om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt taxerade beloppet och om vederbörande var gift 1/2 procent av makarnas sammanlagda taxerade belopp. Lägsta avgiften var 6 kronor och den högsta 100 kronor. 1953 höjdes avgiften till 1,8 procent av den till statlig inkomstskatt taxerade inkomsten, dock högst för ensamstående 180 kronor och för makar 360 kronor. Ytterligare höjning beslöts 1956, då procentsatsen bestämdes till 2,5 och maximivgiften till respektive 250 och 500 kronor. Från och med innevarande år är procentsatsen höjd till 4 och maximivgiften för ensamstående till 600 samt för makar till sammanlagt samma belopp, 600 kronor.

Samtidigt med dessa höjningar har också pensionsförmånerna ökats. Ålderspensionerna utgår nu för ensamstående till 2 450 kronor och för två pensionsberättigade makar till sammanlagt 3 920 kronor. Beslutet om dessa belopp grundar sig på allmänna pensionsberedningens förslag, enligt vilket ålderspensionen skulle höjas så att den 1968 skulle utgöra 3 600 kronor för ensamstående och 5 400 kronor för äkta makar tillsammans. Beredningens förslag innebar att höjningen av folkpensionerna skulle ske successivt med början 1958 och med en särskilt stor ökning 1960. De föreslagna etapphöjningarna utgjorde för ensamstående pensionär enligt beredningens förslag 150 kronor 1958, 700 kronor 1960 och 150 kronor under vart och ett av åren 1962, 1964, 1966 och 1968.

I proposition till förra årets A-riksdag föreslog departementschefen, att den föreslagna tilläggs pensioneringen borde utformas med den utgångspunkten, att folkpensionerna höjdes så, att de 1968 komme att uppgå till de av beredningen föreslagna beloppen. Särskilda utskottet ansåg det emellertid inte lämpligt, att riksdagen skulle binda sig för den takt, i vilken höjningen av folkpensionerna skulle ske efter 1958. Denna höjnings storlek skulle bestämmas med hänsyn till den statsfinansiella och den samhällsekonomiska situationen. Man uttalade sig för

Om viss höjning av folkpensionsavgiften

att den kraftiga höjningen 1960 borde undvikas.

När det gäller pensionsavgifternas storlek har maximibeloppet avvägs så, att avgiften i princip ger en försäkringsmässig täckning för folkpensionen åt dem, som erlägger maximibeloppet under största delen av den avgiftspliktiga tiden. I verkligheten betalar väl knappt någon person högsta pensionsavgiften under största delen av den avgiftspliktiga tiden. Detta förhållande skulle kunna berättiga till en höjning av pensionsavgiften, utan att man försäkringsmässigt sett begick någon orättvisa mot den blivande folkpensionären. I motion nr 321 i denna kammare och nr 393 i andra kammaren framhålles också, att förra årets riksdagsbeslut när det gällde den stora pensionsreformen förutsatte, att avgiftsfinansiering i ökad utsträckning skulle användas. Folkpensionsavgiften på 4 procent av den till statlig inkomstskatt taxerade inkomsten upp till 15 000 kronor förutsatte man skulle bli höjd till 5 procent den 1 januari 1961 och därefter, om statsfinanserna så krävde, till 6 procent.

Den statsfinansiella situationen har emellertid medfört, att motionärerna föreslår att folkpensionsavgiften fr. o. m. den 1 januari 1960 skulle utgå med 4 1/2 procent av den taxerade inkomsten upp till 15 000 kronor och i övrigt enligt samma grunder, som nu är gällande. Behovet av skattemedel för folkpensioneringens pensionering skulle därmed minska med netto 100 miljoner kronor för helt budgetår och för nästa budgetår med 33 miljoner kronor. Motionärerna anser att en sådan höjning av avgifterna ligger helt i linje med riksdagens ställningstagande till förmån för att finansieringen av folkpensionerna borde underlättas genom en höjning av avgiftsprocenten. De har också den uppfattningen, att en mycket utbredd opinion skall ha förståelse för att det i det prekära statsfinansiella läget är bättre att öka den försäkringsmässiga avgiftsfinansieringen än att nu höja den indirekta beskattningen. Utskottsmajoriteten har emellertid inte velat fästa något avseende vid de statsfinansiella

svårigheterna utan skjutit frågan på framtiden och avstyrkt motionerna.

Reservanterna har framhållit allvaret i den statsfinansiella situationen, som enligt kompletteringspropositionen ytterligare skärpts sedan januari, vilket gör det befogat att ompröva avgiftens storlek redan nu. Den av motionärerna föreslagna höjningen är enligt reservanterna, till vilka jag anslutit mig, väl avvägd, varför vi föreslagit att folkpensionsavgiften skall utgå med 4 1/2 procent fr. o. m. den 1 januari 1960.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen, vilket förutsätter ändrad lydelse av 19 § 2 mom. lagen den 29 juni 1946 om folkpensionering.

Herr SVENSSON, AXEL, (s):

Herr talman! Reservanternas talesman har ju här ingående refererat vad som har förevarit i föreliggande fråga om avgifterna till folkpensioneringen. Jag behöver inte upprepa dessa detaljer. Men vi har ju också av den redogörelsen fått besked om vad som kommer att hända under de kommande åren i fråga om avgiftsberäkningarna. Detta år ökas ju den enskildes avgifter till folkpensioneringen med 1,5 procent. Det är ju ett belopp, som många anser att den enskilde har möjlighet att bära. Man har ju t. o. m. ansett, att beloppet är så litet, att man mycket väl kan öka det med en halv procent till.

Den höjning, som man här har föreslagit, är emellertid inte en isolerad företeelse i den enskildes budget, utan vi har här i riksdagen i en rad fall gjort sådana förändringar, att utgifterna för den enskilde har blivit större beträffande en hel del ting än vad de tidigare har varit. Jag vill bara erinra om ändrade regler beträffande våra bostäder, angående amortering av bostadslån och i fråga om räntorna. Det finns en hel del sådana ting, som medverkat till att livsföringen för den enskilde har blivit dyrare än vad den har varit förut. Dessa 75 kronor är kanske inte något högt belopp, om man bara ser det som 75 kronor, men om

man lägger till de andra stegrade utgifterna, som den enskilde tagit på sig, kan beloppet bli betungande nog.

Nu anser ju utskottets majoritet, att eftersom riksdagen under föregående år i samband med de nya folkpensionsbeloppen beslöt även avgifterna principiellt, bör avsikten därmed vara en ökning med en procent år 1961 och ytterligare en procent något längre fram, och vi har ju därmed också klart, hur avgiftsbetalningen kommer att erläggas på skattsedeln av den enskilda under de närmaste åren. Det finns därför ingen anledning att öka avgiften under innevarande år, utan vi anser att vi bör se tiden an och följa den skala som pensionsberedningen har angivit i denna fråga.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SUNNE (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är ju så, att när det här talas om utgifter — vi hade en sådan debatt härom dagen i fråga om barnbidragen — får vi ständigt höra frågan: Varifrån skall pengarna tas? I detta fall kan man, som jag sade, konstatera, att det knappast finns någon blivande folkpensionär som försäkringsmässigt betalar in en summa som svarar mot det belopp han sedan får ut. I det budgetläge som vi nu har anser jag därför att det är befogat att ta ut ett högre avgiftsbelopp. Det är nog så, som herr Axel Svensson säger, nämligen att livsföringen för den enskilda har blivit dyrare. Men med tanke på de förmåner, som folkpensionen ger, är det berättigat ta ut högre avgift. Om man tog ett litet trappsteg denna gång och alltså höjde avgiften med en halv procent, skulle verkan av den höjning till 5 procent, som skall ske nästa gång, knappast bli så kännbar. Det är uteslutande det beträngda budgetläget och svårigheterna när det gäller finansieringen som har föranlett oss att framlägga detta förslag.

Herr AASTRUP (fp):

Herr talman! Det är fullständigt riktigt, som herr Axel Svensson säger, att

Om viss höjning av folkpensionsavgiften man i den allmänna pensionsberedningen beslöt en viss trappa uppåt såväl när det gällde förmånerna som när det gällde avgifterna. Man föreslog att förmånerna skulle ökas vartannat år och att avgifterna skulle ökas vartannat år. Men då denna avgiftsskala avvägdes i den allmänna pensionsberedningen, hade beredningen inte tillgång till de kunskaper om det statsfinansiella läget som nu föreligger. Detta gör att det kanske finns skäl i att göra en omprövning av den takt, i vilken avgifterna skall höjas.

Jag vill framhålla — liksom herr Sunne redan gjort — att någon nämnvärd förskjutning mellan skatte- och avgiftsfinansiering inte kommer att uppstå. Men det är en helt annan synpunkt, som jag skulle vilja lägga på denna fråga. Man får nämligen se vårt förslag om en stegring av folkpensionsavgiften såsom en integrerande del i den alternativa budget, som vi har framlagt inom folkpartiet — ett försök att genom förstärkning av budgeten på olika sätt, besparingar och avgiftshöjningar, undvika någonting som vi tycker är ett värre ont, nämligen en allmän omsättningsskatt på 3 procent, som finansministern tänkt sig. Då herr Svensson talar om det bekymmer, som en sådan här avgiftshöjning kan innebära för den enskilde med avseende på hans levnadsomkostnader, vill jag erinra om att denna avgiftshöjning måste betecknas som ett mindre ont för den enskilde än en treprocentig omsättningsskatt.

Herr SVENSSON, AXEL, (s):

Herr talman! När vi beslöt om de nya folkpensionerna, skedde det under klang och jubelfanfarer. Då slog vi oss för bröstet och tyckte att vi hade gjort en bra sak, och det har vi också gjort. Men den gången glömde man bort att ange, varifrån man skulle ta avgifterna för att betala utgifterna. Nu skyller reservanterna på det statsfinansiella läget, men jag anser inte att detta har något samband med denna fråga, ty folkpensionen och vad därmed sammanhänger är ju den arbetande generationens — jag vill

Ang. bestämmelserna om maximihastighet för bil med tillkopplad släpvagn

inte säga gåva till de gamla, utan uppskattning för vad de gamla har gjort. Den har tagit ställning till hur vi skall betala avgiften i detta sammanhang. Därför finns det ingen anledning att i dag, innan den första stegringen har trätt i kraft ordentligt, rubba den procentsats som verkar för innevarande år. Stegringen utgör dock 1,5 procent, och vi får väl invänta denna stegrings verkan för den enskilde, innan vi ånyo förändrar procentsatsen för folkpensionsavgiften. Det är så vi ser det. Jag tycker inte att vi skall ha mera bråttom i denna fråga än att vi kan invänta ett realiserande av vad vi tidigare har varit överens om.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sunne* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sunne* begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 95;

Nej — 43.

Ang. bestämmelserna om maximihastighet för bil med tillkopplad släpvagn

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 37, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648), dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 3 april 1959 dagtecknad proposition, nr 136, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t anhållit om riksdagens yttrande över i propositionen infört förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648).

Kungl. Maj:ts förslag berörde dels maximihastigheten för vissa fordon, dels möjligheten att använda vissa påbudsmärken utan samband med lokal trafikföreskrift, dels ock vissa frågor om utfärdande och återkallelse av körkort. Förslaget till ändring av bestämmelserna rörande maximihastighet innebar höjning i speciella fall av hastighetsgränsen för bil med en tillkopplad släpvagn.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat två i anledning därav väckta likalydande motioner, nämligen nr 469 i första kammaren av herrar *Lundström* och *Edström* samt nr 574 i andra kammaren av herr *Carlsson* i Huskvarna m. fl.

I motionerna hade hemställts, att kammaren vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 136 med avslag i vad avsåge förslaget om ändring av 56 §, 1 mom. andra stycket i vägtrafikförordningen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en allmän översyn av bestämmelserna om hastighetsbegränsning m. m. för fordon med tillkopplade släp.

Ang. bestämmelserna om maximihastighet för bil med tillkopplad släpvagn

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

A. att riksdagen i anledning av det vid förevarande proposition, nr 136, fogade förslaget till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648) måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört;

B. att motionerna I: 469 och II: 574 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Mannerskantz* och *Edström* samt fröken *Höjer*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan,

A. att riksdagen i anledning av det vid förevarande proposition, nr 136, fogade förslaget till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648) måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad reservanterna anfört;

B. att riksdagen i anledning av motionerna I: 469 och II: 574 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om översyn av bestämmelserna om hastighetsbegränsning m. m. för fordon med tillkopplade släp;

C. att motionerna I: 469 och II: 574, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet hemställt under B, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag vill bara i all korthet yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen. Dess motivering är att det är av stor betydelse för att hålla transportkostnaderna nere att hastigheten inte begränsas mer än vad som är nödvändigt med hänsyn till trafiksäkerhet och vägarnas belastning. Trafiksäkerhetsskäl talar inte odelat för att personbilar med släpvagn, som det här är fråga om, skall föras med så låg hastighet som här är föreslaget. På livligt

trafikerade vägar kan ett fordon som håller en hastighet av 40 kilometer i timmen otvivelaktigt stundom utgöra en större trafikfara än ett fordon, som har en större hastighet, t. ex. ungefär 60 kilometer i timmen. Med lägre hastighet tilltar nämligen antalet omkörningar, och dessa utgör erfarenhetsmässigt mycket stora faromoment. Våra nuvarande bestämmelser i detta avseende tillkom år 1951, och sedan dess har bilarnas tekniska standard högst avsevärt förbättrats, framför allt så till vida att de fått helt annan bromsförmåga. Man kan därför säga att de gällande bestämmelserna är otidsenliga, i all synnerhet om man ser att utanför landets gränser är hastighetsbestämmelserna helt annorlunda. Man tillåter där i många fall en betydligt högre hastighet för fordon med släpvagn. Enligt reservanternas mening är alltså en översyn av dessa gamla bestämmelser på allt sätt motiverad med hänsyn till framför allt trafiksäkerhetens krav. Det är den motiveringen som står bakom reservationen, som jag än en gång ber att få yrka bifall till.

Herr SVENSSON, AXEL, (s):

Herr talman! Detta är egentligen en mycket liten fråga. Varje gång man diskuterar en begränsning av hastigheten blir det en omdömesfråga. Somliga tycker att det skall vara 40 kilometer i timmen, andra 50, andra 60. Emellertid har hastighetsbegränsningarna tillkommit dels för att våra vägar varit av så olika beskaffenhet, dels därför att vi haft så många olyckor ute på våra vägar. Sålunda kan herr Edström ha lika rätt när han yrkar på en höjning av körhastigheten, som propositionen med sin siffermässiga uppställning. Det är inte mycket att tvista om, utan utvecklingen får visa vilket som är det rätta.

Det enda riktiga är naturligtvis att vi har fri hastighet för både person- och lastbilar över hela linjen. Utvecklingen leder dit, men eftersom förutsättningarna ännu saknas, bl. a. som jag sagt på grund av vägarnas beskaffenhet, får vi invänta den tidpunkten när allting är

Ang. åtgärder för ökad användning av flis såsom bränsle

tillfredsställande rustat — både vägar-
na och vi själva som kör. Till dess får
vi ha en begränsning där en sådan är
nödvändig.

Jag ber att få yrka bifall till utskot-
tets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad,
varefter i enlighet med de yrkanden, som
därunder framkommit, gjordes propo-
sitioner, först på bifall till vad ut-
skottet i det nu föredragna utlåtandet
hemställt samt vidare på antagande av
det förslag, som innefattades i den vid
utlåtandet avgivna reservationen; och
förklarades den förra propositionen, vil-
ken förnyades, vara med övervägande ja
besvarad.

Vid förnyad föredragning av andra
lagutskottets memorial nr 38, föranlett
av kamrarnas skiljaktiga beslut vid be-
handlingen av andra lagutskottets utlå-
tande i anledning av väckta motioner
om visst tillägg till 7 § sjukförsäkrings-
lagen, bifölls vad utskottet i detta me-
morial hemställt.

Ang. åtgärder för ökad användning av flis såsom bränsle

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets
utlåtande nr 28, i anledning av väckta
motioner angående åtgärder för ökad an-
vändning av flis såsom bränsle.

Till jordbruksutskottet hade hänvisats
följande av utskottet till behandling i ett
sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 67, av
herr *Sveningsson m. fl.*, och II: 94, av
herr *Hedin m. fl.*,

2) motionen I: 369, av herrar *Mattsson*
och *Jonasson*,

3) de likalydande motionerna I: 370,
av herr *Svedberg, Erik, m. fl.*, och II:
444, av herr *Asp m. fl.*, samt

4) motionen II: 445, av herrar *Brandt*
i *Sätla* och *Elmwall*.

I motionerna I: 67 och II: 94 hade yr-
kats, att riksdagen skulle hos Kungl.
Maj:t hemställa, dels att statliga och kom-
munala inrättningar måtte rekommende-
ras att, där så lämpligen kunde ske,
övergå till fliseldning, dels att de som
på nuvarande grunder hade möjlighet
anlita jordbrukets maskinlånepfond jäm-
väl ur denna fond måtte erhålla lån för
anskaffande av flishuggningsmaskiner,
dels att industrigarantilånepfonden måtte
tagas i anspråk för nödvändiga investe-
ringar vid övergång till fliseldning av
dem som i övrigt finge anlita denna fond,
dels att kostnader för investeringar vid
övergång till fliseldning måtte räknas
som avdragsgilla vid inkomsttaxering.

I motionen I: 369 hade hemställts, att
riksdagen måtte besluta dels att i prin-
cip uttala sig för åtgärder till främjan-
de av ökad användning av flisbränsle,
dels att till om- och nybyggnad av eld-
städer för fliseldning statsbidrag skulle
utgå med 25 procent av kostnaderna,
dels att statliga kreditgarantier skulle
lämnas för lån till sagda ändamål intill
ett belopp av 2 000 000 kronor för bud-
getåret 1958/59 och intill ett belopp av
5 000 000 kronor för budgetåret 1959/60,
att uppföras under nionde huvudtiteln.

Utskottet hade i det nu föreliggande
utlåtandet på anförda skäl hemställt,

1) att riksdagen måtte, i anledning av
motionerna I: 67 och II: 94, I: 369, I:
370 och II: 444 ävensom II: 445, i skri-
velse till Kungl. Maj:t som sin mening
giva till känna vad utskottet i utlåtandet
anfört,

dels angående undersökning vid statli-
ga och statsunderstödda myndigheter och
andra organ rörande möjligheterna att,
där tekniska och ekonomiska förutsätt-
ningar föreläge, införa fliseldning i av
dem disponerade byggnader samt beträf-
fande föranstaltande om eldning med
dylikt bränsle, därest undersökningarna
så skulle motivera,

dels angående fortsatt forsknings- och
försöksverksamhet rörande de tekniska,
ekonomiska och organisatoriska pro-

Ang. åtgärder för ökad användning av flis såsom bränsle

blem, som hade samband med ett ökat utnyttjande av flis såsom bränsle;

2) att motionerna I:67 och II:94, I:369 samt II:445 i övrigt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! När som i detta fall utskottets utlåtande nr 28 är enhälligt är det kanske inte så vanligt att ta kammarens tid i anspråk. Den motion nr 67 i denna kammare, som jag och några andra har lämnat, har också i långa stycken blivit bifallen. Jag har därför, herr talman, inte för avsikt att ställa något yrkande och har ur den synpunkten inte tänkt att ta ledamöternas tid i anspråk.

Ingen kan säga annat än att jordbruksutskottet med intresse har behandlat de motioner som är redovisade i detta utlåtande och som alla avser att klenvirke och avfall från skogen i allt större omfattning skall komma till en rationell användning i form av flisbränsle.

Motionerna har varit remitterade till en lång rad av organisationer och institutioner på det skogliga området, och i de remissvar som här har redovisats finns många värdefulla synpunkter. Frågan om flisbränsle och fliselddning har också tilldragit sig stort intresse under den gångna vintern. Det har talats och skrivits mycket om fliselddningen på senare tid.

Det råder, kan man säga, mycket god enighet i remissyttrandena om att fliselddningen har sin stora uppgift att fylla ur beredskapssynpunkt. Om den saken råder inga delade meningar. Alla är alltså medvetna om i hur stor utsträckning bränsleförsörjningen under krigsåren fick klaras med bränsle från skogen.

Eftersom det är en mera omständlig procedur att i en värmeanläggning ställa om till fliselddning än till vedeldning av det vanliga slaget, kan man nog säga att om beredskapsvärdet i vedflisen skall kunna tillvaratagas måste vedflisen komma till en betydande användning

även under normala förhållanden. Man måste vara medveten om att en sådan verksamhet icke kan hastigt igångsättas, utan all planering måste ske på längre sikt. Ett värde av betydelse måste ligga i det förhållandet att eldningsarbetet med flis kan automatiseras på ett helt annat sätt än med annat vedbränsle.

Nu tror jag inte att beredskapssynpunkterna i de många motioner, som här föreligger, har varit det väsentliga, utan det stora intresset hos motionärerna och hos landets många skogsägare är att kunna tillvarataga de utan tvakan här i landet stora arealer med ungskog, som nu inte blir gallrade och skötta såsom de borde skötas, därför att det inte finns möjlighet att få avsättning för gallringsvirket, inte ens så att det täcker arbetskostnaderna. Man har då efter de försök som utförts och med de resultat som uppnåtts fått vissa förhoppningar om att fliselddning under normala förhållanden skall komma till en sådan användning att den skall kunna bidra även till en bättre skogsvård. Remissinstanserna har också givit uttryck för den uppfattningen att det ur skogsvårdssynpunkt är angeläget att det finns avsättning för klenvirket.

Jag delar också den uppfattningen att flistillverkningen och fliselddningen inte bör vara alltför konjunkturbetonade, inte bör bli särskilt aktuella i en arbetslöshetstid och vid vikande konjunkturer för skogens produkter. Kan man inte genom försöksverksamhet och forskning komma fram till sådana resultat att fliselddningen vilar på en mer stabil grund än ett krisläge, har den inte framtiden för sig.

Skall fliselddningen bli av det värde som säkerligen samtliga motionärer hoppas på, måste man komma fram till sådana metoder att den blir gångbar även under så normala tider som möjligt. Jag delar utskottets mening att några konstlade medel här icke skall komma till användning.

I vår motion nr 67 i denna kammare har vi icke föreslagit några för statskassan dyrbara subventioner, då det ekonomiska läget inte inbjuder till så-

Ang. åtgärder för ökad användning av flis såsom bränsle

dana förslag. Jag har personligen den uppfattningen att det kanske inte vore lyckligt om staten i en arbetslöshetskris började med subventioner av detta slag. När arbetslösheten är över och subventionerna dras in, blir det i så fall ett stort bakslag, och då kanske en tillverkning och förbrukning av denna vara inte längre blir aktuell.

Vad staten bör stödja är enligt min mening den försöksverksamhet som alljämt pågår, varjämte man bör stödja en fortsatt teknisk forskning. Här i riksdagen brukar ofta talas om forskningens stora betydelse. Här har vi ett område där kanske teknik och forskning kan lämna stora och värdefulla resultat. I den mån det inte för respektive företag medför några långt gående ekonomiska konsekvenser bör allmänna inrättningar uppmanas att införa fliseldning. Det viktiga är att teknik och forskning kan nå sådana resultat, att fliseldningen blir ekonomisk försvarbar. Blir den inte det, hjälper säkert inte några subventioner, i varje fall inte på längre sikt.

Vi tycker dock att utskottet utöver vad det föreslagit borde ha kunnat tillstyrka att jordbrukets maskinlånepond skulle kunna användas för långivning till utrustning för flistillverkning. I många bygder är jordbruket och skogsbruket så nära förenade att det inte borde möta något hinder att använda denna lånepond även för detta ändamål. I min egen hembygd, där skogen betyder mycket mer än jordbruket, har man inom kommunen sedan flera år tillbaka tillverkat stora kvantiteter eldningsflis, som förbrukas vid inrättningar i Älvsborgs län, vilka sedan flera år bedrivit försöksverksamhet med fliseldning.

Jag är också medveten om att man här har kommit till så goda resultat att man kan ha förhoppningar om att fliseldning under vissa förhållanden inte bara har en uppgift att fylla ur beredskapssynpunkt utan också framdeles kan spela en viktig roll i vår bränsleförsörjning. Redan på försöksstadiet har sådana resultat uppnåtts att man kan ha förhoppningar i den riktningen.

Det viktigaste från skogsägarnas synpunkt är att arbetskostnaderna för flis-

tillverkningen blir täckta. Man kan nog inte räkna med något nämnvärt överskott härutöver som ersättning för råvaran. Men blir arbetskostnaderna täckta, skulle mycket därmed vara vunnet. I stora ungskogsområden, där det nu är eftersläpning med gallringsarbetet, skulle man då kunna utföra denna gallring på ett sådant sätt att man i framtiden får bästa möjliga avkastning från skogen.

Min förhoppning är att regering och riksdag här skall medverka på sådant sätt att man kan uppnå ett dylikt resultat.

Jag har, herr talman, inget annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! I anslutning till vår motion I:369 ber jag att med hänsyn till frågans vikt få framföra några synpunkter. Inte heller jag skall dock göra något yrkande.

Vår levnadsstandard är beroende av den gemensamma totalproduktionen. Ju högre produktion vi kan åstadkomma, desto högre levnadsstandard kan vi också uppnå. För den skull är det också angeläget att på allt sätt söka tillvarata de resurser som står till vårt förfogande. Vi har i vårt land stora kvantiteter klenskog. Det lär röra sig om omkring fem miljoner kubikmeter per år som nu får ruttna ner. Det är alltså stora värden som på så sätt går till spillo. Samtidigt importerar vi bränsle för cirka två miljarder kronor per år. Det är klart att detta förorsakar en snedvridning av handelsbalansen och försvagar valutareserven. Samtidigt har vi här i landet många arbetslösa. Bland skogens arbetare är arbetslösheten egentligen mycket större än statistiken visar. Alla dessa småbrukare — skogskörare m. fl. — stämplar ju inte, och de räknas därför inte in i den vanliga statistiken. Det måste alltså vara ett stort nationalintresse att någonting göres på denna punkt.

Under krigsåren användes en hel del ved som bränsle. Efteråt gick man av bekvämlighetsskäl över till andra bräns-

Ang. åtgärder för ökad användning av flis såsom bränsle

len. Människorna ville ha det mera bekvämt, och oljeeldningen kräver mindre arbetskraft. Den gången hade våra arbetare också full sysselsättning. Vidare var oljeeldningen billigare än vanlig vedeldning.

På senare tid har dock eldning med flis på nytt aktualiserats, främst på grund av de tekniska framsteg som har gjorts på detta område. Numera går ju eldningen till på det sättet att bränslet förgasas och att allt — även själva gasen — brännes. Detta sker i en särskild anordning som sätts in i pannan. I denna införes också en liten, men stark luftström, som sätter cirkulation på det hela, och på så sätt blir allt förbränt och tillvarataget.

Även inmatningen av flisen sker numera automatiskt. Vid tidigare försök med fliseldning hade flisen en tendens att »hänga sig». Numera används flisen i mer och mer finfördelad form, och tack vare vibrationsplåtar förebyggs hängningen.

Flisen kan numera konkurrera i pris-hänseende med många andra bränslen, till och med eldningsolja I och II. För att stimulera till ökad användning av flis bör stat, landsting och kommuner gå i spetsen. När nya pannor behöver installeras bör man övergå till flisbränsle och anpassa pannorna därefter. Det finns numera pann typer som kan eldas med flis men som mycket lätt kan ställas om till oljeeldning om så skulle bli nödvändigt. Det kan vara lämpligt att sätta in sådana.

Skogsägarföreningarna bör kunna lämna garantier för tillhandahållande av flis i lämplig form.

Genom att sätta i gång fliseldning på en del platser — detta anser jag vara det viktigaste — vinner man praktik, dels eldningstekniskt men del också när det gäller att få rationellare framställningsmetoder för flis. Arbetsmöjligheter för de nu arbetslösa skapas på ett för staten billigt sätt.

Skogsvården skulle även, såsom antyddes av den föregående talaren, tjäna en hel del å fliseldning, och skogsmarkerna skulle på så sätt fås att produce-

ra mera. Inte heller jag tror att det kan bli något större rotnetto för skogsägarna, åtminstone inte i början, men kanske längre fram, allt eftersom tekniken gör framsteg.

Även beredskapsfrågan, som också här har nämnts, är en rätt viktig sak i detta sammanhang.

Sammanfattningsvis vill jag således framhålla att en övergång till större användning av flis skulle innebära ökad sysselsättning för skogens folk, bättre handelsbalans, ökad valutareserv, bättre skogsvård och bättre beredskap i händelse av avspärrning.

Utskottet har ställt sig relativt välviljigt till motionerna. På vissa punkter hade dock vi motionärer önskat att man hade gått litet längre. Det gäller framför allt statens medverkan till att man hastigare skall kunna komma i gång med fliseldningen. Jag skall dock inte närmare gå in på den frågan och inte heller ställa något yrkande.

Låt oss hjälpas åt att, i den mån vi har ett ord med i laget i statligt, landstings-, kommunalt eller annat sammanhang, arbeta för större användning av flis som bränsle. Om framtiden skulle visa att ytterligare stimulerande åtgärder från statens sida är nödvändiga får vi väl återkomma till frågan.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s):

Herr talman! Eftersom ingen av de båda föregående talarna i detta ärende har ställt något yrkande kan jag inskränka mig till att med hänvisning till jordbruksutskottets motivering yrka bifall till dess utlåtande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, medgav kammareren, på framställning av herr talman, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 246, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1959/60 under åttonde huvudtiteln till seminarier för huslig utbildning jämte i ämnet väckta motioner;

nr 247, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av staten tilldömd ersättning för släckningskostnad vid skogsbrand;

nr 248, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m.;

nr 249, i anledning av väckta motioner angående ändrade övergångsbestämmelser rörande statsbidragen till driftkostnader för det allmänna skolväsendet;

nr 250, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjes-skatt, m. m. såvitt angår de under 2) och 3) upptagna förordningsförslagen;

nr 251, i anledning av väckta motioner om redovisning i statsverkspropositionen för visst år jämväl av beräknade utgifter under kommande två budgetår; och

nr 252, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1959/60 till Försvarets forskningsanstalt: Viss forskningsverksamhet.

Anmäldes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 253, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings-

m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1959/60 m. m.;

nr 254, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa organisationsförändringar inom försvaret jämte i ämnet väckta motioner;

nr 255, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordningar för forskning och utbildning i psykiatri vid vissa sinnessjukhus;

nr 256, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ombildning av Stockholms högskola till universitet m. m.;

nr 257, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1959/60;

nr 258, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa pensionsfrågor för statsanställda m. fl.;

nr 259, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statstjänstemännens löner under år 1959 m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 260, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa tjänster vid kommunikationsverken.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsutlåtande fattade samma beslut som första kammaren.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.32.

In fidem
K.-G. Lindelöw